

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH
BUDĚJOVICÍCH**

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA SPOLEČENSKÝCH VĚD

Sakrální architektura v Českých Budějovicích

Diplomová práce

České Budějovice 2010

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Jan Podlešák

Vypracovala:

Jana Honsová

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma: Sakrální architektura v Českých Budějovicích vypracovala samostatně. Všechny podklady, ze kterých jsem čerpala, jsou řádně uvedeny v seznamu použité literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb, v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích

Dne 20. 4. 2010

Jana Honsová

Poděkování:

Tímto bych chtěla poděkovat za odborné, ale i motivační rady vedoucímu mé diplomové práce, panu PhDr. Janu Podlešákovi. Dále bych chtěla poděkovat Národnímu památkovému ústavu v Českých Budějovicích za pomoc a poskytování informací po dobu přípravy této práce.

V Českých Budějovicích

Dne 20. 4. 2010

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA SPOLEČENSKÝCH VĚD

Sakrální architektura v Českých Budějovicích

Anotace

Sakrální stavby vždy určitým způsobem zasahovaly do našich životů. Vypovídají o způsobu života našich předků, poukazují na vývoj daného uměleckého slohu, ale hlavně i na sounáležitost lidí, kteří na jejich výstavbě pracovali. Tato diplomová práce by měla sloužit jako „průvodce“ pro kohokoliv, kdo je zaujat krásou sakrálních objektů.

Ve své finální podobě by měla tato práce představit a popsat všechnu sakrální chrámovou architekturu a shrnout ji do jednoho díla. V úvodu bude zaměřena na kulturněhistorický vývoj města a zbytek práce na stavebně historický vývoj jednotlivých kostelů.

Moje snahy se v této diplomové práci zaměří na stručnou charakteristiku všech kostelů, které se zde v průběhu let objevovaly a objevují. Z větší části je tato práce založena na vlastní badatelské činnosti. Informace jsem čerpala z archivů a regionálních zdrojů a dále také z literatury, kterou mám uvedenou v použitých informačních zdrojích. Většinu objektů jsem posuzovala v rámci autopsie. Úkolem této práce je za použití těchto metod zkoumání co nejlépe nastínit základní charakteristiku všech sakrálních budov v Českých Budějovicích.

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Jan Podlešák

UNIVERSITY OF SOUTH BOHEMIA

PEDAGOGICAL FACULTY

DEPARTMENT OF SOCIAL SCIENCE

SACRED ARCHITECTURE IN ČESKÉ BUDĚJOVICE

Annotation

Sacred buildings have always influenced our lives in a way. They tell the story of our ancestors' way of life, show the evolution of a given style, but mainly the fellowship of the people working on their construction. This thesis should serve as a “guide” for anyone who is gripped by the beauty of sacred buildings.

In its final form, this thesis should present and describe all sacred church architecture and summarize it in one work. The introduction concentrates on the cultural-historical development of the town and the rest of the thesis focuses on the constructional-historical development of separate churches.

My efforts in this thesis will be directed toward a concise characteristic of all churches which have appeared over the years. A large part of the thesis is based on personal scholastic activity. Information was drawn from archives and regional sources and also from literature, which is cited in the information sources used. I judged most of the buildings by autoptic evidence. The aim of this thesis is to use these research methods to outline the basic characteristics of all sacral buildings in České Budějovice as well as possible.

Dissertation's supervisor: PhDr. Jan Podlešák

Literární rešerše

Pro potřeby výzkumu problematiky sakrálních budov v Českých Budějovicích neexistuje souhrnná literatura, v níž by byly zahrnuty informace o všech sakrálních stavbách, které se zde nacházely či nacházejí.

Encyklopedie Českých Budějovic sice popisuje větší část chrámové sakrální architektury, avšak opomíná sbor Církve československé husitské v Suchém Vrbném a o Kostelu Panny Marie Královny Andělů v Nových Hodějovicích se pouze zmiňuje.¹

Další práce, ve které jsou sepsány informace o českobudějovických kostelech, je zastaralá a chrámovou architekturu mapuje pouze do konce 19. století.² V poslední knize, je tentýž problém jako v Encyklopedii Českých Budějovic.³ Nejsou zde také zmapovány všechny českobudějovické kostely.

Dále pak existují pouze dílčí publikace, které se zaměřují na jednotlivé stavby. Nejvíce informací je sepsáno o klášterním kostelu Obětování Panny Marie⁴, dále pak o chrámu svatého Mikuláše⁵, Růženeckém kostelu⁶, kostelu svatého Prokopa a svatého Jana Křtitele⁷ a Husova sboru⁸. Tyto práce jsou z větší části napsané příliš odborně a pro obyčejného čtenáře jsou dle mého názoru nesrozumitelné. Kdo není zběhlý ve znalostech architektonického vyjadřování, je často nucen použít odborný překladový slovník. O dalších kostelech není vydaná žádná odborná práce.

¹ KOPÁČEK, Jiří, et al. Encyklopedie Českých Budějovic. České Budějovice: NEBE, spol s. r. o, 1998. ISBN 80-238-3392-8.

² BRANIŠ, Josef. Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Česko-Budějovickém. Praha: Nákladem archeologické komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1900.

³ POCHÉ, Emanuel, et al. Umělecké památky čech 1 A – J. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Academia, 1977. České Budějovice, 403-22-858.

⁴ PAVELEC, Petr. České Budějovice klášterní kostel Obětování Panny Marie: umělekohistorický průvodce. [s.l.] : [s.n.], 1997. Stručné dějiny klášterního kostela.

⁵ DENKSTEIN, Vladimír. Katedrální chrám. sv. Mikuláše v Českých Budějovicích: Poklady umění v Čechách a na Moravě – XLVI. Praha: Vyšehrad, spol. s.r.o., 1942.

⁶ MUROŇOVÁ, Eva; HAVEL, Tomáš Cyril. Hle příbytek Boží mezi lidmi: kostel Panny Marie Růžencové v Českých Budějovicích. Vyd. 1. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-86953-26-7(brož.)

⁷ LAVIČKA, Roman. Kostel sv. Prokopa a sv. Jana Křtitele na Starém městě v Českých Budějovicích: stavební vývoj a význam architektury kostela ve středověku. Staré Budějovice. 2005, 1/2005,

⁸ JAREŠOVÁ, Janina. Vznik sboru Církve československé v Českých Budějovicích. České Budějovice, 1993. Diplomová práce. Jihočeská univerzita, pedagogická fakulta.

OBSAH

Anotace v češtině.....	4
English Annotation.....	5
Literární rešerše.....	6
1. Úvod, cíl a metodika práce.....	10
2. Základní charakteristika výstavby sakrálních staveb, vzniklých od počátku Českých Budějovic, až do první poloviny 20. století, život měšťanstva a významné osobnosti města.....	13
2.1. Počátky sakrální chrámové architektury před založením města.....	13
2.2. Založení města a vznik klášterního kostela Obětování Panny Marie a kostela svatého Mikuláše.....	13
2.3. Podoba Českých Budějovic v následujících letech a postavení židovské komunity ve městě.....	15
2.4. Rozkvět města od počátku 16. století.....	17
2.5. Vývoj města v porevolučním období až do vzniku první republiky.....	18
2.6. Osudy města v době vypuknutí válečného konfliktu až do období poválečných let.....	21
2.7. Stavby v českobudějovických čtvrtích.....	23
2.7.1. Čtyři Dvory.....	23
2.7.2. Suché Vrbné.....	24
2.7.3. Nové Hodějovice.....	24
3. Základní charakteristika sakrální chrámové architektury v Českých Budějovicích.....	25
3.1. Kostely Římskokatolické církve.....	25
3.1.1. Kostel svatých Cyrila a Metoděje.....	25
3.1.2. Kostel svatého Vojtěcha.....	26
3.1.3. Kostel Panny Marie Královny Andělů.....	27
3.1.4. Kostel svatého Václava.....	29
3.1.5. Kostel Božského srdce Páně.....	30
3.1.6. Kostel Panny Marie Bolestné.....	31
3.1.7. Kostel svatého Prokopa a svatého Jana Křtitele.....	32
3.1.7.1. Historie kostela.....	32
3.1.7.2. Exteriér kostela.....	34

3.1.7.3.	Interiér a vybavení kostela.....	35
3.1.8.	Klášterní kostel Obětování Panny Marie.....	38
3.1.8.1.	Historie kostela.....	38
3.1.8.2.	Exteriér kostela.....	40
3.1.8.3.	Interiér a vybavení kostela.....	42
3.1.9.	Chrám svatého Mikuláše.....	46
3.1.9.1.	Historie kostela.....	46
3.1.9.2.	Exteriér kostela.....	50
3.1.9.3.	Interiér a vybavení kostela.....	51
3.1.9.4.	Kaple Smrtných úzkostí Páně.....	54
3.1.10.	Kostel Panny Marie Růžencové.....	56
3.1.10.1.	Historie kostela.....	56
3.1.10.2.	Stavba a exteriér kostela.....	57
3.1.10.3.	Interiér a vybavení kostela.....	59
3.1.11.	Kostel svatého Jana Nepomuckého.....	62
3.1.11.1.	Historie kostela.....	62
3.1.11.2.	Stavba a exteriér kostela.....	64
3.1.11.3.	Interiér a vybavení kostela.....	65
4.	Kostel Českobratrské církve evangelické.....	67
5.	Sbory Církve československé husitské.....	68
5.1.	Sbor Ježíše – Knížete míru.....	68
5.2.	Husův sbor.....	69
5.2.1.	Historie sboru.....	69
5.2.2.	Exteriér sboru.....	71
5.2.3.	Interiér a vybavení sboru.....	72
6.	Českobudějovická synagoga zničená nacisty během druhé světové války.....	74
7.	Závěr.....	77
8.	Summary.....	80
9.	Fotodokumentace.....	83
10.	Seznam obrázkové přílohy.....	118
11.	Seznam pramenů a literatury.....	120
11.1.	Literatura – knihy, sborníky.....	120
11.2.	Časopisy a jiné zdroje.....	121

11.3.	Internetové zdroje.....	122
-------	-------------------------	-----

1. Úvod, cíl a metodika práce

Cílem mé diplomové práce je vytvořit souhrn informací o všech sakrálních stavbách v Českých Budějovicích. Jak jsem již zmiňovala v anotaci, nepůjde zde jen o prostý popis jednotlivých staveb. Domnívám se, že stavby jako takové nepromlouvají k pozorovateli pouze svým vzhledem, ale každý sloh zároveň vypovídá o uvažování lidí a historických kontextech, které jsou přirozenou součástí každého kostela. Nepochybně na každého člověka, který vstoupí do svatostánku, dýchne jakýsi náznak tajemna, protože i ti lidé, kteří nevěří v Boha, pocítují respekt vůči sakrálním objektům.

Z historických dokumentů víme, že i v dobách nelehkých, kdy lidé neměli dostatek prostředků pro vlastní potřeby, se přesto skládaly veřejné sbírky pro výstavbu kostelů. Jednalo se o určitý projev solidarity, kdy chudí i bohatí společnými silami usilovali o jedno – kostel, který by se stal součástí jejich životů. Do jaké míry, se kdo, kdy a jak podílel na této činnosti, se můžeme jen dohadovat. Důležitý je zde fakt, že naše generace může díky snaze našich předků nahlédnout do dávných časů. Abychom byli tohoto náhledu schopni, musíme si vybrat takovou stavbu, která nám nejlépe bude vyprávět svůj příběh. Sakrální objekty jsou pro naše účely tím nejlepším příkladem z jednoho prostého hlediska. Zachovalo se jich nejvíce. Tento fakt si uvědomují věřící i ateisté, a proto se společně snaží tyto stavby co nejvíce zachovávat a to nejen pro jejich vysokou historickou hodnotu, ale i pro hodnotu kulturní.

Ta je důležitou součástí historického odkazu, přesto však na ni velké množství lidí neklade potřebný důraz. V době, kdy převládá velká anonymita mezi lidmi, kdy moderní doba nastavila velké bariéry proti možnostem úzkého kontaktu mezi jednotlivci a brání vzniku sounáležitosti, se kulturní hodnoty postupně vytrácejí. Domnívám se tedy, že pro každodenní život je velmi důležité o těchto kulturních hodnotách hovořit. Za tyto hodnoty považují spolupráci, lásku k bližnímu, solidaritu, sounáležitost a potřebné úsilí. To vše bylo v časech minulých potřebnou součástí pro výstavbu kostelů.

Dennodenně budějovičtí obyvatelé chodí kolem těchto staveb, aniž by o nich uvažovali nebo znali historii našeho města. Je málo těch, kteří znají významné

osobnosti města, historii kostelů a život předchozího měšťanstva. Málokdo se ptá, proč jednotlivé kostely vznikly, jaká je provází historie, kdo byli ti, kteří společnými silami usilovali o jejich výstavbu atd. Jsou tu však i ti, kteří se ptát chtějí. Jedním z těchto příznivců jsem i já. Bohužel ne vždy se tyto snahy setkají s přízní. Největší českobudějovická církev prý nemá zájem na tom, aby se práce podobné té mé sepisovaly. Z jedné strany je to pochopitelné. Žijeme v době, kdy někteří z nás jsou schopni čehokoliv, včetně vykrádání svatostánků. To je samozřejmě odsouzeníhodné a bezpochyby pro větší část společnosti něčím nepochopitelným. Vykrádat naši kulturu může pouze jen nevzdělanec a zločinec. Tyto činy bych trestala tím nejpřísnějším trestem. Z tohoto důvodu postoj církve chápu. Dokud naše společnost bude jen nečinně přihlížet těmto krádežím, budeme muset tyto objekty nadále střežit. Mohli bychom se totiž v budoucnosti setkat s tím, že naše děti budou mít možnost poznat tyto památky pouze prostřednictvím našich vzpomínek a fotografií. Na druhou stranu se však na výstavbě kostelů podílelo i měšťanstvo a nemyslím si tedy, že sakrální stavby jsou výlučně jen majetkem církve. Svatostánek má být otevřen každému z nás, nejen vyvoleným. Proto můžeme jen doufat, že se naše společnost zvedne morálně natolik, abychom do budoucna nemuseli na všechny dveře svatostánků dávat zámky.

Cílem mé práce bude nejen vypovědět o vzhledu sakrálních staveb, které se v Českých Budějovicích v průběhu let nacházely a nacházejí, ale i poukázat na propojení kulturně historických kontextů.

Na úvod této práce se zaměřím na stručný historický vývoj sakrální chrámové architektury v Českých Budějovicích, dále popíši život měšťanstva a též významné osobnosti města. To vše od počátků vzniku města až po současnost. Poté podrobněji popíši jednotlivé kostely. Charakterizuji zde základní prvky stavebních slohů daných objektů, vycházejících z historických podkladů. Na konci této práce se zaměřím na významné architektonické památky, tj. klášterní kostel Obětování Panny Marie, katedrálu svatého Mikuláše, Růženecký kostel, kostel svatého Prokopa a svatého Jana Křtitele na Starém městě, kostel svatého Jana Nepomuckého a sbor CČSH na Palackém náměstí.

Metodickou volbou této práce je teoretické studium. Na základě badatelské činnosti a čerpání z uvedené literatury se pokusím vytvořit souhrn základních informací

o sakrální chrámové architektuře v Českých Budějovicích. Dále pak budu zkoumané objekty popisovat v rámci autopsie.

2. Základní charakteristika výstavby sakrálních staveb vzniklých od počátku Českých Budějovic až do první poloviny 20. století, život měšťanstva a významné osobnosti města

2.1. Počátky sakrální chrámové architektury před založením města

Kostel svatého Prokopa a svatého Jana Křtitele na Starém městě je jedinou stavbou Českých Budějovic, která je starší než samo město. Kostel tvořil centrum osady Budivojovice, podle níž pak nedaleko založené město dostalo jméno.

Nejpravděpodobněji kostel založil Vítkovec Čéc Budivoj, který byl synem Jindřicha pána na Krumlově. Proto se můžeme domnívat, že byl kostel založen v první polovině 13. století, tedy před rokem 1250.⁹

2.2. Založení města a vznik klášterního kostela Obětování Panny Marie a kostela svatého Mikuláše

V roce 1263 nechal Přemysl Otakar II. nedaleko osady Budivojovice (Budoywiz) postavit nové královské město. Město bylo vystavěno na soutoku dvou jihočeských řek – Vltavy a Malše. Příkaz k výstavbě dal purkrabímu Hirzovi ze Zvíkova. Ten 10. března roku 1265 předal staveniště dominikánům (Hirzova listina) a toto datum je považováno za počátek města.¹⁰ Dominikáni začali s výstavbou kláštera, který je součástí obvodu opevnění města. Jeho západní část stojí na hradbě. To je i mimo jiné ukázkou tehdejších poměrů ve společnosti. Města musela být budována na silných opevněních jako obrana proti někdejším nepřátelům. Klášter již tedy nebyl samostatně stojící stavbou, ale stal se

⁹ Dějiny staroměstského kostela v Č. Budějovicích . Farní věstník. 1932, 1, s. 6–8.

¹⁰ PAVEL, Jakub; ŠAMÁNKOVÁ, Eva. České Budějovice : Růst města v době gotické. druhé, přepracované vydání. Praha : Odeon, 1979. 14 s. 01-519-79.

součástí města. Postaven byl na obvodu opevnění, aby: „[...] se předcházelo výstřelkům různých neukázněných lidí a byl mu plně zajištěn klid.“¹¹

Po několika stavebních etapách, byl klášterní kostel Obětování Panny Marie nejspíše dokončen začátkem 14. století.¹² Významným datem je rok 1418. Je to období, kdy se do popředí dostává tradice mariánské úcty. Do kostela je přenesen obraz Panny Marie, později zvané Budějovické.¹³ Od té doby se prý začaly ve městě dít zázraky. Mezi největší patří ochrana Českých Budějovic před řáděním vojsk, husitů i před morovou epidemií.

V plánech výstavby města bylo rezervováno místo také pro městský farní kostel i s přílehlým hřbitovem. Kostel byl zasvěcen svatému Mikuláši, který je patronem kupců. Kdy se započalo s výstavbou kostela se přesně neví, jelikož se nedochovaly žádné dokumenty. Z předpokladů, že místní měšťané museli na bohoslužby docházet za hradby nově vybudovaného města do drobného románského kostela svatého Prokopa a svatého Jana Křtitele a ve Starých Budějovicích lze usuzovat, že církev byla vybízena k rychlému postupu stavby. O urychlení stavby se zasloužil titulární cařihradský patriarcha Petr, který vydal dne 3. dubna 1297 listinu, v které udílí odpustky všem, kteří přispějí na stavbu kostela. Kolem kostela se rozprostíral městský hřbitov, kde byla postavena kaple svatého Jakuba.¹⁴

K další přestavbě kostela došlo roku 1518. Z původní stavby zbylo jen obvodové zdivo. O tom, jak kostel svatého Mikuláše vypadal po pozdně gotických úpravách, se můžeme dozvědět na panoramatické kresbě Jana Willenberga.¹⁵ (Viz fotodokumentaci, Obr.1.)

¹¹ Tamtéž.

¹² KOVÁŘ, Daniel. České Budějovice: Krok za krokem. Vyd. 2. České Budějovice : NEBE, spol s. r. o, 2003. Z bohaté minulosti města, s. 1–6. ISBN 80-239-1433-2.

¹³ PAVELEC, Petr. České Budějovice klášterní kostel Obětování Panny Marie : uměleckohistorický průvodce. [s.l.] : [s.n.], 1997. Stručné dějiny klášterního kostela, s. 3–5.

¹⁴ PAVEL, Jakub; ŠAMÁNKOVÁ, Eva. České Budějovice: Růst města v době gotické. druhé, přepracované vydání. Praha: Odeon, nakladatelství krásné literatury a umění, 1979. 28–33 s. 01-519-79.

¹⁵ Tamtéž, s.14.

2.3. Podoba Českých Budějovic v následujících letech a postavení židovské komunity ve městě

Na přelomu 13. a 14. století město obepínaly pevné hradby a byly zde vybudovány dva kostely. V případě světských staveb, které se stavěly ze dřeva a byly tak spíše skromnými příbytky, se toho mnoho nedochovalo. Záhy se však i stavby světské započaly stavět z kamene.

Budějovičtí dostali od českých panovníků za věrnost královské koruně několik výsad, které umožnily hospodářskou prosperitu a čilý obchodní ruch. Středověké město patřilo se svými téměř 4000 obyvateli k největším a nejvýznamnějším městům Českého království.

Ze dvou třetin zde žilo německé obyvatelstvo. Jednu třetinu pak tvořilo české obyvatelstvo a od poloviny 14. století zde bylo usazeno několik židovských rodin. Privilegium usadit se zde jim umožnil Jan Lucemburský (konkrétně dvěma židovským rodinám).¹⁶ Později Karel IV. povolil přistěhování dalších tří rodin.

Židovské obyvatelstvo v polovině 15. století sídlilo nedaleko farního kostela svatého Mikuláše, v ulici zvaná Židovská (dnes ulice U Černé věže). Nejednalo se však o ghetto. Křesťané a Židé zde žili vedle sebe v míru a pokoji. Židovská obec se postupně rozrůstala a na přelomu 15. a 16. století měla přibližně sto členů. V jednom z více než 11 domů (majetku tehdejšího židovského obyvatelstva) se nacházela synagoga, jejíž vznik je doložen již rokem 1380. Synagoga (čp. 219) stála uprostřed západní strany v Židovské ulici a byla pravděpodobně postavená v gotickém slohu. S velkou pravděpodobností zde byla provozována i školní výuka.¹⁷

Ve středověku bylo Židům zakázáno provozovat řemeslo, vše co potřebovali k životu si museli koupit od křesťanů. Jediní, kteří směli provozovat řemeslo, byli: oční lékař Izák a košer řezník Hirsch.¹⁸ „*Jak bylo ve středověku obvyklé, také*

¹⁶ KOVÁŘ, Daniel. České Budějovice: Krok za krokem. Vyd. 2. České Budějovice: NEBE, spol. s. r. o., 2003. Z bohaté minulosti města, s. 1–6. ISBN 80-239-1433-2.

¹⁷ PLETZER, Karel. Hospodářské aktivity českobudějovických Židů na přelomu 15. a 16. století. In PODLEŠÁK, Jan. Naše dny se naplnily: Z historie Židů v jižních Čechách. Vyd. 1. České Budějovice: Klub přátel Izraele v Českých Budějovicích, Společnost pro obnovu synagogy ve Čkyni a JIH - reklamní agentura s. r. o., 2002. s. 8–9. ISBN 80-238-9881-7.

¹⁸ Tamtéž.

českobudějovičtí Židé se zabývali převážně peněžnictvím“.¹⁹ To jim umožnilo navýšení osobního majetku převážně v podobě hotovostí a dlužních úpisů.

Koncem 15. století dochází ke konfliktům s křesťanskými budějovickými měšťany. Antipatii křesťanů vůči Židům lze spatřovat nejen v nesmyslné propagandě, založené na tvrzení, že Židé mají podíl viny na vraždě Ježíše Nazaretského, ale také v tom, že byl Židům záviděn majetek.

Židovští občané mnohdy čelili nerovnoprávnostem. První projevy nenávisti vůči Židům se objevily počátkem roku 1494. „*Na sněmu 24. února 1494 byl znovu potvrzen panovníkův zákaz z roku 1490 půjčovat na dlužní listy a registra a navíc bylo nařízeno, že napříště jsou Židé povinni kradené a do zástavy přijaté předměty vracet jejich majitelům bez výplaty a mimo to uhradit jim i další vzniklé škody. Sněmovní usnesení znamenalo značné zvýšení rizika podnikání a omezení možnosti obživy.*“²⁰

Po čase byli českobudějovičtí Židé postupně obviňováni (v 80. letech 15. století) z úmyslného žhářství. Při tomto požáru byla zničena většina domů v Židovské čtvrti. Zanedlouho byli obviněni z toho, že na Velký pátek (roku 1494) zesměšňují Kristovo utrpení, dále pak roku 1502 dochází ke krádeži relikviáře v zlatokorunském klášteře, z které jsou opět Židé nařčeni. Pronásledování Židů vyvrcholilo v roce 1505, kdy byli obviněni z rituální vraždy šestnáctiletého chlapce.²¹ „*Přestože ani jediný z první skupiny devíti vyslychaných přes útrapy na mučidlech nepřiznal jakoukoliv účast na zabití chlapce, městský soud 12. prosince 1505 u sedmi z nich vyslovil trest smrti na hranici. Ještě téhož dne byli upáleni a mezi nimi také David Velký. Další podezřelí zůstávali ve vězení, třináct z nich bylo odsouzeno k smrti a v noci z 29. na 30. prosinec utopeno.*“²²

V březnu 1506 král Vladislav II. vydává majestát, který umožnil vyhnání všech Židů z města. Dospělí lidé (v té době převážně ženy, protože muži byli z větší části popraveni nebo povražděni) museli odejít. Děti byly násilně pokřtěny a předány na převýchovu do křesťanských rodin. Majetek propadl králi a ten jej daroval městu. „*Protižidovská nenávist doznávala ještě dlouho po prosincových událostech. Majetek popravených i vypuzených byl prohlášen za propadlý komoře a král jej věnoval městu.*“

¹⁹ Tamtéž, s. 13–17.

²⁰ Tamtéž, s. 9.

²¹ Tamtéž, s. 14–16.

²² Tamtéž, s. 18–17.

Jeho výše není sice známá, ale lze ji odhadnout na několik tisíc kop gr. Obec postupně prodávala domy křesťanským zájemcům“.²³ Synagoga v Židovské ulici byla přeměněna na kapli svaté Markéty jako vzpomínka na zlatokorunský relikviář, který byl odcizen v roce 1502. Ve víru událostí [...],vzaly za své stříbrné a pozlacené desky s Desaterem přikázání. Bohoslužebné pergamenové knihy byly zničeny a rozřezané listy používány jako obaly v městské kanceláři“.²⁴ Kaple sloužila církevním účelům jen do roku 1566, pak byla zrušena a přeměněna na hostinec. Ulici, ve které se kaple nacházela, se proto říkalo Svatomarkétská.²⁵

Jednou z posledních staveb pozdně gotické doby je morový špitál. O morovém špitále, který byl umístěn daleko za hradbami města, se můžeme dočíst již v roce 1371. Sloužil jako útulek k izolaci nakažených osob. Zde nebyli nemocní lidé léčeni, byla jim pouze poskytnuta nejnutnější péče. Mezi léty 1513–1515 (nejspíše místo původní stavby) zde byl postaven nový morový špitál s kostelem Nejsvětější Trojice. Špitál sloužil měšťanstvu i po přechodu moru.²⁶ (Viz fotodokumentaci, Obr. 2.)

2.4. Rozkvět města od počátku 16. století

V 16. století přibyly do městské pokladny nemalé finanční zdroje, v podobě vytěženého stříbra z okolních dolů. Dále se také úspěšně rozvíjel obchod se solí, pivem a rybami. Společně s rozkvětem města vzniká městská radnice, jsou přestavěny městské hradby a také je zde vystavěna věž, která se dnes chlubí přídomek „Černá“. V průběhu přestavby města zkrášlují měšťané své domy a díky tomu nabývá město České Budějovice renesančního vzhledu.²⁷

K výstavbě dalšího kostela přispěla nečekaná událost, jejímž základem byl požár, který vypukl v roce 1579, pravděpodobně v úseku mezi městskými domy a Vídeňskou

²³ Tamtéž, s. 17.

²⁴ Tamtéž.

²⁵ Tamtéž, s. 18.

²⁶ Za první světové války zde byl lazaret, později (až do roku 1948) se z něho stal chudobinec. Kostel Nejsvětější Trojice byl jednolodní stavbou, východně orientovanou. Do kostela se původně vcházelo dvěma samostatnými vchody. Jeho vysoká valbová střecha je završena zvonící. Úpravy z let 1763–1779 (rozšíření a úpravy objektu) zapříčinily, že kostel působí barokním dojmem. Spolu s barokní přestavbou byl původní špitál zbořen a místo něj byla postavena novostavba o šesti místnostech. Kostel sloužil k bohoslužbám až do roku 1971. V roce 1977 byl opuštěný objekt předán do správy Státnímu úřadu památkové péče a ochrany přírody, která jeho prostory využívala do roku 1996. V dnešní době prostory bývalého špitálu slouží selesíanské komunitě.

²⁷ KOVÁŘ, Daniel. České Budějovice: krok za krokem. 2. upravené vydání. České Budějovice: NEBE, spol s. r. o., 2003. 3 s. ISBN 80-239-1433-2.

bránou. Zde byl v roce 1614 založen kapucínský klášter s kostelem svaté Anny.²⁸ Tato výstavba pokračovala až do jara roku 1621, kdy byl kostel vysvěcen. „*Základem typické kapucínské stavební dispozice je kostel s obdélnou lodí zaklenutou valenou klenbou a kvadratickým presbytářem*“.²⁹ (Viz fotodokumentaci, Obr. 3.)

Když bylo mezi léty 1783–1789 založeno v Českých Budějovicích biskupství, mělo město pouhých 8000 obyvatel a tvořilo jedinou farní osadu. V témže roce byl farní kostel svatého Mikuláše povýšen na katedrální chrám. Rostoucí počet obyvatel vedl k tomu, že v roce 1888 vydal tehdejší biskup dr. Martin Říha prohlášení o výstavbě nového kostela. (K jeho realizaci však dochází až v letech 1914–1915 a stal se jím kostel svatého Jana Nepomuckého).³⁰

2.5. Vývoj města v porevolučním období až do vzniku první republiky

Revoluční rok 1848 přinesl velké změny zejména pro židovskou komunitu. Židům bylo uznáno občanské zrovnoprávnění. To jim umožnilo se po více než 350 letech vrátit se zpět do Českých Budějovic. Židovská obec byla založena již v roce 1859. V roce 1890 zde žilo 960 osob židovského vyznání.

Židovská náboženská obec se rozhodla vystavět novou synagogu, která později patřila k nejvýznamnějším objektům střední Evropy. Autorem projektu byl známý vídeňský architekt Max Fleischer. Se stavbou nové synagogy se započalo roku 1885 a byla vystavěna v novogotickém slohu. Dokončena byla v roce 1888 (synagoga

²⁸ Kostel byl zasvěcen k počtě císařovny Anny, která byla manželkou tehdejšího císaře Matyáše. Základní kámen byl položen pražským arcibiskupem Janem III. dne 1. června roku 1615. Tato stavba nebyla až do roku 1641 pro měšťany příliš významnou. V tomto čase byly České Budějovice postiženy největším požárem v jejich historii a vyhořel i do té doby nejvíce využívaný chrám svatého Mikuláše. Tato událost na krátkou dobu učinila z kostela svaté Anny náhradní centrum pro náboženské bohoslužby. V roce 1644 jsou do kostela svaté Anny převezeny z Říma ostatky svatého Auraciána, které měly být původně uloženy v chrámu svatého Mikuláše (tam byly ostatky přeneseny až po opravě chrámu roku 1660). Během roku 1786 byl kostel i s klášteřem zrušen v rámci josefínských reforem. Bohužel převážná část majetku kláštera (nábytek a knihovna) byla rozprodána, a to za cenu, která ani zdaleka nedosahovala jejich původní hodnoty. S obnovením konventu roku 1804 jsou provedeny dílčí stavební úpravy, stavba však nadále sloužila pouze jako biskupský seminář. Další výraznější opravy probíhaly až v letech 1843–1844 (klasicistní přestavba budov konventu). Kostel byl zrušen až v druhé polovině 20. století a od roku 1988 sídlí v prostorách bývalého kostela koncertní síň Otakara Jeremiáše Jihočeské komorní filharmonie.

²⁹ THOMA, Juraj. Kapucínský konvent u kostela svaté Anny. In KOPÁČEK, Jiří. Encyklopedie Českých Budějovic. Vyd. 1. České Budějovice: NEBE, spol. s. r. o, 1998. s. 192–193. ISBN 80-238-3392-8.

³⁰ Č. Budějovice: Z osady svatojanské (Linecké předměstí): Z dějin kostela sv. Jana Nepomuckého. Farní věstník pro České Budějovice a okolní osady. 1931, 1/1 s. 6.

se nacházela v dnešní ulici F.A.Gerstnera).³¹ Za první republiky se v Českých Budějovicích hlásilo k židovskému vyznání 1423 osob. Zdejší židovská komunita zaujímala významné postavení, nejen v hospodářské a kulturní oblasti, ale i ve společenském životě města.³²

V průběhu 19. století se České země potýkaly s prosazením rovnoprávnosti českého jazyka v opozici s jazykem německým. To se projevovalo zejména ve školství i v jiných institucích a zároveň byly také potlačovány konstituční svobody.

Významnou osobností Českých Budějovic byl bezpochyby biskup Jan Valerián Jirsík (jeho pomník je postaven u paty jižního průčelí Černé věže vedle katedrály svatého Mikuláše), který založil roku 1866 české gymnázium. Tím napomohl k rozvoji české inteligence a k vyšší úrovni vzdělávání kněžstva v jižních Čechách. Souběžně se založením gymnázia byl postaven v letech 1868–1870 kostel sv. Václava. Ten byl postaven podle projektu ing. Antonína Schmidta v novogotickém slohu.³³

O dvacet let později byl postaven kostel Svaté rodiny (1886–1888). Vystavěn byl v novogotickém duchu a situován byl do komplexu kláštera a sirotčince boromejek na rohu ulice Karla IV. Jedná se o jednolodní stavbu s jednou malou věží.³⁴ (Viz fotodokumentaci, Obr. 4.)

V roce 1899 byl postaven v místech dnešní ulice 28. října novorománský kostel, který patřil německému evangelickému církevnímu sboru Martina Luthera. Tato církev vytvořila již v roce 1854 v Českých Budějovicích svou pobočku na Lannově třídě. Poté, co tato stavba připadla v roce 1945 na základě Benešových dekretů československému státu, byla pro neochotu města investovat na její opravu propůjčena k využívání českým

³¹ PODLEŠÁK, Jan. Českobudějovická synagoga. In PODLEŠÁK, Jan. Naše dny se naplnily: Z historie Židů v jižních Čechách. Vyd. 1. České Budějovice: Klub přátel Izraele v Českých Budějovicích, Společnost pro obnovu synagogy ve Čkyni a JIH - reklamní agentura s. r. o., 2002. s. 197–199. ISBN 80-238-9881-7.

³² PODLEŠÁK, Jan. Židé. In KOPÁČEK, Jiří. Encyklopedie Českých Budějovic. Vyd. 1. České Budějovice: NEBE, spol. s. r. o., 1998. s. 572–574. ISBN 80-238-3392-8.

³³ NOVOTNÝ, Miroslav. Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech od středověkých počátků do současnosti: Proměny českobudějovického školství na prahu nové éry (1762–1848) VI.I Město a jeho školy. Vyd. 1. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2006. 81–83 s. ISBN 80-7040-883-9 (váz.).

³⁴ V dnešní době není kostel využíván k církevním obřadům. V roce 1968 byl odsvěcen a slouží jako archivní depozitář.

evangelíkům. Vlastníkem tohoto kostela je Českobratrská církev evangelická od roku 1959.³⁵

Ve stejném roce, kdy byl postaven novorománský evangelický kostel (1899), započala stavba kostela Panny Marie Růžencové. Václav Klement Petr nechal pro Kongregaci bratří Nejsvětější svátosti vybudovat kostel i s přilehlým klášteřem. Kostel byl postaven mezi léty 1899–1900 podle architekta Jana Jakuba Stabernaka. Jedná se o jednodílnou stavbu s předsíní a kvadratickým chórem s půlkruhovou apsidou. Vstupní průčelí kostela čerpá z tradic byzantské a románské architektury.³⁶

Dalším kostelem, který byl postaven podle plánů Jana Jakuba Stabernaka, je kostel Nejsvětějšího srdce Páně. Výběr architekta nebyl v tomto případě náhodný. Zakladatelka Kongregace sester Nejsvětější svátosti Matka Marie Magdaléna Šebestová, byla blízká přítelkyně Václava Klementa Petra, který podpořil vznik Kongregace v roce 1887.

Kongregace sester Nejsvětější svátosti, sídlící na dnešní Rudolfovské ulici, usilovala, aby tehdejší klášter měl svůj vlastní kostel. Jejich záměr se uskutečnil až na svátek Panny Marie 24. května 1903 a byl vystavěn v novobarokním slohu (zasvěcen Nejsvětějšímu srdci Páně). Dne 1. listopadu 1903 na svátek Všech svatých byly do věže kostela zavěšeny dva zvony (Martin a Karel).³⁷

Podnětem ke stavbě kostela svatého Jana Nepomuckého byly, jak jsem již dříve zmiňovala, zvyšující se náboženské potřeby a růst města. Jediná farnost nebyla schopna vyhovět stále se zvyšujícímu počtu věřícího obyvatelstva. Z těchto důvodů v roce 1888 ohlásil tehdejší biskup dr. Martin Říha, že nechá vystavět kostel nový. To se povedlo až v letech 1914–1915 a byl postaven v novorománském slohu podle projektu varnsdorfského stavitele Antonína Mollera, a to až po smrti dr. Martina Říhy.³⁸

Po první světové válce panoval v mladém Československu všeobecný odpor k Habsburkům a převládala nedůvěra ke katolické církvi. Podobně smýšlela i část

³⁵ KLIMEK, Tomáš. Českobudějovické kostely: V evangelickém kostele působili tři majitelé. Českobudějovické listy. 25. 09. 1998, 7, 222, s. 14.

³⁶ MURŇOVÁ, Eva; HAVEL, Tomáš Cyril. Hle příbytek Boží mezi lidmi: kostel Panny Marie Růžencové v Českých Budějovicích. Vyd. 1. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2008. 44–46 s. ISBN 978-80-86953-26-7(brož.).

³⁷ KASKA, Václav. Kostel Božského Srdce Páně v Českých Budějovicích. Fikovník. 1994, 3/4, s. 12–13.

³⁸ Č. Budějovice: Z osady svatojanské (Linecké předměstí): Z dějin kostela sv. Jana Nepomuckého. Farní věstník pro České Budějovice a okolní osady. 1931, 1/1, s. 6.

českobudějovických občanů, kteří dali roku 1920 impulz ke vzniku místnímu sdružení Volná myšlenka. Cílem tohoto hnutí bylo šíření vědeckých a ateistických poznatků a zároveň kritika náboženství, zejména katolictví.³⁹

Jako reakcí na problematiku této doby můžeme považovat i založení Církve československé husitské, která vznikla v témže roce (1920). Myšlenky této církve spočívají v návratu k prvotní podobě křesťanství a také k učení Jana Husa a zároveň se církev snaží vyzdvihovat specifickou podobu českého křesťanství. Původně její členové sídlili ve školní budově v Jeronýmově ulici, známou pod jménem Betlémská kaple. V roce 1923 církev koupila od města pozemek na Palackého náměstí. Architektem stavby byl ing. Tomáš Šašek. Výstavba kostela začala v roce 1924 a stavbu řídil August Teverný. Husův sbor je moderní trojlodní bazilikou s dvojicí věží na severní straně.

2.6 Osudy města v době vypuknutí válečného konfliktu až do období poválečných let

Druhá světová válka (1.9.1939–2.9.1945) patří mezi největší válečné konflikty světových dějin. České Budějovice, jako součást pohraničí Československa, byly zabrány ještě před vypuknutím války samotné a dne 15. března 1939 se staly součástí Protektorátu Čechy a Morava. „*Téhož dne již od ranních hodin působilo ve městě zvláštní Einsatzkommando v čele s Heinzem Stossbergem, složené z příslušníků kriminální policie (Kriminal Polizei Kripo), gestapa a bezpečnostní služby (Siecherheitsdienst, SD)*“.⁴⁰ Prvním úkolem tohoto komanda bylo zatčení nepřátel „Třetí říše“, a to na základě pátracích listů, které byly již před příchodem do města vypracované. Dále mělo také za úkol zajistit místní policejní ředitelství.

Na základě zavražďovacích akcí, bylo českobudějovické obyvatelstvo zatýkáno ve velkém. Jako příklad můžeme uvést akci Mříž (která probíhala od března do května 1939) kdy bylo zatčeno 343 osob.⁴¹ Místní gestapo, podobně jako v jiných městech, podrobilo zatčené občany brutální formě výslechů. Mnozí ze zatčených byli poté bez

³⁹ KLÍMEK, Tomáš. Českobudějovické kostely: Husův sbor nahradil Betlémskou kapli.

Českobudějovické listy. 22. 09.1998, 7/222, s. 12.

⁴⁰ NAKONEČNÝ, Milan; PECHA, Miloslav; VONDRA, Václav. Druhá světová válka. In KOPÁČEK, Jiří. Encyklopedie Českých Budějovic. Vyd. 1. České Budějovice: NEBE, spol s. r. o, 1998. s. 100. ISBN 80-238-3392-8.

⁴¹ Tamtéž.

soudu posláni do koncentračních táborů, a to v průběhu hrůzných transportů smrti, které probíhaly na místním nádraží.

Jedním ze zatčených byl i tehdejší starosta Českých Budějovic A. Neuman, kterého odvolali a 1. září 1939 odvěkli do koncentračního tábora Buchenwald. Místo něj byl do městské správy jako vládní komisař určen němec Friedrich David. Německé úřady se poté snažily potlačit jakékoliv projevy českého národního cítění. Podmínky pro provoz českobudějovického školství byly značně ztíženy, dále se omezovaly pravomoce české protektorátní správy a byly odstraňovány pomníky českých osobností (např. pomník Jana Valeriána Jirsíka byl odstraněn z budovy Jihočeského divadla). Budějovičtí obyvatelé během války trpěli nedostatkem potravin i šatstva.⁴²

Německá okupace nejdrastičtěji zasáhla do života prosperující židovské obce. Na základě norimberských zákonů byli českobudějovičtí Židé a Židé žijící v okolí do 18. dubna 1942 shromážděni v provizorním táboře (netýkalo se to prozatím těch Židů, kteří měli arijského partnera), poté byli zařazeni do transportu Akb a odvezeni do koncentračního tábora v Terezíně (ghetta) a jiných koncentračních a vyhlazovacích táborů. Postupně byli pronásledováni i zbylí Židé. Z 909 osob přežilo nacistickou okupaci pouhých 30 lidí.

Na příkaz nového německého starosty Friedricha Davida byla dne 5. července 1942 vyhozena do povětří budějovická synagoga. Spolu s ní byl zpuštěn i židovský hřbitov. Po ukončení války byla ve městě znovu zřízena židovská náboženská obec, která však již neexistuje. Na židovském hřbitově byl 15. října 1950 slavnostně odhalen památník obětem nacismu.

Za významnou osobnost z řad židovské komunity se považuje dr. Karel Fleischmann, který byl bohužel zavražděn již ve věku 47 let v roce 1944 v Osvětimi – Birkenau. Byl lékařem, básníkem, prozaikem, výtvarníkem a jeho umělecká tvorba vyvrcholila v terezínském ghettu.

Další významnou osobností byl bezpochyby dr. Norbert Frýd (původním jménem Norbert Fried, (+ 1976) známý prozaik, který: „[...]po vyloučení Židů z veřejných institucí se v září 1939 stal archivářem a později pomocným dělníkem u pražské židovské obce. Od listopadu 1942 do září 1944 byl vězněn v Terezíně, potom v Osvětimi

⁴² Tamtéž, s. 100–102.

a v Dachau-Kauferingu, odkud v dubnu 1945 utekl. (Jeho otec, bratr a žena zahynuli.) V terezínském ghettu působil mj. jako vychovatel v táborových domovech mládeže.“⁴³

Jinou významnou osobností byl dr. Emil Flusser, dětský lékař a spisovatel, k jehož knize „Válka jako nemoc“ napsal předmluvu Albert Einstein. Ten byl autorovým přítelem a do předmluvy napsal: „*Nechť tato kniha otevře oči současníkům, nechť uzdraví naše tak těžce ohrožené kulturní společenství.*“⁴⁴ E.Flusser se narodil roku 1888 a zemřel roku 1942 v koncentračním táboře v Polsku (tam zahynula i jeho rodina).

Koncem války byly České Budějovice během leteckých náletů bombardovány. „*Dne 5.5.1945 převzal moc ve městě Krajský národní výbor v čele s R.Burešem, 9.5. vstoupily do Českých Budějovic jednotky Rudé armády.*“⁴⁵ Americké vojsko se podle dohody zastavilo na jihozápadě od města.

Na rozdíl od jiných českých měst, byly České Budějovice na konci druhé světové války téměř nezničený, i když prodělaly během bojů několik leteckých náletů. Místní lidový soud se poté postaral o potrestání nacistů a jejich spolupracovníků. „*Nejzávažnější změnou bylo ukončení vzájemného soužití českého a německého obyvatelstva ve městě. Odsun Němců zde postihl 6000 občanů.*“⁴⁶

2.7. Stavby v českobudějovických čtvrtích

2.7.1. Čtyři Dvory

Posledním kostelem, který byl vybudován v první polovině 20. století, je kostel svatého Vojtěcha v českobudějovické čtvrti Čtyři Dvory. Původně zde byla vystavěna pouze malá kaple, a to díky zásluze Vojtěcha Lanny (německy Adalberta).⁴⁷

⁴³ ŠISLER, Petr. Slovník české literatury [online]. 1995, 31. 5. 2006 (ap) [cit. 2010-04-16].

Slovníkceskeliteratury.cz. Dostupné z WWW:

<<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=324>>.

⁴⁴ MAREŠ, Jan. Válka jako nemoc v pojetí a v osudu Emila Flussera. In PODLEŠÁK, Jan. Naše dny se naplnily. Vyd. 1. České Budějovice: Klub přátel Izraele v Českých Budějovicích, Společnost pro obnovu synagogy ve Čkyni a JIH - reklamní agentura s. r. o., 2002. s. 147. ISBN 80-238-9881-7.

⁴⁵ SAK, Robert, et al. Dějiny města. In KOPÁČEK, Jirí. Encyklopedie Českých Budějovic. Vyd. 1. České Budějovice: NEBE, spol s. r. o., 1998. s. 86. ISBN 80-238-3392-8.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Vojtěch – Adalbert – Lanna se narodil 23. dubna 1805 ve Čtyřech Dvorech, v době, kdy byly ještě samostatnou obcí. Zasloužil se o výstavbu některých veřejných institucí (např. založil Českobudějovický hospodářský spolek a také stál u vzniku Městské spořitelny). Po něm je pojmenována i známá „Lanovka“ neboli Lannova třída. Jeho pomník je umístěn na křižovatce mezi ulicemi Lannova a Na Sadech v Českých Budějovicích.

V roce 1930 věnovaly sestry boromejky svůj pozemek, aby mohl být tento kostel ve Čtyřech Dvorech vystavěn. Projekt pro výstavbu kostela vypracoval ing. arch. Jaroslav Čermák. Kostel má funkcionalistický ráz, je podélný a pyšní se netradiční asymetrickou věží. Postaven byl v letech 1938–1939 a stavbu vedl stavitel František Stašek. V letech 1939 byla ke kostelu přistavěna fara. Od 90. let 20. století farnost spravuje kongregace salesiánů.

2.7.2. Suché Vrbné

Novorománský kostel svatého Cyrila a Metoděje byl v březnu 1935 postaven na základě návrhů budějovického architekta Procházky. V dnešní době je Suché Vrbné součástí Českých Budějovic.

Suché Vrbné dříve spadalo pod správu farnosti Dobrá Voda. Jelikož narůstal počet věřícího obyvatelstva uspořádal farář Václav Řepa v roce 1923 sbírku. V roce 1926 byl pro výstavbu nového kostela zakoupen pozemek. Nejdříve byla v roce 1933 postavena budova církevní školy, jejíž prostory v dnešní době slouží pro potřeby fary a poté byl postaven kostel.

Sbor Ježíše – Knížete míru, který se nachází také v českobudějovické čtvrti Suché Vrbné, byl postaven architektem E. Rabensteinem.

V druhé polovině 20. století se rozrůstal počet věřících i v Církvi československé husitské. Ta měla již v Českých Budějovicích jeden sbor, který byl postaven na Palackém náměstí. Tato bazilikální stavba však byla příliš daleko a proto se věřící ze Suchého Vrbného a okolí rozhodli, že vystaví nový sbor, který bude blíže. Se sháněním peněz na stavbu se započalo na počátku 60. let 20. století. Sbor byl postaven v roce 1953. Protože by tehdy režim nedovolil vystavět novou sakrální budovu, pod zástěrkou se tedy vystavěla budova, která prý měla sloužit jako hudební síň.

2.7.3. Nové Hodějovice

Kostel Panny Marie Královny Andělů v Nových Hodějovicích byl postaven již v roce 1938. Je pseudorománskou stavbou, postavenou místním spolkem. Předsedou spolku byl místní občan Břen a práci korigoval továrník Ludvík Svoboda.

Nové Hodějovice byly kdysi součástí dnešních Starých Hodějovic, o kterých se zachovali písemnosti pocházející až z období po roce 1400. Ve vesnici žila převážná část německy mluvících obyvatel, a to do 30. let 20. století. V následujících letech zde žilo z větší části obyvatelstvo české. Pro rostoucí počet obyvatel, kteří zde stavěli nové domy, se obec Hodějovice v roce 1963 rozdělila na dvě části. Na Staré Hodějovice, které zůstaly samostatnou obcí a na Nové Hodějovice, které se staly součástí Českých Budějovic.⁴⁸

3. Základní charakteristika sakrálních chrámové architektury v Českých Budějovicích

3.1. Kostely Římskokatolické církve

3.1.1. Kostel svatých Cyrila a Metoděje

Kostel svatého Cyrila a Metoděje je novorománský jednolodní kostel Římskokatolické církve, který se nachází v Pujchmajerově ulici v českobudějovické čtvrti Suché Vrbné. (Viz fotodokumentaci, Obr. 5.)

Na zakoupeném pozemku byla v roce 1933 nejdříve postavena budova církevní školy. Na základě návrhů budějovického architekta Procházky se se stavbou kostela započalo v březnu roku 1935. Téhož roku byla stavba dokončena a vysvěcena. 26. prosince 1935. Klášterní budova, jenž stojí vedle kostela, byla postavena o rok později. „Do roku 1950 zde sídlili členové kongregace Těšitelů, od roku 1990 kongregace Salesiánů Dona Boska.“⁴⁹

Kostel je završen půlkruhovou apsidou, ke které přiléhají dvě sakristie. „Rozměry lodi jsou 17,10 metrů, poloměr presbytáře 8 metrů a výška kostela 16,5 metrů, s věžičkou o výšce 9,5 metrů.“⁵⁰

Na fasádě je ve východní zdi kostela patrný vystouplý nápis: „*In te Domine speravi non confundar in sternum*“ V doslovném překladu: „*V tebe, Pane, jsem doufal,*

⁴⁸ KUČA, Karel; PLETZNER, Karel. Nové Hodějovice. In KOPÁČEK, Jiří. Encyklopedie Českých Budějovic. Vyd. 1. České Budějovice : NEBE, spol. s. r. o, 1998. s. 314. ISBN 80-238-3392-8.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Tamtéž.

at' nejsem zahanben navěky".⁵¹ Fasáda kostela původně zbarvená do světle hnědého odstínu, je v dnešní době dosti zašlá. Kostel je kolem celé své vnější plochy zdoben obloučkovým vlysem a jednoduchými hladkými lizénami. (Viz fotodokumentaci, Obr. 6.)

Půlkruhová okna kostela jsou zdobena barevnými sklíčky (průhlednými a modrými sklíčky v hlavní lodi a průhlednými a žlutými v kněžišti), která jsou stylizována do tvaru kříže. Při vstupu do kostela je nad vchodem malá rozeta, která je také vyplněna bílým a modrým sklem, které je uspořádáno do geometrického tvaru květiny. Nad vchodem jsou v tympanonu znázorněni dva modlíci se andělé.

Zvon svatého Václava, který váží 145 kg, je umístěn ve věži kostela. Ta je na svém vrcholu završena křížem.⁵² Zajímavostí kostela jsou varhany, které sem byly přeneseny z kostela svaté Anny v Českých Budějovicích. Kolem kostela se rozprostírá zahrada, kde u paty kněžiště stojí kříž, který původně stál na návsi v Suchém Vrbném.

Návrh interiéru kostelní výmalby pochází od pražského architekta Majora a jeho realizaci provedli malíři Bašný a Jelínek.⁵³

3.1.2. Kostel svatého Vojtěcha

Kostel svatého Vojtěcha se nachází v ulici Emmy Destinové v městské části Čtyři Dvory. Jedná se o farní kostel, který je poslední sakrální stavbou vystavěnou v první polovině 20. století v Českých Budějovicích. Kostel může působit stroze a velmi těžko si hledá příznivce. Jeho funkcionalistický ráz je však velmi nápaditý. Mě osobně jednoduchost stavby fascinuje. Ta spočívá v zachování zásad řešení vnitřního prostoru, které později stanovil II.vatikánský koncil.⁵⁴ (Viz fotodokumentaci, Obr. 7.)

V roce 1869 byla ve Čtyřech Dvorech zásluhou průmyslníka Vojtěcha – Adalberta Lanny nejdříve postavena malá kaple. V roce 1930 poté darovaly sestry Boromejky na výstavbu tohoto kostela své pozemky. Již v roce 1934 vypracoval ing. arch.Jaroslav Čermák z Prahy projekt pro výstavbu kostela. Zásluhu na výstavbě měli také biskup dr. Šimon Bárta a prelát dr. Antonín Melka. V roce 1938 prelát

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Tamtéž.

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ ZÁLESKÝ, Ondřej. Liturgické okénko: 12. kapitola: Liturgický prostor (1. část). Fíkovník: zpravodaj Římskokatolické farnosti sv. Vojtěcha a. 11/2009, roč. 18, č. 11, s. 13. Dostupný také z WWW: <http://ctyrak.sdb.cz/?page_id=301>.

Antonín Melka pokládá základní kámen kostela. Na stavbě se často pracovalo i v noci. Kostel byl postaven v letech 1938–1939, zásluhou stavitele F. Staška.⁵⁵

Jedná se o funkcionalistickou stavbu, která je vedena podélně s asymetricky umístěnou věží. Vnitřní prostor kostela rozděluje vítězný oblouk. Okna kostela jsou štíhlá na vrcholu trojúhelníkově završená. Strop kostela je plochý betonový. Na čelní stěně kněžiště je umístěn dřevěný kříž.

Vedle kříže jsou umístěny sochy: socha svatého Vojtěcha, jenž byla vyrobena ze dřeva a sousoší pruských válečníků, které byly vytesány z kamene. Sochy zhotovil sochař a řezbář Josef Vitek. Varhany byly zhotoveny ve Vídni v roce 1911 a původně měly být umístěny v zelenohorském kostele Nanebevzetí Panny Marie.⁵⁶ (Viz fotodokumentaci, Obr. 8.)

V letech 1939 až 1950 byla ke kostelu přistavěna fara, která sloužila jako řeholní dům františkánů. Rok 1950 byl předzvěstí konce, protože komunistický režim zakázal činnost všech církví. Františkánům, stejně jako jiným církevním představitelům, byla zakázána činnost a byli přinuceni z fary odejít.⁵⁷ V dnešní době je kostel i fara součástí farnosti sv. Vojtěcha, která byla zřízena v roce 1990. „*Farnost spravují salesiáni (konkrétně P.Petr Piler a P.Petr Matula), přilehlá fara je zároveň sídlem Salesiánského střediska mládeže. Mše sv. jsou slouženy denně kromě pondělí.*“⁵⁸

3.1.3. Kostel Panny Marie Královny Andělů

Kostel Panny Marie Královny Andělů se nachází v českobudějovické čtvrti Nové Hodějovice. Je pseudorománskou stavbou postavenou místním spolkem v roce 1938. (Viz fotodokumentaci, Obr. 9.)

V roce 1936 se obec rychle rozrůstala a v té době měla přibližně asi 1200 obyvatel. I přes tato fakta zde však chybělo náboženské středisko – kostel.

⁵⁵ Farnost svatého Vojtěcha [online]. C2010. 2006 [cit. 2010-04-08]. Sdb.cz. Dostupné z WWW: <<http://ctyrak.sdb.cz/>>.

⁵⁶ CHODURA, Radko. Encyklopedie Českých Budějovice. 1.vyd. České Budějovice: NEBE, spol s. r. o, 1998. Kostel svatého Vojtěcha, s. 221. ISBN 80-238-3392-8.

⁵⁷ Farnost svatého Vojtěcha [online]. C2010. 2006 [cit. 2010-04-08]. Sdb.cz. Dostupné z WWW: <<http://ctyrak.sdb.cz/>>.

⁵⁸ Kostel svatého Vojtěcha v Českých Budějovicích In Wikipedia: the free encyclopedia [online]. St. Petersburg (Florida): Wikipedia Foundation, 14. 06. 2006, 16. 11. 2009 [cit. 2010-04-17]. Dostupné z WWW: <[http://cs.wikipedia.org/wiki/Kostel_svat%C3%A9ho_Vojt%C4%9Bcha_\(%C4%8Cesk%C3%A9_Bud%C4%9Bjovice\)>](http://cs.wikipedia.org/wiki/Kostel_svat%C3%A9ho_Vojt%C4%9Bcha_(%C4%8Cesk%C3%A9_Bud%C4%9Bjovice)>)>.

Původně zde nestála ani kaple. Místní příslušníci Římskokatolické církve se proto rozhodli, že založí sbírku, aby zde mohla být vybudována alespoň kaple. Při této příležitosti byl v roce 1937 ustaven výbor, který měl za úkol tyto sbírky pořádat. Peněžní dary dovršily takové sumy, že se výbor rozhodl postavit namísto kaple nový kostel. Ten byl zasvěcen Panně Marii – Královně Andělů.⁵⁹

Z výboru, který se zasloužil o vybrání peněžních darů, vznikl Kostelní spolek. Předsedou spolku se stal pan Břen a stavbu kostela korigoval továrník Ludvík Svoboda. K svěcení základního kamene dochází již v roce 1938 a na základě spolupráce členů Kostelního spolku byl kostel ještě téhož roku postaven.⁶⁰

Kostel má přes 20 m délky, 9 m šířky a 9 m výšky.⁶¹ Je jednolodním kostelem, ke kterému v závěru přiléhá sakristie. Kněžiště kostela je osvětleno dvěma, půlkruhovými okny zdobenými vitrají. Boky kněžiště osvětlují malé rozety.

Fasáda kostela je prostě řešena, obloučkovým vlysem a hladkými lizénami, v bílo modrých barvách. V průčelí kostela se nachází tři malé rozety, mezi nimiž je vloženo menší půlkruhové okno. Pod ním je na čtyřech sloupcích předsazena malá předsíň. Lodě kostela jsou osvětleny po obou stranách vysokými, půlkruhovými okny, která jsou vyzdobena barevnou vitrají. Nad kostelem se tyčí malá oplechovaná věž.

Interiér kostela je též vymalován v bílo modrých odstínech. Při vstupu do kostela se po pravé straně nacházejí schody, které vedou na kruchtu. Zde jsou umístěné varhany z roku 1947. V kněžišti je na čelní stěně osazen mohutný kříž, pod nímž se nalézá oltář Panny Marie. V lodi kostela se nalézají další dva zbylé oltáře. Jejich současný vzhled je však pouhým pozůstatkem původní podoby novogotických oltářů, ze kterých se dochovaly pouze sochy a torzo oltářů. Při levé straně se nalézá oltář Srdce Páně a po pravé straně je umístěn oltář Srdce Panny Marie s Ježíškem. Při úpravách v roce 1980 byl také bohužel z kostela odstraněn obraz Panny Marie Královny andělů od J. Sonleitnera. Místo něj se dnes v kněžišti nalézá mohutný kříž.⁶² (Viz fotodokumentaci, Obr. 10.)

⁵⁹ Informace jsou získané na základě místního kostelního archivu – Flossmann, Karel: Kostel Panny Marie – Královny Andělů v Nových Hodějovicích., s. 1-5.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ Tamtéž

⁶² Tamtéž

3.1.4. Kostel svatého Václava

Kostel svatého Václava se nachází v Českých Budějovicích v Kostelní ulici na Pražském předměstí. Postaven byl mezi léty 1868–1870 z podnětu biskupa Jana Valeriána Jirsíka, v sousedství českého gymnázia.⁶³ Autorem stavby je architekt Antonín Schmidt, který nechal kostel vystavět v novogotickém slohu stavitelem Emanueleem Loebem. (Viz fotodokumentaci, Obr. 11.)

Jedná se o trojlodní halovou stavbu s krátkým polygonálním závěrem a dvěma zvonnicemi. Lodě i kněžiště, které je otočeno k severu, osvětlují vysoká lomená okna s vitrajovou výplní, pouze nad vstupním portálem je umístěno okno kruhové. Venkovní fasády jsou členěny hladkými pilastry a pásem štukových kružeb. Kněžiště kostela je po celém obvodu členěno hranolovitými odstupňujícími se opěráky, které jsou završeny jehlancovou stříškou.

Střecha kostela je sedlová a na jejím závěru vyrůstá osmiboký oplechovaný sanktusník. Při jihovýchodním nároží je nad soklem nasazen základní kámen, kde je vyryto datum 22. dubna 1868. Vstup do kostela je zakončený lomeným obloukem a je přístupný z Kostelní ulice

Interiér kostela je bohatě členěn čtyřmi páry pilířů s kamenným soklem, které jsou zdobeny ornamentální malbou. Klenební přípony, které jsou rozloženy podél stěn a v koutech, nesou celkem devět čtvercových polí uzavřených křížovými klenbami.⁶⁴

Podlahu kryje převážně novodobá keramická dlažba v kombinaci s mramorem. V čele pravé vedlejší lodi je tabernákl z původního oltáře, nad nímž je ze žlutého kovu postaven pár lomeným arkád. V levé vedlejší lodi (západní) je postavena socha Panny Marie s Ježíškem, nad nimiž je opět použit motiv lomené arkády. Bohužel hlavní oltář svatého Václava byl rozebrán na několik částí. Autorem oltáře je Josef Václav Hellich, jenž ho vyrobil v roce 1869.⁶⁵ Oltář byl původně zhotoven jako celek, nikoliv jako rozebíratelná skládačka.

V poslední čtvrtině 20. století bylo ke vchodu vyrobeno zastřešené zádveří. To je tvořeno hranolovitou konstrukcí, která je vyrobena z kovu a skla. Objekt je prostorově

⁶³ THOMA, Juraj. Kostel svatého Václava. In KOPÁČEK, Jiří. Encyklopedie Českých Budějovic. Vyd. 1. České Budějovice: NEBE, spol. s. r. o, 2008. s. 220 ISBN 80-238-3392-8.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Tamtéž.

naddimenzovaný. Bohužel do rázu kostela nezapadá jak vzhledem, tak ani materiálem. (Viz fotodokumentaci, Obr. 12.)

3.1.5. Kostel Božského srdce Páně

Novobarokní kostel Božského srdce Páně je jednolodní stavbou, která se nachází na Rudolfovske třídě v Českých Budějovicích. (Viz fotodokumentaci, Obr. 13.)

Kostel je ve správě Římskokatolické církve a jeho součástí je klášter Kongregace sester Nejsvětější svátosti. Dále ke komplexu patří dvě budovy a to: Církevní základní škola a Církevní mateřská škola České Budějovice. (Viz fotodokumentaci, Obr. 14.)

Vybudován byl v roce 1903–1904 českobudějovickým stavitelem Janem Jakubem Stabernakem. Je 26 metrů vysoký, 24 metrů dlouhý a 10 metrů široký. Jde o jednolodní kostel, s mělkým půlkruhovým závěrem a zvonicí. Vnější fasády jsou členěny hladkými pilastry s korintskými hlavicemi. V lodi kostela jsou zasazena čtyři půlkruhová okna. Kněžiště kostela je bez oken. „*Na severní straně se prostor lodi rozšiřuje do dvou mělkých kaplí: kaple svatého Jana Nepomuckého (zrušena) a kaple Panny Marie.*“⁶⁶

Vnitřek kostela je vyzdoben v beuronském stylu. Hlavní oltář, který je součástí baldachýnu, nese obraz Zjevení Božského srdce. V apsidě se nachází freska Adorace Nejsvětější Svátosti patnácti světců. „*V mobiliáři kostela vyniká barokní kazatelna, přenesená z kostela na Hosíně začátkem 20. století.*“⁶⁷

V roce 1947 se kongregace rozhodla pro opravu kostela, která byla dokončena o rok později. Obě světové války postupně připravily kostel o jeho zvony. Společně s opravami dostal kostel i nový zvon, jménem Josef. V roce 1947 započala oprava kostela a dokončena byla o rok později. V důsledku komunistického režimu, který potlačoval náboženskou víru, byly sestry v srpnu roku 1950 z kláštera odvezeny a jejich náboženská činnost byla pozastavena. Jejich vyhnanství trvalo 40 let. Po roce 1990 se sestry do Českých Budějovic vrátili a ujaly se obnovy kostela a kláštera.

⁶⁶ THOMA, Juraj. Kostel Božského srdce Páně. In KOPÁČEK, Jiří. Encyklopedie Českých Budějovic. Vyd. 1. České Budějovice: NEBE, spol. s. r. o, 2008. s. 216. ISBN 80-238-3392-8.

⁶⁷ Tamtéž.

V té době byla věž kostela ve špatném stavu a hrozilo její zhroucení. Zvon Josef, který byl do kostela dodán při poslední opravě, již nefungoval. Sestry z kongregace tedy nechaly do zvonice zhotovit osm nových zvonů odlitých z kvalitního bronzu. Zvonkohra a zvon Josef (který byl pouze opraven) byly dodány firmou Rudolfa Pernera z Pasova. Josef váží 200 kg a zvonkohra 300 kg. Melodii zvonkohry nahrál profesor Karel Fráňa.⁶⁸ „Zvon Josef zvoní každý den v poledne ve 12.00 hodin. Zvonkohra se rozeznívá denně každou hodinu od 7.00 hodin do 19.00 hodin. Melodie se střídají následovně: pondělí až sobota střídavě od 7.00 hodin ráno Sanctus (jehož melodie je vzata z Missy de Angelis) a následující pak hodinu zaznívá lurdské Ave, takže v 19.00 hodin končí opět melodií Sanctus. V neděli zvonkohra vyzvání každou hodinu ve stejné době jako ve všední dny „Kristus vládne, Kristus vítězí... Kéž místo, ze kterého každou hodinu je vysílána vzpomínka a pozdrav Nejvyššímu a Matce Boží, udělí všem ochranu a požehnání.“⁶⁹

3.1.6. Kostel Panny Marie Bolestné

Kostel Panny Marie Bolestné se nachází v ulici M. Zachara na Dobré Vodě. Tento dobrovodský kostel spadá pod správu českobudějovického biskupství, a proto ho zařazují do sakrálních objektů náležejících k Českým Budějovicím. Je jedním z nejvýznamnějších barokních staveb v jižních Čechách. (Viz fotodokumentaci, Obr. 15.)

Kostel je tvořen oválnou lodí a v jeho západním průčelí se nachází hranolovitá věž, v níž je umístěn jednoduchý portál. Kněžiště kostela má obdélníkový půdorys a dvě mělké boční kaple. Kostel je završen zvoncovou kopulí.⁷⁰ Budova je orientovaná, přesně symetrická k podélné ose. Je vkusně rozčleněna římsami a pilastry.

„Vnitřní výzdoba je velmi bohatá a práce na ní probíhaly ještě mnoho let po dostavění kostela. Hlavním tvůrcem byl Václav Vavřinec Reiner a na jeho freskách převládají biblické motivy. Hlavní oltář od G. B. Allia je pozdně barokní, s malbami

⁶⁸ LIDINSKÝ, David. Zvony - Page 2 [online]. 2008. 2008, 2010 [cit. 2010-04-14]. Eucharistie-paramenta.cz. Dostupné z WWW: <http://www.eucharistie-paramenta.cz/www/index.php?option=com_content&view=article&id=74&Itemid=71&limitstart=1>.

⁶⁹ LIDINSKÝ, David. Zvony - Page 2 [online]. 2008. 2008, 2010 [cit. 2010-04-14]. Eucharistie-paramenta.cz. Dostupné z WWW: <http://www.eucharistie-paramenta.cz/www/index.php?option=com_content&view=article&id=74&Itemid=71&limitstart=1>.

⁷⁰ webhosting Stable.cz. Kostel Panny Marie Bolestné v Dobré Vodě [online]. 2000. 2000, 2010 [cit. 2010-04-14]. Turistik. cz. Dostupné z WWW: <<http://www.turistik.cz/cz/kraje/jihocesky-kraj/okres-ceske-budejovice/dobra-voda-u-ceskych-budejovic/kostel-panny-marie-bolestne-dobra-voda/>>.

od Bartoloměje Čurny z konce 19. století.⁷¹ Nad portálem je obdélné, segmentovým obloukem přepjaté okno. Chrám se skládá z kněžiště, lodi a předsíně, v níž je umístěna kruchta. (Viz fotodokumentaci, Obr. 16.)

Kněžiště má tvar obdélníku s konkávními stranami. Je zaklenuté plochou českou kopulí, na níž je elegantní fresková malba. Znázorňuje Hagar s Izmaelem na poušti.⁷²

Lod' kostela je kruhovitá a v průměru má 14,5 metrů.⁷³ Uprostřed je na stropě namalována monumentální freska s barokními anděly, kteří jsou zobrazeni v oblacích. Toto zobrazení je velmi typické pro barokní sloh. Bokové oltáře zdobí štukatérská práce s výjevem Svaté rodiny a svatého Jana Nepomuckého.

3.1.7. Kostel svatého Prokopa a svatého Jana Křtitele

3.1.7.1. Historie kostela

Římskokatolický kostel svatého Prokopa a svatého Jana Křtitele se nachází v Českých Budějovicích na pražském Předměstí za obchodním domem Družba, v místech Starého města. (Viz fotodokumentaci, Obr. 17.)

Založen byl na počátku 13. století v osadě Budivojovice a původně byl zasvěcen pouze svatému Prokopovi. První zpráva zachycující jméno Budyowitz se datuje rokem 1215.⁷⁴

Když bylo v roce 1265 založeno město, této části se začalo říkat Staré město. Ve 14. století byla farnost spravována farářem Bohunkem, který měl údajně rozdělit funkci dvěma budějovickým kostelům. Pozdější katedrále svatého Mikuláše, která měla sloužit vnitřnímu městu, a kostelu svatého Prokopa, který měl sloužit pro potřeby místních vesničanů. Uvádí se, že ještě v roce 1788 patřilo k Českým Budějovicím 26 vesnic.⁷⁵

⁷¹ Tamtéž.

⁷² BRANIŠ, Josef. Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Česko-Budějovickém. Praha: Nákladem archeologické komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1900. 49–51 s.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Dějiny staroměstského kostela v Č. Budějovicích. Farní věstník pro České Budějovice a okolní osady. 1932, 1/1, s. 2.

⁷⁵ KLIMEK, Tomáš. Českobudějovické kostely: Kostel sv. Prokopa je starší než město. Českobudějovické listy. 15. 9. 1998, 7/216, s. 12.

Velký zájem tehdejších věřících vzbuzovala stříbrná socha svatého Prokopa. Odpustek na 40 dní dostal ten věřící, který se pomodlil před světcovou hlavou. Tento výdobytek zařídil tehdejší městský soudce Václav Klaric a to prý pro to, aby „[...]přilákal co nejvíce návštěvníků a oživil tak zdejší obchod“.⁷⁶

I přes velký počet prací, které byly sepsány o tomto kostelu, zůstává mnoho otázek ještě nezodpovězených. Do dnešní doby například nemůžeme potvrdit, zda stavba obsahuje pozůstatky nejstarší svatyně. Rozporuplná je i datace pozdně gotické přestavby kostela. První zmínky vztahující se ke kostelu svatého Prokopa a svatého Jana Křtitele se datují k roku 1405. Důvod, proč se v názvu kostela objevují jména dvou svatých, neznáme. Objevuje se domněnka, že zde původně stály dva kostely. Původní kostel svatého Prokopa byl pro nárůst věřících malý, a proto se tehdy přistavěl další kostel. Později byla mezi kostely zbouraná zeď a oba kostely se propojily v jeden. Zda je tato teorie pravdivá, nelze určit.⁷⁷

„Ke kanonizaci sv. Prokopa, jemuž je kostel zasvěcen, došlo roku 1204. Kostel však nemusel být založen alpo tomto datu, neboť jeho první patrocinium zní na sv. Jana Křtitele.“⁷⁸

Domníváme se, že pozdní přestavba kostela se datuje kolem roku 1461. Nynější presbytář je nejspíše původní část kostela. Vchod do kostela byl původně z východní strany a hlavní oltář stál na straně severní, vedle vchodu do sakristie.⁷⁹ Samo osobě obrácené postavení kostela poukazuje na jeho stáří. Chrámy později stavěné jsou směřovány na východ.

Starý kostel je také známý jako staroměstský chrám Páně, který se náleží uprostřed zaniklého hřbitova. Původně zde stála kaple svaté Anny, která byla na začátku 19. století stržena. Na místě, kde stávala kaple, byla zbudovaná umrlčí komora, později byt pro hlídače hřbitova.

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ KASKA, Václav. Kostel sv. Prokopa a sv. Jana Křtitele. Fíkovník. 1993, 2/2-3, s. 7.

⁷⁹ Tamtéž, s. 7–9.

Původně u kostela stála i fara a inaugurování zde byli i českobudějovičtí faráři (v dobách, kdy ještě nebyl zcela hotov chrám svatého Mikuláše).⁸⁰ U severní stěny kostela byl pohřben biskup Jan Valerian Jirsík (1798–883).

Kdo kostel založil, nemůžeme s jistotou určit. Kdysi se vypravovalo, že jej nechal vystavět Vítkovec Čech Budivoj. Kostel byl nejspíše založen v první polovině 13. století, tedy před rokem 1250.⁸¹

Po vzniku královského města význam kostela poklesá. Zbytky původní vesnice zanikají v druhé polovině 20. století.

3.1.7.2. Exteriér kostela

Kostel svatého Prokopa a svatého Jana Křtitele je v dnešní podobě dílem několika přestaveb. Jeho nynější podoba si zachovává ráz původního románského kostela. (Viz fotodokumentaci, Obr. 18.)

Do pozdně gotického stylu byl přestavěn v roce 1461.⁸² „*Při přestavbě na začátku 16. stol. byla změněna hlavní loď, která je členěna třemi dovnitř vtaženými „opěráky!“ a má v ose v západní části věž*“.⁸³

Kostel je postaven z lomeného kamene. Je trojlodní stavbou, která má pravoúhlé kněžiště, k němuž po severním boku přiléhá sakristie. Věž má ve třech spodních patrech úzká okénka, ve čtvrtém velmi jednoduchá okna gotická a v nejvyšším patře okna v polokruhu. Věž je zakončena cibulovitou, plechem krytou bání. Podle zachovaného letopočtu na jižní fasádě byla věž přistavěna ke kostelu roku 1461. (Viz fotodokumentaci, Obr. 19.)

Fasáda kostela je řešena jednoduchým způsobem. Není nijak členěná a omítnuta je bílou barvou. Na bocích kostela jsou z jihu a severu čtyři gotická kružbová okna, kněžiště osvětlují dvě o málo menší okna. Vstupní portály jsou novogotické. Západní

⁸⁰ KLIMEK, Tomáš. Českobudějovické kostely: Kostel sv. Prokopa je starší než město. Českobudějovické listy. 15. 9. 1998, 7/216, s. 12.

⁸¹ KASKA, Václav. Kostel sv. Prokopa a sv. Jana Křtitele. Fíkovník. 1993, 2/2-3, s. 7–9.

⁸² KASKA, Václav. Kostel sv. Prokopa a sv. Jana Křtitele. Fíkovník. 1993, 2/2-3, s. 7–9.

⁸³ Tamtéž, s. 7.

fasáda je bez oken, zdobená nárožní renesanční sgrafitovou bosáží a jsou zde patrné obrysy zazděného vchodu.⁸⁴

Kolem kostela býval hřbitov, svého času jediný pro celé město. Měl převážně empírový ráz. Při přeměně Starého města v panelové sídliště byla zachována aspoň jeho nejstarší část. Mladší část byla přeměněna na park. (Viz fotodokumentaci, Obr. 17.)

3.1.7.3. Interiér a vybavení kostela

Kněžiště a sakristie jsou zakončeny křížovou klenbou, která vychází z konzol. Jediná konzola na jihozápadě je potom zdobena slepou kružbou s motivem jeptišky. Kněžiště (8,60 metrů dlouhé a 6 metrů široké) je z interiéru (na východní stěně) osvětleno širšími lomenými okny. Ve východní stěně je umístěno lomené okno s kružbou, které je zakončeno plaménky, rotujícími v kruhu. Okna na jižní straně kněžiště jsou podstatně užší a vrcholí do tvaru prosté jeptišky.⁸⁵ (Viz fotodokumentaci, Obr. 20.)

Na severní straně byly v roce 1822 odkryty nástěnné malby, které pocházejí z období středověku a renesance (kostel byl opravován podle návrhů profesora Antonína Hofmana). Na západní výseči klenby jsou ve dvou pásmech odkryty renesanční fresky. Uprostřed spodní části je zachycen výjev Štěstí svatého Jana Křtitele: *„kdy kat pokládá hlavu popraveného mučedníka na talíř Solomé. Po levé straně byla vyobrazena Assumpta – korunovaná Panna Maria stojí v iluzivní nice na půlměsíci a na rukou drží nahého Ježíška. Na opačné straně v pravo vidíme sv. Wolfganga jako biskupa s mitrou, berlou a modelem kostela v levici.“*⁸⁶ Spodní část maleb znázorňuje pelikána, krmícího své potomstvo vlastní krví. V horní části maleb jsou znázorněni světcí se svými typickými atributy. Vlevo je namalován svatý Florencián, který hasí oheň. Pod jeho vyobrazením se nachází nápis: „SANCTVS FLORIANVS“. Na opačné straně jsou namalováni svatý Václav a svatý Zikmund, pod nimiž je opět nápis s jejich jmény. „S. WENCEZLAVS. S. SIGISMVNDVS“. Ve východní klenební výseči jsou malby opět komponované do dvou pásem, avšak na rozdíl od předchozího zobrazení se zde objevují dvě různě staré fresky. V horní části byla odkryta pozdně gotická freska.

⁸⁴LAVIČKA, Roman. Kostel sv. Prokopa a sv. Jana Křtitele na Starém městě v Českých Budějovicích : stavební vývoj a význam architektury kostela ve středověku. Staré Budějovice. 2005, 1/2005, s. 20–22.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ Tamtéž, s. 20.

Vlevo stojí postava Panny Marie, držící v náručí malého Ježíše. Vpravo je zobrazen: „[...] poškozený obraz s námětem *Oběť Abraháмова, který se s napřaženou rukou chystá setnout klečícího Izáka v olivově zeleném plášti*“.⁸⁷ Poslední část středověké malby zobrazuje dva muže, kteří nesou berlu. Muž po levé straně má: „[...] na hlavě *tonzuru, muž vpravo nese na hlavě mitru*“.⁸⁸ Podle stáří maleb lze usuzovat, že se jedná o postavy svatého Prokopa a svatého Jana Křtitele. Spodní část fresky je renesanční, její námět není v dnešní době dobře viditelný. „V horní části stěny je jediný výjev s námětem *Poslední večeře a na spodním okraji připojen latinský citát z Nového zákona: „AMEN. DICO . VOBIS . QVIA . VNVS . VESTRVM . ME . TRADITVRVS . EST*“.⁸⁹

Sakristie kostela navazuje na severní stranu kněžiště, do které se vchází prostým vstupem. Sakristie je do výšky zaklenuta jednoduchou žebrovou klenbou a osvětlena dvěma obdélnými okny.

Vítězný oblouk navazuje na loď kostela (14 metrů dlouhá a 10,60 metrů široká). Obdélná loď kostela je zaklenuta valenou klenbou s výsečkami, jež je doplněna hustou sítí štukových dekorativních žeber, svedených na opěráky.⁹⁰ Je osvětlena čtyřmi okny, která jsou dvojdílná (pouze nad vstupním portálem trojdílná). Východní okna jsou tvořena složenou kružbou, tvarovanou do trojlistu. Protější okna jsou stejná, pouze místo trojlistu je zde vložen kosočtverec. Okno nad vstupním portálem je trojdílné (stejně tak i protilehlé okno), kružbu má stejnou jako okno nad severním portálem. Poslední okna osvětlují prostor kruchty. Jsou opět dvojdílná a také tvořena trojlistou kružbou.

Na západní straně je do lodi vložena pozdně gotická hudební kruchta, která je postavena na dvou nízkých osmibokých pilířích. Pod kruchtou jsou zasazeny náhrobní kameny ze 16. století. Uprostřed je umístěn obraz svatého Jana Křtitele od budějovického malíře L. Hnebra. Tento obraz byl původně umístěn na hlavním oltáři, který byl odstraněn při opravě kostela mezi léty 1976–1977. Sochy světců (socha

⁸⁷ Tamtéž, s. 21.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ LAVIČKA, Roman. Kostel sv. Prokopa a sv. Jana Křtitele na Starém městě v Českých Budějovicích: stavební vývoj a význam architektury kostela ve středověku. Staré Budějovice. 2005, 1/2005, s. 20–22.

svatého Prokopa, svatého Vojtěcha) byly z kostela odstraněny, aby se předcházelo krádežím. (Viz fotodokumentaci, Obr. 21.)

Autorem projektu opravy kostela byl architekt František Petrlík z Českých Budějovic. Zrekonstruovaná byla střecha, která dostala novou krytinu, dále podlaha kostela, kam byla dána nová dlažba z leštěné žuly. Odstraněny byly oltáře, které prý byly příliš zpuchřelé. Nabíleny byly vnitřní stěny a klenby kostela byly zvýrazněny červenohnědou barvou. Místo hlavního oltáře byl do kněžiště dosazen žulový oltář a do podlahy byly zabudovány žulové podstavce pro dubové lavice.⁹¹ Po bocích kněžiště je z severu u sakristie umístěna pozdně gotická socha Madony s dítětem, která je „orámovaná“ žulovými kusy kamene. Na druhé straně je podobná výzdoba žulovým kamenem. V kněžišti je umístěn kříž z ukřížovaným Ježíšem a schránka, která je opět olemovaná žulovým kamenem.

Nová rekonstrukce se většinou lidem líbí, podle mého názoru však působí stroze a nezdařile. Podobná výzdoba je spíše typická pro protestantské kostely. Až na zvýraznění kleneb považuji celou rekonstrukci za nezdařilou. Zdobené oltáře, tak typické pro katolické kostely, byly odstraněny, což považuji za velkou chybu. Jakou měly původní podobu, nelze určit. Podle mého názoru se během rekonstrukce měli pokusit alespoň o částečnou záchranu oltářů. Žulové balvany mi spíše připomínají éru komunismu.

Na bocích kostela je umístěna dřevořezba křížové cesty od výtvarnice Arany Mertlové z Českých Budějovic.⁹²

V dnešní době je kostel v dobrém stavu až na vnitřní omítky, které místy odpadávají. Kostel i s přilehlým hřbitovem je také mimo bohoslužby pro veřejnost nepřístupný.

⁹¹ KASKA, Václav. Kostel sv. Prokopa a sv. Jana Křtitele. Fíkovník. 1993, 2/2-3, s. 7–9 .

⁹² Tamtéž.

3.1.8. Klášterní kostel Obětování Panny Marie

3.1.8.1. Historie kostela

Klášterní kostel byl postaven současně se založením města v roce 1265, a jak jsem se již zmiňovala, je nejstarší budovou ve vně hradeb. Budován byl několik desítek let a během jeho stavby došlo k nemalým změnám od jeho původního stavebního plánu.

O historii kostela se toho mnoho nedochovalo, protože původní písemnosti byly během let poztráceny. Události můžeme tedy skládat jen z útržkovitých zdrojů.

Pozemek, na kterém klášterní kostel stojí, byl odevzdán řádu dominikánů 10. března 1265, a to z vůle krále Přemysla Otakara II. V roce 1267 se objevuje podle tehdejších zdrojů zpráva, že král Přemysl Otakar II. nechal vybudovat: „[...] na paměť své zesnulé první manželky Markéty Babenberské kapli sv. Markéty při severní straně kněžiště“.⁹³ K vysvěcení kostela mělo podle tradice dojít již 3. června 1274. Ve skutečnosti došlo jen ke svěcení dílčí stavby.⁹⁴

Informace z následujícího období se nedochovaly, ale podle předpokladů byla stavba dokončena začátkem 14. století.

Jak jsem již zmiňovala v historických souvislostech města, důležitým momentem klášterního kostela byl rok 1418. Do kostela byl přenesen obraz Panny Marie, které se později začalo říkat obraz Panny Marie Budějovické.⁹⁵ Na rámu obrazu je napsaný německý text, který v českém překladu znamená: „Každému na vědění, že tento obraz znázorňuje naši milou Paní, když byla v chrámě. Tehdy jí sloužili andělé. Právě takto jest též v Lombardii malována v jednom městě, které slove Osanna a leží

⁹³ PAVELEC, Petr. České Budějovice klášterní kostel Obětování Panny Marie : uměleckohistorický průvodce. [s. l.] : [s. n.], 1997. Stručné dějiny klášterního kostela, s. 3.

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ Údajně byl přivezen již v roce 1410 místním měšťanem z Itálie. Trnem v oku byla Bohorodička josefínským reformátorům, kteří nechali obraz odstranit z čestného místa kaple. Samotnou kapličku také zbořili. Až od roku 1895 byl obraz umístěn do tabernáku nad svatostánkem. Zázraky prý neustávaly ani v časech nejtěžších. Jejich účinnost zvyšovaly votivní dary, korunka na obraze a další doplňky. (Viz: PAVELEC, Petr. České Budějovice klášterní kostel Obětování Panny Marie : uměleckohistorický průvodce. [s.l.] : [s.n.], 1997. Stručné dějiny klášterního kostela, s. 3).

v *Milánsku*“⁹⁶. Text v dolní části obrazu líčí zázraky spojované s Pannou Marií. (Viz fotodokumentaci, Obr. 22.)

V letech 1381, 1463, 1521 a 1560 byl klášterní kostel postižen požáry, jeho zdivo však neutrpělo.⁹⁷ Posledním dominikánem Bernardem Bursatoriem (+1548), který se staral o správu stavby, končí éra využívání areálu k náboženským účelům. Až do roku 1587 slouží stavba k světským účelům (mincovna).⁹⁸

K náboženských účelům počala stavba opět sloužit až v roce 1633, kdy hrabě Baltazar Marradas obnovil kapli svaté Markéty. Ta byla slavnostně zasvěcena Panně Marii a poté do ní byl přenesen obraz Panny Marie Budějovické. V polovině 17. století pravděpodobně v kostele proběhly barokní úpravy (v prostoru v hlavní a vedlejší lodi).⁹⁹

Roku 1667 byla vybudována předsíň i s malou kruchtou a v roce 1678 se přestavuje kaple svatého Dominika. Do této doby se řadí i stavba kaple svaté Anny, která se nalézá v severní boční lodi. Některé tyto úpravy jsou spojovány se jménem Francesca Canevala. V 17. století byly na náklady B. Marradase pořízeny chrámové lavice, nový hlavní oltář a velké varhany a v roce 1759 i rokoková kazatelna.¹⁰⁰

V 18. století docházelo k velkým změnám. Císař Josef II. v roce 1784 nařídil, aby zde bylo ukončeno působení zdejšího dominikánského řádu. V letech 1785–1871 klášter spravovali piaristé, kteří zde začali provozovat latinské gymnázium. Roku 1865 byl kostel znovu opravován a během těchto úprav byly zbořeny kaple po bocích kněžiště.¹⁰¹ (Viz fotodokumentaci, Obr. 23.)

⁹⁶ PAVELEC, Petr. České Budějovice klášterní kostel Obětování Panny Marie : uměleckohistorický průvodce. [s. l.] : [s.n.], 1997. Stručné dějiny klášterního kostela, s. 3.

⁹⁷ BRANIŠ, Josef. Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Česko-Budějovickém. Praha: Nákladem archeologické komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1900. 26–27 s.

⁹⁸ V tomto roce do areálu opět vstupují noví dominikánští mniši, kteří zde působí až do roku 1785.

⁹⁹ PAVELEC, Petr. České Budějovice - klášterní kostel Obětování Panny Marie: uměleckohistorický průvodce. České Budějovice: České Budějovice, 1997. 4–6 s.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ Tamtéž.

Po odchodu piaristů se správou kostela zabývá farní duchovenstvo a od roku 1885 spravují klášter redemptoristé, kteří roku 1950 musejí prostory opustit. Klášter pak slouží profánním účelům. Situace se změnila až s jinou politickou situací roku 1989.¹⁰² Poté byl areál v roce 1995 restaurován a opět zde nastal rušnější život. Klášter je restaurován i v dnešní době.

3.1.8.2. Exteriér kostela

Na stavební podobě areálu se podepsalo několik slohových období, v zásadě však zůstala zachována jeho původní gotická struktura. Klášterní kostel Obětování Panny Marie se nachází na Piaristickém náměstí. (Viz fotodokumentaci, Obr. 24.)

Jedná se o bazilikální trojlodí, které je svým západním průčelím přilehlé k městské hradbě a k jeho jižnímu boku přiléhá konventní budova s ambitem. Kněžiště je orientováno k východu. Trojlodí je rozděleno šesti páry mezilodních pilířů a zaklenuto křížovými klenbami.¹⁰³

Chrámové kněžiště je z lomeného kamene. Jen na opěrácích, ostění, římsách a ozdobách je užito tesaného pískovce.¹⁰⁴ Severní boční loď je členěna okny. Dnešní podoba oken se připisuje barokním úpravám ze 17. století. „*Druhé pole severní lodi je otevřeno malým novogotickým portálem, zřízeným v prvních letech 20. st.*“¹⁰⁵ Vedle portálu se nachází barokní kaple svaté Anny, která je z vnější strany kostela dosti strohá – beze slohu. Čelní stranu příčné lodi kostela zdobí gotické okno s kamennou kružbou ze 14. století a také věž, v níž je umístěno točité schodiště, které vede do podkroví chrámu.¹⁰⁶

V koutech mezi kněžištěm a příčnou lodí jsou umístěny chrliče, které jsou dnes velmi poškozené.¹⁰⁷ (Viz fotodokumentaci, Obr. 25.)

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ Tamtéž, s. 7–12.

¹⁰⁴ BRANIŠ, Josef. Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Česko-Budějovickém. Praha: Nákladem archeologické komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1900. 26–27 s.

¹⁰⁵ PAVELEC, Petr. České Budějovice - klášterní kostel Obětování Panny Marie: uměleckohistorický průvodce. České Budějovice: České Budějovice, 1997. 7 s.

¹⁰⁶ PAVELEC, Petr. České Budějovice - klášterní kostel Obětování Panny Marie: uměleckohistorický průvodce. České Budějovice: České Budějovice, 1997. 6–7 s.

¹⁰⁷ O jednom z chrličů, který má podobu žáby se vypráví zajímavá pověst. V době výstavby kostela nacházeli dělníci opakovaně svoji práci poničenou a nevěděli čemu tuto skutečnost dávat za vinu. Nakonec došli k názoru, že příčinou nesnázi je obrovská žába, ve které sídlí ďábel. Pomocí zařikání se

Severní zeď příčné lodi je vyrobena z drobných cihel a prolomena je trojdílným oknem s kružbou z čtverlistů.¹⁰⁸ Nad vchodem je umístěn letopočet 1667. Na vodorovném nadpraží byla postavena barokní předsíň, jejíž medailonek nese nápis MARIA, který má připomínat zasvěcení kostela Panně Marii.

Chór kostela je orientovaný, zdůrazněný vysokými opěrnými pilíři a štíhlými gotickými okny. Střecha kostela je tašková a na jejím hřebenu je pouze sanktusník. Ten byl typický pro klášterní kostely, protože řádová pravidla zakazovala vysoké věže stavět. Sanktusník tehdy sloužil jako zvonice a v dnešní době nemá využití.¹⁰⁹

Náhrobní kámen se nachází u závěru chrámu na opěrném pilíři. Na kameni je německy psaný text, který sděluje: „[...]že r. 1585 zemřel v osmi letech syn malíře Víta Dutzmanna z Mnichova.(Veith dutzman Maller von Minchen ligt hie begrben ein Sun acht jar alt gott genad im amen 1585)“.¹¹⁰

Na jižní straně chóru jsou v dlažbě ještě patrné základy druhé bývalé kaple. „*Ta byla původně zasvěcena sv. Dominikovi a později trpícímu Spasiteli v žaláři. Podobně jako kaple při severní straně byla i tato r. 1865 zbořena.*“¹¹¹ Z původní kaple byla využita jen její část, ze které je dnes sakristie. Ze stejného období je i kruhová rozeta a socha Panny Marie, která se nalézá ve výklenku nad rozetou.

Portál, kterým lze vstoupit do křížové chodby kláštera, je umístěn nalevo od sakristie. Na portálu je možno spatřit dva latinské nápisy. Prvním z nich je „*TRIGINTA AC UNO LOCUS HIC PRIOR URBE STAT ANNO*“¹¹², což znamená: „*Toto místo je o třicet let starší než město.*“¹¹³ Další nápis, který je výše položený, nese chronogram:

„*SANCTA MARIA BENEDICAT INTRANTES ET EXEVNTES*“, což znamená: „*Svatá*

jim podařilo zlo zahnat a na paměť těchto neshází vytesali kameníci žábu a umístili ji do zdi. Pověst však tvrdí, že nebezpečí nepominulo. Žába prý zalézala do zdiva a až zmizí úplně, kostel se zřítí.

¹⁰⁸ BRANIŠ, Josef. Soutis památek historických a uměleckých v politickém okrese Česko-Budějovickém. Praha: Nákladem archeologické komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1900. 26–27 s.

¹⁰⁹ Hlavní chór byl v minulosti dotvářen po obou stranách bočními kaplemi, které byly koncem 19. století při přestavbě zbořeny.

¹¹⁰ PAVELEC, Petr. České Budějovice – klášterní kostel Obětování Panny Marie: uměleckohistorický průvodce. České Budějovice: České Budějovice, 1997. 11 s.

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ Tamtéž.

*Maria at' žehná těm, kdo přicházejí i odcházejí – s letopočtem 1718*¹¹⁴ (CIDICIXV). Součástí portálu je replika sochy Panny Marie Budějovické. (Viz fotodokumentaci, Obr. 26.)

3.1.8.3. Interiér a vybavení kostela

Interiér kostela působí ve svém celku převážně goticky, barokní přístavky a úpravy se zde příliš neuplatňují.

Do klášterního kostela lze vstoupit dvěma vchody. Pro veřejnost je přístupný vstup barokním portálem z Piaristického náměstí, dále je možné do kostela vstoupit křížovou chodbou kláštera.

V křížové chodbě se nachází několik náhrobních kamenů z doby od 14. do 18. století, které jsou umístěny při jejím vchodu. Původně byly tyto kameny umístěny v podleze, ale po opravě z roku 1904 byly vsazeny do zdi. V prostoru rajske zahrady, kterou křížová chodba po celém obvodu obklopuje, jsou umístěna dvě kružbová okna, která pocházejí z druhé poloviny 14. století.¹¹⁵ (Viz fotodokumentaci, Obr. 27.)

Kněžiště kostela je 21,28 metrů dlouhé, 8,50 metrů široké a 18,60 metrů vysoké. Je uzavřeno pěti stranami osmiúhelníka a zaklenuto je gotickou křížovou klenbou. Oblé přípory jsou zakončené konzolami, v nichž první dvě mají podobu mužské a ženské hlavy a považují se za podobu krále Přemysla II. a jeho manželky Kunhuty.¹¹⁶ Profilované žebra klenby se protínají ve svornících. (Viz fotodokumentaci, Obr. 28.)

Kněžiště je převážně novogotické. Hlavní oltář vyrobil dvorský řezbář J. Rinta koncem 19. století.¹¹⁷ Na bohatě zdobeném oltáři je umístěna sedící socha Boha Otce. Pod ním pak stojí sochy svatého Petra a svatého Pavla.¹¹⁸ Uprostřed je zpodobněno sousoší, představující ukřižování Ježíše Krista, po jehož bocích stojí andělé. Pod sousoším je umístěna fotokopie proslulého obrazu Panny Marie Budějovické. Panna Maria má na svém šatě různé ozdoby, z nichž nejzajímavější jsou ratolesti. Podle

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ Tamtéž, s.11–13.

¹¹⁶ Tamtéž, s.13–17.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ Tamtéž.

nich se jí říkalo Klasová Panna Maria Budějovická. Originál obrazu byl restaurován v 90. letech 20. století a poté uložen na bezpečném místě.

Po stranách kněžiště jsou umístěny malé gotické portály, kterými se původně vcházelo do bočních kaplí. V dnešní době lze vstoupit pouze do portálu umístěného na jižní straně, který vede do sakristie. Chórová lavice je novogotická.

Triumfální oblouk kostela spojuje kněžiště s příčnou lodí. Ta je 20,40 metrů dlouhá a 7 metrů široká a zaklenuta je gotickými křížovými klenbami.¹¹⁹ Jejich žebra mají u patek konzoly, které mají podobu lidských hlav.

Na triumfálním oblouku je při vstupních dveřích do křížové chodby namalovaná zajímavá nástěnná malba. „*Monumentální nástěnná malba svatého Kryštofa, patrona poutníků a pomocníka ve chvílích duševní i fyzické slabosti, je se svými téměř 10 metry dosud nejznámějším zobrazením tohoto druhu v Čechách. Namalován byl patrně v letech kolem r. 1400.*“¹²⁰ (Viz fotodokumentaci, Obr. 29.)

Pod touto malbou stojí novogotický oltář svatého Vojtěcha z konce 19. století. Nalevo od oltáře svatého Vojtěcha stojí oltář svatého Josefa Kalasantského. Oltář pochází ze stejného období a představuje zakladatele řádu piaristů.¹²¹ Ze stejného století, kdy byla namalována nástěnná malba svatého Kryštofa, pochází i nástěnné malby svatého Jiří, Zvěstování Panny Marie a obraz Svaté Dobroty. Ty jsou umístěny napravo od nástěnné malby svatého Kryštofa.¹²²

Malba svatého Jiří, který zápasí s drakem, je umístěna v horní části. V dolní části nástěnné malby je zobrazena Panna Maria, která je namalována v zeleném orámování. Také se v těchto místech nalézá obraz Svaté Dobroty. Všechny tyto malby jsou bohužel ve špatném stavu.

Další, velmi hodnotnou malbou, v nedávné době objevenou, je malířská výzdoba výklenku v přízemí. Prolínají se zde dva obrazy, pocházející patrně ze dvou slohových

¹¹⁹ BRANIŠ, Josef. Soutěž památek historických a uměleckých v politickém okrese Česko-Budějovickém. Praha: Nákladem archeologické komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1900. 27–28 s.

¹²⁰ PAVELEC, Petr. České Budějovice - klášterní kostel Obětování Panny Marie: uměleckohistorický průvodce. České Budějovice: České Budějovice, 1997. 17 s.

¹²¹ PAVELEC, Petr. České Budějovice - klášterní kostel Obětování Panny Marie: uměleckohistorický průvodce. České Budějovice: České Budějovice, 1997. 17 s.

¹²² Tamtéž.

období. „Ve starší vrstvě je zobrazena Madona s dítětem, klečící donátor, svatý Dominik a dvě světice po stranách výklenku.“¹²³ Obraz pochází nejspíše z doby kolem poloviny 14. století. „Mladší obraz představuje Pietu, tedy Pannu Marii s mrtvým tělem Krista na klíně. Na levé straně výklenku je zobrazena svatá Kateřina Alexandrijská a naproti ní svatá Barbora.“¹²⁴ Tento obraz pochází nejspíše z období kolem roku 1400. (Viz fotodokumentaci, Obr. 30.)

Napravo od výklenku se nacházejí v nástěnné malbě výjevy z legendy o umučení 10 000 rytířů.¹²⁵ Další nově objevené fragmenty jsou k vidění nad vstupem do někdejší mariánské kaple. Ukazuje se tu i část nástěnné malby, která představuje oslavu Panny Marie Budějovické. „Pod obrazem býval nápis oznamující zasvěcení kaple s datací 1633.“¹²⁶ Nástěnné malby zrestauroval akademický malíř A. Martan (mezi léty 1993–1997).¹²⁷

Podélné trojlodí kostela je 29,40 metrů dlouhé. Hlavní loď je 8 metrů široká a má stejnou výšku jako chór.¹²⁸ Hlavní loď od vedlejších lodí rozdělena 12 pilíři. V posledních travě se nachází barokní kruchta, v níž jsou umístěny varhany. (Viz fotodokumentaci, Obr. 31)

V lodi se nacházejí cenné barokní lavice a rokoková kazatelna. Kazatelna je zdobena: „[...] reliéfy ze života svatého Dominika, alegorickými sochami čtyř světadílů a na vrcholu sousoším se sv. Dominikem, jak přijímá pověření kázat od sv. Petra a Pavla.“¹²⁹ Kazatelna pochází z druhé poloviny 20. století. (Viz fotodokumentaci, Obr. 32.)

Další nástěnné malby jsou zhotoveny na mezilodních pilířích. „Na jižních pilířích od západu je zobrazena sv. Apolena, sv. Anežka Římská, sv. Barbora, sv. Jiljí se sv. biskupem, Kristus s nástroji umučení a nad ním tzv. Veraikon...“¹³⁰

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ BRANIŠ, Josef. Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Česko-Budějovickém. Praha: Nákladem archeologické komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1900. 27–28 s.

¹²⁹ PAVELEC, Petr. České Budějovice - klášterní kostel Obětování Panny Marie: uměleckohistorický průvodce. České Budějovice: České Budějovice, 1997. 21 s

¹³⁰ Tamtéž.

Veraikon je údajný otisk Kristovy tváře na plátěném šátku. Podle středověké legendy jde prý o pravou podobu Kristovy tváře.

„*Na dalších pilířích je zobrazena sv. Kateřina, Narození Páně...*“.¹³¹ Malby, které se nacházejí na mezilodních pilířích, původně sloužily jako oltářní obrazy. Postupně vznikaly od druhé poloviny 14. století až do začátku 16. století.

Severní boční loď je široká 4,87 metrů a je zaklenuta gotickými křížovými klenbami.¹³² Žebra vycházejí z kamenných konzol. Ty jsou při pilířích jehlancové, dále pak jsou stylizované do tvarů mužské hlavy, pelikána, Božské Trojice a dalších motivů. K lodi přiléhá barokní kaple svaté Anny.

Postříbřené části oltáře, který se nachází v kapli svaté Anny, byly původně umístěny v mariánské kapli. Obraz Madony připomíná zdejší působení redemptoristů. „*Tento obraz, jehož originál je uchováván v kostele sv. Alfonse v Římě, se totiž těší jejich zvláštní úctě.*“¹³³ Nad oltářem je na stěně umístěn obraz svaté Anny s Pannou Marií a Ježíškem. Namalován byl F. J. Prokyšem v druhé polovině 18. století. Také se zde nacházejí dva novogotické oltáře. Napravo je to oltář Duší v očistci a nalevo oltář svatého Jana Nepomuckého. Obrazy na stěně vyobrazují křížovou cestu pocházející také z konce 19. století.¹³⁴

Jižní boční loď je 4,50 metrů široká a stejně jako loď severní je zaklenuta gotickými křížovými klenbami se žebry.¹³⁵ Jeden ze svorníků představuje hlavu Spasitele.

Také se zde nacházejí dva oltáře, které pocházejí z konce 19. století. Nejbližše příčné lodi stojí oltář Smrti svatého Josefa a napravo od něj oltář svatého Řehoře. Na západní straně lodi se nachází náhrobní kámen Jana Kunáše z Machovic z konce 16. století. Deska náhrobního kamene je zhotovena z rudého mramoru.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² BRANIŠ, Josef. Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Česko-Budějovickém. Praha: Nákladem archeologické komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1900. 29–30 s.

¹³³ PAVELEC, Petr. České Budějovice - klášterní kostel Obětování Panny Marie: umělecko-historický průvodce. České Budějovice: České Budějovice, 1997. 23 s.

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ BRANIŠ, Josef. Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Česko-Budějovickém. Praha: Nákladem archeologické komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1900. 30–31 s.

3.1.9. Chrám svatého Mikuláše

3.1.9.1. Historie kostela

Kostel byl pravděpodobně založen zároveň s městem v druhé polovině 13. století, avšak neexistují písemnosti, které by dokazovaly, že byl kostel založen právě v tomto období. Město bylo budováno podle středověké tradice v síti pravoúhle se protínajících ulic, kde byl rezervován v těsném sousedství velkého rynku volný prostor, který nepochybně měl být určen pro stavbu budoucího kostela. (Viz fotodokumentaci, Obr. 33.)

Stavba chrámu byla pravděpodobně započata po roce 1265 a trvala několik staletí. První zpráva o kostelu se objevuje v listině z 3. dubna 1297. Vydal ji titulární cařihradský patriarcha Petr, který v listině udílí odpustky všem, kteří přispějí na stavbu kostela. V přesném znění: „*Na stavbu, osvětlení, výzdobu a jiné nezbytnosti kostela*“.¹³⁶ Kostel byl pravděpodobně hotov do té míry, že se v něm mohly konat bohoslužby. Nemohl být však dokončen úplně, protože ve zmíněné listině se stále ještě uvádí informace o jeho stavbě. Dále víme, že roku 1297 nebyla stavba kostela ještě dokončena.¹³⁷

Další zmínky o kostelu svatého Mikuláše se vztahují k zřízení oltářních nadací. Z těchto 12 oltářních fundací jsou pro dějiny stavby kostela důležité dvě. První zmínka pochází z roku 1369: „*[...]kdy zakládá mlynář Ulricus oltář svatého Petra a Pavla umístěný nad klenbou mezi dvěma věžemi*“.¹³⁸ Druhá zpráva z roku 1388 přesněji označuje, že oltář svatého Petra a Pavla původně stával na kruchtě mezi dvěma věžemi v průčelí kostela nad klenbou předsíně.¹³⁹

Kusé archivální zprávy jsou jediné historické doklady, které se vztahují k první stavební etapě. Z nich můžeme usuzovat, že chrámová stavba trvala téměř celou druhou polovinu 13. století. Po roce 1350 se do chrámu přidávají další oltáře a jejich přemíra poukazuje na mocnou vlnu náboženského zanícení v době lucemburské.

¹³⁶ DENKSTEIN, Vladimír. Katedrál ní chrám. sv. Mikuláše v Českých Budějovicích: Poklady umění v Čechách a na Moravě – XLVI. Praha: Vyšehrad, spol. s.r.o., 1942. 3 s.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ Tamtéž, s. 4.

¹³⁹ Tamtéž.

Bohužel se o vzhledu kostela dochovaly pouze útržkovité zprávy, a proto není možné zrekonstruovat původní podobu kostela. V současnosti katedrála svatého Mikuláše postrádá velkou část svého původního majestátního vzhledu.

„Podle analogie z doby krále Přemysla Otakara II. a Václava II. se můžeme domnívat, že byl kostel svatého Mikuláše stavěn ve slohu z rozhraní gotiky časné a vyspělé, asi v témž duchu jako blízký z téže doby pocházející a poměrně dobře v původním stavu zachovaný kostel klášterní.“¹⁴⁰ Původní podobu si kostel zachoval do roku 1518.

Po roce 1518 byl kostel podroben radikálním stavebním úpravám. Zda byla církev k přestavbě kostela donucena požárem, či zvýšenými nároky měšťanů, zůstává dodnes neobjasněno. Změny však byly radikální. Roku 1520 je v zápisu kroniky rychtáře Františka Veselého uvedeno, že strop kostela byl překryt fošnami a bylo zde také postaveno šest nových pilířů. Stejně zprávy uvádí i místní barokní historik Lukáš B. Schneider. V městském archívu je také uložena listina z 15. června 1520, ve které se uvádí, že obec zahajuje sbírku na pokrytí celého kostela měděnou střechou. Přispěli nejen měšťané, ale také obec, která věnovala roku 1524 částku 38 kop a 28 grošů roku 1524.¹⁴¹

Nová měděná střecha byla vybudována roku 1525. V jedné zprávě místního kronikáře je zaznamenáno, že téhož roku byla nad kostelem zřízena pozlacená střecha, okrouhlého či kulatého tvaru. Na jejím vrcholu se nachází kříž.¹⁴²

Následkem požáru se ze staršího vybavení kostela nic nezachovalo. Dějepisné zmínky dosvědčují, že vybavení původního gotického kostela bylo velmi bohaté. Kdysi zde bylo mnoho oltářů. Ze seznamu faráře Ondřeje z roku 1467 se dozvídáme, že ve farním kostele bylo původně oltářů patnáct.

Informace o stavbě kněžiště se začínají objevovat až v dokumentech z roku 1528. Zde se objevují číselné položky za další práce provedené v kostele. Jednalo se o vybílení chóru a zasazení skel do oken. Roku 1531 jsou upevněné zvony do věže

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 1–4.

¹⁴² Tamtéž, s. 4–5.

kostela a v letech 1534-1535 vyplácí kostel peníze na sanktusník. V tomto roce byl kostel nejspíše dokončen.¹⁴³

V době barokní zasáhl do vývoje kostela další požár z 24. července 1641. Kronika D. Doudlebského a T. Veselého zaznamenává, že oheň pohltil kostel svatého Mikuláše i s novou střechou a přenesl se i přes kruchtu, kterou zničil. Oheň dále zničil všechny oltáře, varhany, ostatky, křtitelnici a kazatelnu. Také obě věže byly až do základu zničeny. Z celého kostela zůstaly jen ohořelé zdi.¹⁴⁴

Brzy po neštěstí byla zahájena nová výstavba chrámu. Místní barokní historik Lukáš Schneider nahlédl do starých záznamů a díky jeho prepisům se část informací zachovala do dnešní doby. Také zapisuje, že stavba byla opět započata 1. prosince 1641 a trvala až do 4. listopadu 1649.¹⁴⁵

Staviteli nového chrámu byli Italové Giovanni Cipriano a Francesco Canevale. Na znovuvybudování kostela se podíleli i štukatéři a kameníci. Patří mezi ně i sochař Jan Baptista Spöcz, jenž spolu z Wolfem Ederem z Lince měl vykonat všechny práce náležející sochařům. Ti vytesali pro průčelní štít sochu Panny Marie. O štukatéřskou práci se postaral Tomáš Zeisl, který zhotovil i tři sochy nad portály v průčelí, svatého Václava, svatého Mikuláše a svatého Víta. O pozlacení soch se postaral budějovický malíř Jan Jakub Wittr. Malé pyramidy na průčelním štítu vytesal kameník Jan Stephem. Touto přestavbou z let 1641-1649 dostal chrám svatého Mikuláše podobu časně barokní architektury, kterou si zachoval dodnes.¹⁴⁶

Jediná významnější stavební úprava v 17. století, byla provedena na průčelním štítu. Protože roku 1683 byla zjištěna jeho chatrnost, dostal ještě téhož roku architekt Jacopo Antonio de Maggi zakázku na opravu, kterou roku 1688 vykonal. Při opravě byla socha Madony od J. Spöczena snesena a místo ní byla do výklenku umístěna socha Panny Marie. Ta byla zhotovena podle návrhu K. F. Bonanelly. O Přibližné podobě štítu od Maggiho se zachoval olejový obraz z roku 1667, který je v dnešní době uložen v městském muzeu.¹⁴⁷

¹⁴³ Tamtéž, s. 6.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 7-8.

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ Tamtéž.

Vnitřní zařízení nového barokního kostela neslo pečeť nového uměleckého cítění a zdobí jej raně barokní oltáře, kazatelny z roku 1656 a varhany z roku 1646. Původní středověké oltáře byly z kostela nemilosrdně odstraněny.¹⁴⁸

Oltář svatého Jana Nepomuckého tehdy vyrobil řezbář Leopold Hubert. Původně stával v severní vedlejší lodi katedrály. Do dnešní doby byl zachován pouze jeho obraz od Františka Antonína Maulbertsche s námětem Apotózi svatého Jana Nepomuckého. Ten byl přenesen na hlavní oltář novorománského kostela svatého Jana Nepomuckého na Lineckém předměstí. Oltář svatého Auraciána původně stával na místě dnešního oltáře svaté Anny v závěru severní lodi.¹⁴⁹

Vedle dvou významných barokních oltářů svatého Jana Nepomuckého a svatého Auraciána, které v průběhu dějin zmizely z chrámového prostoru, víme ještě o jednom oltáři, jenž měl podobný osud. Byl to oltář Zmrtvýchvstání Páně, o němž se zmiňoval kronikář L. Schneider. Kdysi prý stával v závěru jižní lodi, kde byl později zřízen oltář svaté Anny. Vysvěcen byl 20. dubna 1652 a odstraněn z kostela byl v druhé polovině 18. století.¹⁵⁰

Až do roku 1784 byl kolem kostela hřbitov, zdobený křížovou cestou. Po jeho zrušení byly plastiky odstraněny a jejich osud není znám. V roce 1789 byl kostel povýšen na chrám katedrální. Dnešní zařízení kostela pochází převážně z 18. století a stáří slunečních hodin na jižní straně kostela se datuje od roku 1850¹⁵¹ Další rekonstrukce kostela proběhla v druhé polovině 20. století. Z Katedrály byly odstraněny zbylé oltáře, zůstaly zde jen tři. (Viz fotodokumentaci, Obr. 34.)

Mezi léty 2001–2005 probíhal na místě bývalého hřbitova intenzivní archeologický výzkum, který provádělo Jihočeské muzeum. V roce 2009 byly provedeny úpravy střechy.¹⁵²

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 20–21.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 21–23.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 22–24.

¹⁵¹ Katedrá svatého Mikuláše In Wikipedia : the free encyclopedia [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, 2006, 29. 10. 2009 [cit. 2010-04-19]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Katedr%C3%A1la_svat%C3%A9ho_Mikul%C3%A1%C5%A1e>.

¹⁵² Katedrá svatého Mikuláše In Wikipedia : the free encyclopedia [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, 2006, 29. 10. 2009 [cit. 2010-04-19]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Katedr%C3%A1la_svat%C3%A9ho_Mikul%C3%A1%C5%A1e>.

3.1.9.2. Exteriér kostela

O provoz v katedrále se stará katedrální kapitula u svatého Mikuláše. Chrám svatého Mikuláše j U paty katedrály je postavena socha Jana Valeriána Jirsíka.

Budova katedrály je orientovaná a vyjma částečně zachovaných barokních zdí, nemá uměleckou hodnotu. Středověký ráz prozrazuje jen její závěr. Presbytář je polygonálně uzavřený a je podpírán šesti gotickými opěráky. Proporcčně se značně liší od širokého a nevysokého chrámového trojlodí. Trojlodí je kryto širokou střechou a vyzdobeno strohou barokní fasádou. Také sedm oken kněžiště ztratilo při barokní přestavbě původní ráz a dostalo se mu pravouhlého orámování. Po severním boku kněžiště se nachází kaple svatého Auraciána a za ní je umístěna farní sakristie. Po boku sakristie se nachází Mariánská kaple. (Viz fotodokumentaci, Obr. 35.)

Stavební úpravy, které proběhly v roce 1912, daly sakristii nové slohové tvary.¹⁵³

Chrám svatého Mikuláše je 20,95 metrů dlouhý a 8,42 metrů široký.¹⁵⁴ Průčelí kostela je rozděleno do dvou pásem. V horním pásmu jsou štukované pilastry, zakončené iónskými hlavicemi. Zde se uprostřed štítu ve výklenku nachází socha Madony s dítětem. Štít kostela je ukončen tympanonem. V dolní pásmu jsou hlavice pilastrů zakončeny korintskými hlavicemi, mezi nimiž jsou v dolní části průčelí rozmístěny tři vchody. Nad jednotlivými vchody jsou ve výklencích umístěny sochy svatého Václava, svatého Mikuláše, a svatého Araciána od sochaře Tomáše Zeisleho.¹⁵⁵ Boční strany lodě jsou členěny prostými štukovými pilastry, mezi nimiž se nacházejí obdélníková okna. (Viz fotodokumentaci, Obr. 36.)

¹⁵³ DENKSTEIN, Vladimír. Katedrální chrám. sv. Mikuláše v Českých Budějovicích: Poklady umění v Čechách a na Moravě – XLVI. Praha: Vyšehrad, spol. s.r.o., 1942. 19 s.

¹⁵⁴ BRANIŠ, Josef. Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Česko-Budějovickém. Praha: Nákladem archeologické komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1900. 20–21 s.

¹⁵⁵ POCHÉ, Emanuel, et al. Umělecké památky čech 1 A – J. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Academia, 1977. České Budějovice, s. 204–205. 403-22-858.

3.1.9.3. Interiér a vybavení kostela

Prostor trojlodí katedrálního chrámu je řešen nepravou bazilikou. Hlavní loď převyšuje loď vedlejší. Při vstupu do kostela je na dvou sloupech posazená kruchta a v ní jsou umístěné barokní varhany. (Viz fotodokumentaci, Obr. 37.)

Ty mají krásnou barokní skříň, jejíž oba díly jsou kryty baldachýnem, s vyřezávanou drapérií. Na jednom z baldachýnů stojí socha Panny Marie a na druhé straně anděl. Dvojice soch spolu tvoří skupinu Zvěstování.¹⁵⁶

Hlavní loď katedrály je otevřena do vedlejších bočních lodí vysokými oblouky, které jsou nesené silnými pilíři. K pilířům jsou přisazeny vysoké jónské pilastry. Klenby chrámu jsou ozdobeny geometrickými motivy.

Obě vedlejší lodě ústí do kaplí, které jsou umístěny po bocích kněžiště.

Severní kaple je zasvěcená svatému Auraciánu a má čtvercový půdorys s polygonálním závěrem. V kapli dnes stojí rokokový oltář svaté Anny. Ten byl vyřezaný v roce 1771 sochařem L. Hubertem. V roce 1912 původně stával v jižní lodi kostela. „*Křídla oltářní architektury tvoří kanelované sloupy s korintskými hlavicemi, mezi nimi stojí sochy světců.*“¹⁵⁷ Oltářní obraz představuje sedící svatou Annu, jak vyučuje svou dceru Pannu Marii. Kdo obraz zhotovil se v dnešní době neví. Historické dokumenty tvrdily, že by obraz mohl vymalovat F. A. Maulbertsch, avšak v dnes je toto tvrzení zpochybňováno. „*Obraz je malován v barokním temnosvitu, jenž ve třetí čtvrtině 18. století působí značně opožděně. Proto dlužno pochybovati i přesnosti pramenů, tvrdí – li, že obraz byl objednan u vídeňského malíře F. A. Maulbertsche a jím také dodán.*“¹⁵⁸ (Viz fotodokumentaci, Obr. 38.)

Jižní kaple má stejný půdorys, jako kaple severní. Místo štukatur na valené klenbě je zde však namalovaná barokní freska z první poloviny 18. století od Jana Adama Schöpfa. V této mariánské kapli stojí barokní oltář Smrti Panny Marie, který se datuje do poloviny 18. století. Barokní oltář je tvořen dvěma točenými sloupy, za nimiž stojí sloupy rovné. Jde o tradiční barokní formu oltářní architektury. Mezi

¹⁵⁶ DENKSTEIN, Vladimír. Katedrální chrám. sv. Mikuláše v Českých Budějovicích: Poklady umění v Čechách a na Moravě – XLVI. Praha: Vyšehrad, spol. s.r.o., 1942. 19 s.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 24.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 24–25.

sloupy stojí bílé sochy svatého Josefa a světce s knihou a holubicí. Nad postranními brankami stojí menší sochy svatého Šebestiána a svatého Rocha. Oltářní obraz, který je malovaný světlými průzračnými barvami, představuje skonávající Pannu Marii. Kolem postele jsou rozmístěni apoštolové. Nad lůžkem se vznášejí andělé spolu s Kristem, který vítá svou matku s rozpjatýma rukama.¹⁵⁹ (Viz fotodokumentaci, Obr. 39.)

Hlavní oltář svatého Mikuláše je v dnešní době již několikatým v řadě těch, které od časů založení kostela byly umístěny v kněžišti. Na místo původního oltáře, který shořel při požáru roku 1641, byl po obnovení kostela postaven nový hlavní oltář. V roce 1670 byl oltář vysvěcen ke cti svatého Mikuláše, Auraciána, Felixe, Honoria a Adriana. Nové podoby se mu dostalo roku 1761. Kaplan Martin Václav pořídil nový nákladný tabernákl. Veřejší proměna nastala roku 1785, kdy byl kostel svatého Mikuláše povýšen na katedrálu. Zvláštní komise a sochař Leopold Hubert rozhodly, že oltář, který byl starý necelých sto čtyřicet let, bude prodán a odstraněn za pouhých dvacet zlatých jako palivové dříví. Nebyl nainstalován do jiného kostela, protože byl příliš velký. Část oltáře se však zachovala. Jde o obraz svatého Mikuláše, který byl uschován pro nový oltář. Roku 1649 byl zasazen do nově zřízeného oltáře a od roku 1791 je hlavním oltářním obrazem dodnes. Dnešní podoba oltáře se tedy skládá ze dvou částí, které jsou časově odlišné. Novější je dřevěná oltářní architektura, která pochází z 18. století. Starší částí je obraz svatého Mikuláše. V hladké části oltářního rámu, s křídly dopředu vysunutými, doznívá ještě baroko, ale v ozdobných prvcích, jako jsou girlandy, vázy a rozety se již hlásí empir. Na každé straně oltářního rámu stojí ve stlačené volutě socha světce. Na evangelní straně svatý Petr a na epištolní svatý Pavel.¹⁶⁰ (Viz fotodokumentaci, Obr. 40.)

Oltářní obraz je malovaný teplými barvami a s tradičním temnosvitem. Obraz představuje svatého Mikuláše oblečeného v černém rouchu, v zlatém ornátu a v biskupské mitře, jak žehná ležícím dětem. Za světcem stojí andělské postavy v řízách nesoucí dary, nahoře v nebesích se vznášejí andělé a nahé děti na oblacích.

¹⁵⁹ POCHE, Emanuel, et al. Umělecké památky čech 1 A – J. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Academia, 1977. České Budějovice, s. 204–205. 403-22-858.

¹⁶⁰ DENKSTEIN, Vladimír. Katedrální chrám. sv. Mikuláše v Českých Budějovicích: Poklady umění v Čechách a na Moravě – XLVI. Praha: Vyšehrad, spol. s.r.o., 1942. 24– 26 s.

Oválný obrázek v nástavci představuje svatou Barboru. Autorem oltářního obrazu je G. Bachmann.¹⁶¹

Na pravé straně vítězného oblouku je do zdi zasazena šedá mramorová pamětní deska s nápisem:

Ultima

Parentum consolatio

Summa Familiae expectatio

Majorum cumulaturus merita

dum altiora honorum culmina Scandere capit

Virescente Fortunae Flore

humilem elegit Tumulum

Altissima Coeli gaudia Consensus

Illmus DD. Leopoldus S. R. J. Comes Berchtoldt

L. B. ab Ungarschitz

S. C. R. A. M. Cam. et. Cons. Ord. S. Steph. Eg:

Reg. Boh. Apel: Afs. R. Dist: Bech: Part. Bud:

Cap. Reg. Obiit 1 Jan 1769

Deska vzpomíná na Leopolda Bercholdta z Ungarschitzu, který zemřel 1. 1. 1769.¹⁶²

Vedle náhrobního nápisu visí mohutný dřevěný kříž, který byl vyřezán roku 1930 Břetislavem Kafkou. Na protější straně stojí rokoková kazatelna, která pochází z malostranského kostela. „Její stěny (řečniště) jsou vyzdobeny reliéfy s biblickými výjevy, na středně zprohýbané římse sedí andělkové a bohatě odstupňovaná stříška

¹⁶¹ Tamtéž.

¹⁶² Tamtéž, s. 26–27.

*vrcholí sousoším Krista, odevzdávajícího klíče sv. Petru.*¹⁶³ (Viz fotodokumentaci, Obr. 40.)

Obrazy křížové cesty, které se nacházejí podél stěn katedrály namaloval mezi léty 1928–1929 malíř F. B. Doubek.¹⁶⁴

V katedrále jsou v hlavní lodi umístěny umělecky nehodnotné lavice, které sem byly dodány při poslední úpravě interiéru v 70. let 20. století.

Ostatní oltáře katedrály byly při této úpravě také odstraněny. Proti kruchtě stály dva jednoduché empirické oltáře svatě Barbory a svatě Kateřiny a u východního pilíře se nacházely dva mramorové oltáře.

Další významnou památkou, která byla odstraněna jsou barokní stally. Ty se nacházely v kněžišti, kde kdysi stály po obou jeho stranách. Na vyřezávaném pozadí lavic stály zlacené sochy andělů a světců. Na Evangelní straně byla umístěna socha svatého Mikuláše a na epištolní straně socha svatého Prokopa. Tato umělecky cenná památka byla z presbytáře odstraněna při poslední úpravě interiéru v druhé polovině 20. století.

3.1.9.4. Kaple Smrtelných úzkostí Páně

Vedle katedrálního kostela stojí na východ od kněžiště barokní kaple Smrtelných úzkostí Páně. Přibližně v těchto místech stávala dříve uprostřed hřbitova, jenž kostel obklopoval, gotická kaple svatého Jakuba. Barokní kaple Smrtelných úzkostí Páně byla vystavěna mezi léty 1727–1731 neznámým architektem.¹⁶⁵ (Viz fotodokumentaci, Obr. 41.)

Jedná se o drobnou centrální stavbu, která je řešena čtvercovým půdorysem. Vysoká barokní stavba je v exteriéru dosti jednoduchá. Zdobena je hladkými lizénovými pásy. Fasáda kaple je řešena v kombinaci žlutých a bílých barev. V průčelí kaple je umístěn prostý vchod.

¹⁶³ Tamtéž, s. 27.

¹⁶⁴ POCHÉ, Emanuel, et al. Umělecké památky čech 1 A – J. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Academia, 1977. České Budějovice, s. 204–205. 403-22-858.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 24–27.

Vnitřek je 7,20 metrů dlouhý a 6,70 metrů široký. Fresky v kopuli namaloval J. A. Schopf. Umělec neznámého jména zhotovil v roce 1729–1731 štukatury a mramorový oltář. Varhany dodal roku 1731 Jiří Dvorský z Nového Města pražského. V roce 1785 byla kaple zrušena a obnovena byla až v roce 1855 na náklady biskupa J. V. Jirsíka. V kopuli je možný iluzivní průhled do otevřeného nebe. Každá ze čtyř stěn vnitřního prostoru má uprostřed výklenek, přičemž západní výklenek proti katedrále byl proměněn v portál. Do východního výklenku byl vestavěn jednoduchý řezaný oltář z první poloviny 18. století a ozdoben byl dvěma pěknými sochami andělů a obrazem Krista v zahradě Getsemanské.¹⁶⁶ (Viz fotodokumentaci, Obr. 42.)

Kaple nyní slouží k bohoslužbám řeckokatolické církvi.

¹⁶⁶Tamtéž.

3.1.10. Kostel Panny Marie Růžencové

3.1.10.1. Historie kostela

Kostel Panny Marie Růžencové se nachází na Žižkově třídě a řadí se mezi kostely, patřící Římskokatolické církvi. Nachází se v areálu kláštera petrínů v Českých Budějovicích a i s přilehlým klášterem jej nechal vybudovat Václav Klement Petr, který tento řád v roce 1888 založil. Kostel byl postaven jako náhrada za prozatímní kapli Panny Marie Lurdské v letech 1899–1900 podle plánů Jakuba Stabernaka.¹⁶⁷ (Viz fotodokumentaci, Obr. 43.)

Na výstavbě kostela se podílelo mnoho lidí. Řemeslníci, místní živnostníci, sestry Kongregace sester Nejsvětější svátosti, ale i představitelé šlechty. Nejvýznamnější osobností, která se zasloužila peněžním darem byla hraběnka Chotková z Volšova.¹⁶⁸

Kostel byl stavěn v novorománském slohu. Během dvou let byl dokončen a dne 7. října 1900 posvěcen biskupem Josefem Říhou k počtě Panny Marie Růžencové. Nad vstupními dveřmi je nápis, který v překladu znamená: „*Bohu k počtě Královny posvátného růžence o zbudování tohoto kostela se postaral P. M. Klement Petr, zakladatel kongregace bratří Nejsvětější svátosti, za Lva XIII. nejdobrotivějšího velekněze, za Františka Josefa I. císařství a království dovršeného roku L, za Martina Josefa, biskupa českobudějovického. (DEO IN HON. REGINAE S. ROSARII HANCAEDEM EXCITANDAM CURAVIT P. M. CLEMENS PETR FUNDATOR CONGREGATIONIS FF. SS. SACRAM. LEONE XIII. PONT. OPT. MAXIMUM FRANCISCO JOSEFFO I. IMPERII REGNIQUE ANNOS L. FELICITER EXPLENTE, MARTINO JOS. EPISC. B. BUDV.)*“.¹⁶⁹

Rok po dokončení stavby umírá na tuberkulózu Václav Klement Petr. Po dobu jeho nemoci se o něj starala jeho blízká přítelkyně M. Magdaléna Šebestová, zakladatelka Kongregaci sester Nejsvětější svátosti. Při jeho posledním rozloučení

¹⁶⁷ THOMA, Juraj. Kostel Růžencové Panny Marie. In KOPÁČEK, Jiří. Encyklopedie Českých Budějovic. Vyd. 1. České Budějovice: NEBE, spol s. r. o, 1998. s. 217. ISBN 80-238-3392-8.

¹⁶⁸ MURONOVÁ, Eva; HAVEL, Tomáš Cyril. Hle přibyték Boží mezi lidmi : kostel Panny Marie Růžencové v Českých Budějovicích . Vyd. 1. Brno : Kartuziánské nakladatelství, 2008. 44 s. ISBN 978-80-86953-26-7(brož.)

¹⁶⁹ Tamtéž.

ho doprovázelo mnoho lidí, a to nejen představitelé církve. Jeho nástupcem se stává P. Pius Karpíšek.¹⁷⁰

Kongregace se nadále rozvíjela a působila i na mnoha jiných místech. Například ve Svatém Kameni u Rychnova nad Malší, v Klatovech, v Bruntále a také ve Vídni. Do života kongregace později prudce zasáhlo založení Církve československé husitské. K této církvi se tehdy přiklonilo mnoho bratří z kongregace.

Během druhé světové války byl v koncentračním táboře Dachau zavražděn P. Adaukt Josef Krebs. Ten byl posledním generálním představeným, kterého ještě přijímal Václav Klement Petr, a pro kongregaci tato tragédie znamenala velkou ztrátu. Po válce měla kongregace přes čtyřicet členů.¹⁷¹

Komunistický režim v 50. letech zasahuje do činnosti Kongregace bratří Nejsvětější svátosti a stejně jako jiným církvím jim byla zakázána činnost. Mnozí z představitelů byli odsouzeni, za pomoci smyšlených obvinění týkající se nařčení ze snahy o rozvracení republiky. Část z nich odešla do exilu. Kostel však nezůstal opuštěn a nadále byl spravován českobudějovickým děkanstvím.

Zpět se bratři z kongregace mohli vrátit až po roce 1989, kdy znovu obnovili svou činnost. V dnešní době Kongregace bratří Nejsvětější svátosti sídlí nejen v Českých Budějovicích, ale i v Písku a Brně.

3.1.10.2. Stavba a exteriér kostela

Kostel Panny Marie Růžencové je jednolodní stavbou, jejíž průčelí je zasazeno mezi prosté domy v Českých Budějovicích v Žižkově ulici.

Rozpočet na výstavbu a vybavení kostela činil ve výsledku 80 000 zlatých. 21. srpna 1898 byl slavnostně položen základní kámen kostela a se slavnostním kázáním Václava Klementa Petra, který byl již tehdy vážně nemocen, se mohlo započít s výstavbou. V témže roce na podzim byl kostel zastřešen a v průběhu následujícího roku se pokračovalo s prací v interiéru. Poté byly pověšeny zvony, které zhotovila

¹⁷⁰ Tamtéž.

¹⁷¹ Tamtéž.

českobudějovická Pernerova dílna.¹⁷² Zvony kostela padly za oběť oběma světovým válkám, kdy byly roztaveny a použity pro válečný průmysl. Od 7. října 1900 jsou v kostele slouženy bohoslužby.

Kostel je orientován jihozápadním směrem. Zakončen je kvadratickým chórem s půlkruhovou apsidou, k níž přiléhá z jedné strany sakristie a z druhé strany čtvercová kaple. Nad lodí kostela se do výšky tyčí sanktusník. Fasáda novorománské stavby je členěna lizénami a jednoduchým obloučkovým vlysem a natřena je „kávovým“ odstínem.

Lod' a kněžiště kostela jsou osvětleny prostými půlkruhovými okny. Okna stejného tvaru osvětlují přilehlou čtvercovou kapli i sakristii. Pouze v apsidě jsou umístěna menší okna kruhová. (Viz fotodokumentaci, Obr. 44.)

Zajímavostí kostela je jeho průčelí, které, jak jsem již zmiňovala, splývá s ostatními domy. Je součástí budovy kláštera petrinů. Jeho výzdoba čerpá z byzantské a románské tradice. Průčelí kostela je završeno tympanonem, pod nímž se nalézá latinský nápis: HIC EST DOMINI ET PORTA COELI, což v překladu znamená: „[...]Zde je dům Boží a brána nebeská.“¹⁷³ Pod textem se nalézá mozaika, ve které je zobrazena Panna Marie Růžencová. (Viz fotodokumentaci, Obr. 45.)

V mozaice jsou také zobrazeni tehdejší biskup Martin Josef Říha, jenž klečí u nohou Panny Marie Růžencové po pravé straně a po levé straně klečí zakladatel Kongregace bratří Nejsvětější svátosti Václav Klement Petr. Ten drží v ruce miniaturu kostela a podává ji patronce Panně Marii.¹⁷⁴ Pod mozaikou je v desce vyryta historie kostela. Tomuto textu jsem se věnovala v předchozí kapitole „Historie kostela“.

Do kostela se vchází mohutnými vraty, vedle nichž se po obou stranách nachází kamenné pilastry, v nichž jsou vytesány sochy andělů. Nad vraty je v půlkruhu vyobrazen: „[...] mozaikový obraz Božského Spasitele s otevřenou knihou, na níž je český nápis: "Já jsem vzkříšení a život"¹⁷⁵.

¹⁷² ČERNÝ, Jiří. *Beuronské umění v Českých Budějovicích* [online]. 2009, 27. 8. 2009 [cit. 2010-04-12]. Sweb.cz. Dostupné z WWW: <http://katolicka-kultura.sweb.cz/beuronske_umeni_v_cb/beuronske_umeni_v_cb.html>.

¹⁷³ PETRINI [online]. 2002. 2009, 2010 [cit. 2010-04-12]. Zde.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.petrini.zde.cz/>>.

¹⁷⁴ Tamtéž.

¹⁷⁵ Tamtéž.

Fresky byly zhotoveny po roce 1903 sochařem a malířem Viktorem Foersterem.¹⁷⁶

3.1.10.3. Interiér a vybavení kostela

Do hlavní lodi kostela se vstupuje malou předsíní, v níž je umístěna v kamenné zídce socha Panny Marie Lurdské. Ta má sloužit jako vzpomínka na původní klášterní kapli. U chrámových dveří jsou umístěny dva obrazy. Ty zhotovil v roce 1946 akademický malíř Urban. Obrazy jsou namalovány v životní velikosti a představují zakladatele kostela Václava Klementa Petra s pelikánem, jenž v ruce drží model kostela a svatého Judu Tadeáše.¹⁷⁷ Unikátnost kostela lze spatřovat v jeho výmalbě. Ta je zhotovena v beuronském stylu.¹⁷⁸ Tématem výmalby kostela jsou převážně mariánské a kristologické výjevy. (Viz fotodokumentaci, Obr. 46.)

Kromě hlavního vchodu lze do kostela vstoupit ještě čtyřmi dalšími vchody. Dvojice dveří je proti sobě umístěna v lodi kostela, zbylé vedlejší vchody se nacházejí v boční kapli a v sakristii.

Nad každými dveřmi jsou latinské nápisy, které prý představují původní novorománské reliéfy.¹⁷⁹ „Nad hlavními dveřmi je mramorový reliéf chrámu svatého Petra v Římě s papežem Lvem XIII. a svatým Dominikem a nápis „ Hle, matka tvá! (ECCE MATER TUA!).“¹⁸⁰

Při vstupu do kostela je umístěna na třech sloupech dřevěná kruchta, která se otevírá do chrámového prostoru. V kruchtě se nacházejí varhany.

V prostoru lodi jsou umístěny dřevěné lavice a zdobená kazatelna. Okna, jak v lodi, tak v kněžišti kostela, jsou vyzdobena jemnou, barevnou vitrají, ve které jsou zobrazení apoštolé. Stěny kostela jsou celé vymalované nástěnnými malbami od Jaroslava Majora.

¹⁷⁶ Tamtéž.

¹⁷⁷ Tamtéž.

¹⁷⁸ Beuronská škola byla založena v roce 1862 v Německu. Vyznačuje se slavnostní vážností a monumentalitou. Škola čerpá z tradic byzantských, románských a někdy i starokřesťanských motivů. Obrazy jsou malovány v jednoduchých, plošných formách.

¹⁷⁹ MURONOVÁ, Eva; HAVEL, Tomáš Cyril. Hle přibýtek Boží mezi lidmi: kostel Panny Marie Růžencové v Českých Budějovicích . Vyd. 1. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2008. 52–56 s. ISBN 978-80-86953-26-7(brož.).

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 56.

Ve výmalbě mezi okny se v lodi vždy opakuje motiv palmy. Pod okny je namalováno 15 obrazů, které zobrazují život Panny Marie. V dolní části maleb je umístěno 14 dřevořezeb, zobrazujících křížovou cestu. Po bocích kostela je mezi dřevořezbou křížové cesty a malbou života Panny Marie latinsky napsána modlitba: „Zdrávas, Královno (*SALVE REGINA*).“¹⁸¹

Lod' kostela je od kněžiště oddělena vítězným obloukem. Na vrcholu oblouku je zobrazen Ježíš Kristus v podobě velikonočního beránka, který leží na zavřené knize. Pod ním je latinsky napsáno: „*OBLATUS EST, QUIA IPSE VOLUTUIT ET LIVORE EIUS SANATI SUMUS, lz 53,5.*“¹⁸² Což v českém překladu znamená: „*Trestání snášel pro náš pokoj, jeho jizvami jsme uzdraveni.*“¹⁸³ Dále je pak oblouk vymalován dalšími obrazy. Po obou stranách vítězného oblouku se nacházejí dva oltáře. Po pravé straně stojí oltář svatého Jana Nepomuckého a druhý oltář zobrazuje Svatou rodinu.

Kněžiště kostela je stejně jako zbytek chrámových zdí hojně vymalováno. Pod oknem je po levé straně namalovaný obraz Panny Marie, Matky radosti. Panna Maria je vyobrazena v mandorle a oděna je v bílém rouchu. Obklopena je šesti anděly a v rukou drží malého Ježíše. Pod protilehlým oknem je obraz Panny Marie, Matky bolesti, na jejíchž nohou leží tělo mrtvého Krista.¹⁸⁴ (Viz fotodokumentaci, Obr. 47.)

Apsida kostela, která je též hojně vymalovaná, se odděluje od kněžiště dalším menším obloukem. Nad baldachýnem je na malbě v apsidě zobrazen Kristus Pantokrator v mandorle. Kolem Kristova těla je mnoho zlatých hvězd, které jsou vymalované na modrém pozadí. Vedle něj z obou stran stojí dvě postavy apoštolů. Z jedné strany apoštol Petr, který drží v pravé ruce klíč a z druhé strany Pavel, který drží v téže ruce svitek Písma. Pozadí je vymalováno zlatou barvou.

V apsidě kostela je umístěn baldachýn, který je nesen čtyřmi sloupy. Pod ním je umístěn hlavní oltář a oltářní stůl. Ten je vyvýšen třemi schody. Obraz, který je usazen v hlavním oltáři představuje Pannu Marii, Královnu posvátného růžence. Ta je oblečena do modrého pláště a kolem ní je vymalován zlatý kruh. Po stranách Panny Marie stojí dvě postavy světců, svatý Dominik a svatá Kateřina. Obraz

¹⁸¹ Tamtéž, s. 60.

¹⁸² Tamtéž, s. 66.

¹⁸³ Tamtéž.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 70–74.

namaloval M. Matouš z Prahy.¹⁸⁵ Hlavnímu oltáři věnoval zakladatel Václav Klement Petr největší pozornost. V jeho pozdějších vzpomínkách se můžeme dočíst: „*Vytýkali mi, že jsem zbytečně na výzdobu kostela vyházel hromadu zlata. Ale, ó Bože můj, Kdybych mohl, snesl bych ti sem celý svět, shromáždil bych tu kolem tebe veškeru krásu světa. Dal jsem, co jsem měl, a až budu mít, dám opět.*“¹⁸⁶ (Viz fotodokumentaci, Obr. 48.)

Kostelní zdi jsou v interiéru bezezbytku vymalované. Protože nelze dostatečně dobře popsat krásu celého kostela, vybrala jsem dle svého uvážení nejzákladnější malby. Podrobným popisem a významem jednotlivých symbolů se zabývá nedávno vzniklá brožura: „*Hle příbytek Boží mezi lidmi: kostel Panny Marie Růžencové v Českých Budějovicích*“ od autorů Muroňové a Havla.

Zásluhou Františka Klíčka z Lince, dostal kostel v roce 2000 tři nové zvony. Zvony dohromady váží 490 kg a jmenují se: Panna Maria, Svatá Máří Magdaléna a Nejsvětější trojice. Ulila je zvonárna Marie Tomáškové z Dytrychova Brodu u Přerova.¹⁸⁷ (Viz fotodokumentaci, Obr. 49.)

Od roku 2002 až do roku 2005 byl kostel restaurován. 7. října 2005 byla k této příležitosti sloužena slavnostní mše.¹⁸⁸ V dnešní době je mobiliář a budova kostela kulturní památkou.

¹⁸⁵ ČERNÝ, Jiří. *Beuronské umění v Českých Budějovicích* [online]. 2009, 27. 8. 2009 [cit. 2010-04-12]. Sweb.cz. Dostupné z WWW: <http://katolicka-kultura.sweb.cz/beuronske_umeni_v_cb/beuronske_umeni_v_cb.html>.

¹⁸⁶ MURONOVÁ, Eva; HAVEL, Tomáš Cyril. *Hle příbytek Boží mezi lidmi: kostel Panny Marie Růžencové v Českých Budějovicích*. Vyd. 1. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2008. 58 s. ISBN 978-80-86953-26-7(brož.)

¹⁸⁷ HRICOVÁ, Hana. Tři nové zvony brzy rozezvučí věž Růženeckého kostela: JUBILEJNÍ DARY. *Jihočeské listy*. 10/2000, 9/232, s. 15.

¹⁸⁸ *Beuronské interiéry v ČR* [online]. 2006. 2005, 7. 3. 2006 [cit. 2010-04-13]. Gymtce.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.gymtce.cz/Projekty/k-beuron/interiery.htm>>.

3.1.11. Kostel svatého Jana Nepomuckého

3.1.11.1. Historie kostela

Římskokatolický kostel svatého Jana Nepomuckého se nachází v ulici Boženy Němcové v Českých Budějovicích. Je jedním z kostelů, který byl vybudován ve dvacátém století a dle mého názoru je tím nejkrásnějším sakrálním objektem, který se v Českých Budějovicích nachází. (Viz fotodokumentaci, Obr. 50.)

Mnohé nám o původu kostela může odhalit deska, která je umístěna po pravé straně vstupních dveří. Latinsky je zde napsáno: „*HAEC DOMUS DOMINI DIE 2. DECEMBRIS 1913 IN IDEA CONCEPTA – DIE 20. MARTII 1914 BENE FUNDATA – DIE 18. AUGUSTI 1915 IN TOTO PERFECTA – DIE 12 – SEPTEMBRIS 1915 CONSECRATA EST AD NOMEN S. JOANNIS NEP. MARTYRIS*“ v překladu „*Dne 2. prosince 1913 byla přijata myšlenka postavit tento dům Páně - dne 20. března 1914 byly šťastně položeny základy – 18. srpna 1915 byl zasvěcen jménu sv. Jana Nep., mučedníka.*“¹⁸⁹ Pod tímto latinským nápisem je dále ještě nápis český. Zde je uvedeno že stavitelem kostela je Antonín Procházka a kostel byl postaven v letech 1914 a 1915.¹⁹⁰

Jak jsem již zmiňovala v předchozí kapitole, o stavbě kostela se začalo uvažovat již v 19. století, protože stávající katedrála byla ve špatném stavu. Uvažovalo se o dvou variantách řešení problému. Buď se ve středu města postaví nová katedrála, nebo se na předměstí vystaví nový kostel.

Na základě vydání pastýřského listu biskupa Martina Josefa Říhy ze dne 2. 11. 1888 se započalo se sháněním příspěvků na stavbu. Původně měl tento fond sloužit k výstavbě nové katedrály. V roce 1907 se nástupcem M. J. Říhy stává biskup Josef Antonín Hůlka. Ten se obrací s pastýřským listem na ty, kteří na stavbu přispěli, aby sami rozhodli o tom, jaký ze dvou zmíněných plánů bude uskutečněn. Ze čtyřiceti odpovědí si přálo výstavbu nové katedrály jen sedm. Tudiž bylo jasně rozhodnuto –

¹⁸⁹ ČECHOVÁ, Kamila. O kostelu sv. Jana Nepomuckého: Stojí teprve osm desítek let, oltářní obraz žádostivě volá po rekonstrukci. Českobudějovické listy. 29. 4. 1996, 5, s. 14.

¹⁹⁰ Tamtéž.

druhý plán byl tím nejlepším řešením.¹⁹¹ Na budějovickém předměstí se z hlediska církevní správy do té doby nenalézal žádný kostel, pouze několik kaplí: „*kaple Svatého Kříže v městském Chudobinci, kaple Neposkvrněného početí blahoslavené Panny Marie v městské nemocnici, kaple Dobrého Pastýře v Justičním paláci.*“¹⁹² Z tohoto důvodu bylo pro uspokojení potřeb věřících rozhodnuto o budování nové farnosti. Katedrála svatého Mikuláše byla v letech 1911–1912 pouze opravena.

Katedrální kapitula vydává souhlas s výstavbou nového kostela již v roce 1913. Na stavbu bylo potřeba asi 400 000 K. Jména dárců, kteří na výstavbu přispěli, byla zveřejňována v místním tisku.

Pozemek církvi věnoval kníže J. Schwanzenberg a firma Hardthmuth. O provedení stavby farnosti a kostela (současně s výzdobou vnitřních prostorů a vybavení) se zasloužil Spolek svatého Bonifáce z pražských Emauz. Smlouva byla podepsána dne 22. 11. 1913 mezi biskupem Hůlkou a představitelem emauzského spolku P. L. Brollem. Mužem, který byl zodpovědný za dohled nad provedenými pracemi, byl akademický malíř Majer. Projekt stavby byl předán varnsdorfskému staviteli Antonínu Möllerovi. Jeho návrh nejprve Spolek svatého Bonifáce příliš nezaujal, ale po menších úpravách a také vinou nízkého rozpočtu, který na hrubou stavbu měl činit 275 000 K, se návrhům dostalo přízně.

Antonín Möller vypracoval také plány farní budovy, na jejíž stavbu byl uvolněn rozpočet 80 000Kč. O vlastní provedení stavby kostela se zasloužil Antonín Procházka, stavitel z Kladna, který 8. 3. 1914 uzavřel smlouvu s P. Leopoldem Brollem.¹⁹³

Slavnostní svěcení a kladení základního kamene se konalo 20. března 1914, a to v den výročí mučednické smrti svatého Jana Nepomuckého. O půl desáté dopoledne vyšel z kaple městského chudobince velký průvod, který doprovázel převoz základního kamene do prostoru budoucího kostela. Vpředvečer slavnosti byl na místě dnešního hlavního oltáře slavnostně postaven dřevěný kříž. Biskup J. A. Hůlka vysvětil

¹⁹¹ Č. Budějovice: Z osady svatojanské (Linecké předměstí) : Z dějin kostela sv. Jana Nepomuckého. Farní věstník pro České Budějovice a okolní osady. 1931, 1/1 s. 6.

¹⁹² SVOBODA, Rudolf, Stavba kostela sv. Jana Nepomuckého na Lineckém předměstí: Příspěvek k dějinám církevní správy v Českých Budějovicích v letech 1913 – 1917. In Jihočeský sborník historický. Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích: Jihočeské muzeum, 2005/74. s. 183.

¹⁹³Tamtéž, s. 184–187.

místo v prostoru oltáře i samotný základní kámen. Ten byl spolu se schránkou, peněži a listinami uložil do základů kostela.¹⁹⁴

3.1.11.2. Stavba a exteriér kostela

Kostel svatého Jana Nepomuckého se začal stavět počátkem března roku 1914. Stavba byla umístěna na malý kopec, v místě mezi novou nemocnicí a zeměbraneckými kasárnami. Hlavní osa stavby byla vedena od západu k východu.

Samotné základy kostela byly hotovy již před svěcením a ukládáním základního kamene. Základní deska, kostelní zdi i zastřešení kostela byly dokončeny již v červenci téhož roku. Dne 17. září 1914 je postavena kostelní věž s bání, kde byl vztyčený kříž. Ten byl také posvěcen biskupem Hůlkou.¹⁹⁵

Kostel svatého Jana Nepomuckého je trojlodní plochostropou bazilikou s příčnou lodí, která je vložena před chór s půlkruhovou apsidou (na východní straně). Před západní vstupní průčelí je předsazena vysoká hranolová věž. Pod hlavní věží jsou v půdorysu umístěny vedlejší předsíně, ze kterých vedou na kruchtu kamenná schodiště. Jedny schody pokračují a vedou na půdu a do věže kostela.¹⁹⁶ Kostel má celkem sedm vchodů.

Fasáda kostela byla zhotovena v novorománském slohu a byla omítnuta brizolitem. Je členěna a ohraničena typickým románským obloučkovým vlysem.

Jelikož byl kostel vyvýšen nad úroveň silnice, průčelí kostela muselo být opatřeno mohutnými schody. V průčelí kostela se nacházejí dvě věžičky, které jsou umístěny podél hlavní věže. Vstup do kostela je do výšky ohraničen tympanonem, po jehož stranách se nacházejí dvě sochy. V tympanonu je zřejmě vyobrazen sám svatý Jan Nepomucký ve společnosti beránků. Na vrcholu tympanonu se nachází kříž. (Viz fotodokumentaci, Obr. 51.)

¹⁹⁴ ČECHOVÁ, Kamila. O kostelu sv. Jana Nepomuckého: Stojí teprve osm desítek let, oltářní obraz žádostivě volá po rekonstrukci. Českobudějovické listy. 29. 4. 1996, 5, s. 14.

¹⁹⁵ SVOBODA, Rudolf. Stavba kostela sv. Jana Nepomuckého na Lineckém předměstí: Příspěvek k dějinám církevní správy v Českých Budějovicích v letech 1913 – 1917. In Jihočeský sborník historický. Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích: Jihočeské muzeum, 2005/74. s. 190–193

¹⁹⁶ Tamtéž.

Kostel je osvětlen dvěma překrásnými půlkruhovými okny (rozlohou 60 m²)¹⁹⁷, která jsou umístěna na koncích příčné lodi kostela. Považuji je za jednu z nejvýraznějších dominant kostela. Jak zvenčí, tak zevnitř kostelu dodávají skvostný ráz. Jsou vyzdobena jemnou ornamentální vitrají. Hlavní loď je osvětlena menšími půlkruhovými okny a na vedlejších lodích jsou umístěna malá sdružená okénka. Nad křížovou lodí byl vystavěn sanktusník. (Viz fotodokumentaci, Obr. 52.)

K vysvěcení kostela dochází již 12. září 1915.¹⁹⁸ V současnosti je zapotřebí rekonstrukce fasády kostela. Ta se na několika místech drolí a rozpadá.

3.1.11.3. Interiér a vybavení kostela

Vnitřní stěny kostela zdobí malířská výzdoba, která je zaměřena na patrona kostela svatého Jana Nepomuckého. Je zde použita výzdoba v podobě beuronského umění, které s velkými půlkruhovými okny kostelu dodává jedinečný ráz. (Viz fotodokumentaci, Obr. 53.)

Akademický malíř Pantaleon Majer¹⁹⁹ navrhl plány na výzdobu kněžiště i na zhotovení všech čtrnácti obrazů křížové cesty. Obrazy jsou zhotoveny v ozdobném rámu, malovány olejem na plátně na zlatém pozadí. Na dalších drobných pracích se podílelo mnoho dalších řemeslníků.

Půlkruhová apsida je celá vyzdobena nástěnnými freskami. Kopule apsidy je završena holubicí, která je atributem pro Ducha Svatého. Po jeho stranách jsou zobrazení andělé, hrající na harfu. Pod ním je modlící se Ježíš Kristus v mandorle ve společnosti šesti andělů. V dolní části fresky jsou ve výklencích zobrazení andělů.

Zvony do nově postaveného kostela měla ulít zvonařská firma Rudolf Perner a syn z Prahy. První světová válka však zasáhla do provozu kostela a na základě zbrojního průmyslu byly zvony do kostela dodány až po deseti letech. Podle dohody byl v termínu dodán pouze zvon nejmenší, a to do sanktusníku.²⁰⁰

¹⁹⁷ Tamtéž.

¹⁹⁸ Tamtéž.

¹⁹⁹ Kostel sv. Jana Nepomuckého: Autorem návrhů na vnitřní vybavení byl Pantaleon Major, realizaci provedly různé firmy. ul. B. Němcové. Národní památkový ústav v Českých Budějovicích. 2009, 1, s. 1.

²⁰⁰ SVOBODA, Rudolf, Stavba kostela sv. Jana Nepomuckého na Lineckém předměstí: Příspěvek k dějinám církevní správy v Českých Budějovicích v letech 1913 – 1917. In Jihočeský sborník historický. Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích: Jihočeské muzeum, 2005/74. s. 189–193

Původně mělo být v kostele sedm oltářů, jeden hlavní a šest vedlejších. Od prvního návrhu se však ustoupilo a Pantaleon Majer pověřil firmu Josefa Roháčka z Prahy zhotovením tří oltářů – hlavního a dvou vedlejších²⁰¹. Součástí hlavního oltáře je barokní obraz Apoteóza svatého Jana Nepomuckého od Franze Antona Maulbertsche, tvořící původně součást jednoho z oltářů v kostele svatého Mikuláše. Obraz je vymalován v olejomalbě na plátně.²⁰² „*Na obraze je namalovaný vznášející se světec na koberci, oděný v rochetě a plášti. Levici má přitisknutou k hrudi a pravou ruku dopředu staženou. Na levé straně jej doprovází anděl, který drží v ruce světcův atribut – krucifix. Kolem hlavy svatého Jana je pět hvězd a vznáší se zde malí andělíčkové. V dolní části obrazu stojí muž se skloněnou hlavou klečí u mrtvého dítěte, jehož skráně jsou ověnčeny květinami.*“²⁰³

Socha Ježíše Krista ukřižovaného se nachází před hlavním oltářem kostela. Dřevěná socha je upevněna na novodobém dřevěném kříži. Patrně jde o barokní řezbu, která sice nepatří do soudobé výbavy, ale do prostoru kostela spolu z obrazem Apoteózy svatého Jana Nepomuckého zapadá.²⁰⁴

V jižní boční lodi se nachází oltář Panny Marie Budějovické a severní boční lodi oltář svaté Anny vyučující Pannu Marii.²⁰⁵

Dalším dílem mistra Josefa Roháče je kazatelna. Ta sice kvalitou výtvarné formy zdaleka nedosahuje hodnotu ostatního mobiliáře, podobného beuronského stylu, avšak v prostoru lodi působí esteticky. Na plášti řečniště jsou reliéfní postavy čtyř svatých evangelistů. Mistr také vyrobil dvě zповědnice, které se nacházejí u západní stěny v podkruchtí.²⁰⁶ (Viz fotodokumentaci, Obr. 54.)

Umělecký závod Bohumila Mudrucha z Prahy realizoval dřevěnou křtitelnicí, na níž je vyryt nápis : „NISI QVIS RENATVS FVERIT EX AQVA ET SPIRITV NON POTESIT INTROIRE IN EGENVM DEI“ a varhany zdobené šesti postavami stojících andělů.

²⁰¹ Tamtéž.

²⁰² ČECHOVÁ, Kamila. O kostelu sv. Jana Nepomuckého: Stojí teprve osm desítek let, oltářní obraz žádostivě volá po rekonstrukci. Českobudějovické listy. 29. 4. 1996, 5, s. 14.

²⁰³ Tamtéž.

²⁰⁴ Kostel sv. Jana Nepomuckého : Autorem návrhů na vnitřní vybavení byl Pantaleon Major, realizaci provedly různé firmy. ul. B. Němcové. Národní památkový ústav v Českých Budějovicích. 2009, 1, s. 1.

²⁰⁵ Tamtéž.

²⁰⁶ Tamtéž.

Lavice v transeptu lodi pocházejí z počátku 18. století a jsou vyhotoveny kvalitní řezbou. Strop kostela je orámován kazetami.²⁰⁷

Po levé straně při vstupu do prostoru kostela se nachází socha modlící se Panny Marie, která je umístěna v kamenné zídce.

Zajímavostí kostela je vytápění horkým vzduchem. Horkovzdušné vytápění vyrobila firma z Vídně. – Kurz, Rietschel a Henneberg²⁰⁸.

4. Kostel Českobratrské církve evangelické

Kostel Českobratrské církve evangelické v Českých Budějovicích se nachází v ulici 28. října. Jde o jediný zdejší kostel, který patří této církvi. Postaven byl v roce 1899. (Viz fotodokumentaci, Obr. 55.)

Jeho majitelem byl německý evangelický církevní sbor Martina Luthera, jehož pobočka se nacházela v Rakousku v Linci. Tato církev v roce 1850 vytvořila svoji pobočku také v Českých Budějovicích na Lannově třídě.²⁰⁹

Poté, co tato stavba propadla podle Benešových dekretů československému státu, byla pro neochotu státu investovat na její opravu propůjčena Českobratrské církvi evangelické. Českobratrská církev evangelická se od původních německých majitelů liší především tím, že její učení vychází nejen z luterství a kalvinismu, ale hlásí se i k dědictví Jednoty bratrské. Vlastnictvím této církve je kostel od roku 1959.

Stavba byla zbudována v novorománském slohu, avšak z původní výzdoby se dochovalo jen pár detailů. Interiér nově zrestaurovaného kostela působí poměrně strohým dojmem, jak je to ostatně i u velkých protestantských chrámů obvyklé. V hlavní lodi, která je zastřešena trémovým stropem, je k vidění jen několik dřevěných hlavic sloupů a ozdobné reliéfy na oknech. Ty jsou staré přibližně třicet let a mají být ještě doplněny. Prvky původního vybavení a výzdoby, které obvykle bývají součástí luteránských kostelů, byly patrně odstraněny po roce 1945. Dnes tyto prostory kromě bohoslužeb slouží i ke shromažďování a diskusím věřících.

²⁰⁷ Tamtéž.

²⁰⁸ Tamtéž.

²⁰⁹ KLIMEK, Tomáš. Českobudějovické kostely: V evangelickém kostele působili tři majitelé. Českobudějovické listy. 25. 09. 1998, 7, 222, s. 14.

5. Sbory Církve československé husitské

5.1. Sbor Ježíše – Knížete míru

Sbor Ježíše – Knížete míru je druhým sakrálním chrámovým objektem v Českých Budějovicích, který náleží Církvi československé husitské. Sbor se nalézá v ulici V. Nezvala v českbudějovické čtvrti Suché Vrbné. (Viz fotodokumentaci, Obr. 56.)

Do té doby se jediný Husův sbor nacházel až na Palackém náměstí a pro věřící, kteří bydleli v okolních vesnicích byl dosti vzdálen. Stavbu nového kostela však provázelo mnoho nepříjemností. Počet věřících Církve československé husitské se rozrůstal, a to v dobách, kdy Československo čelila normalizaci a komunistický režim zakazoval činnost veškerých církví. V této době nebylo možno uvažovat, že by zde byl vystavěn nějaký sakrální objekt. Přesto skupina lidí kolem pana faráře Václava Štěpánka a Antonína Durchánka, který byl později v kostele kapelníkem a varhaníkem, se rozhodla, že uskuteční sbírku na nový kostel. Pomocí peněžních darů, které umožnily vystavět nový sbor, se začalo s realizací plánu. Pod zástěrkou, že bude budova sloužit jako hudební prostor, dovolil režim, ač nevědomě, kostel vystavět. Architektem funkcionalistického projektu byl E. Rabenstein. Prostor byl vysvěcen 3. ledna 1953. Časem byla však byla lest bohužel prozrazena a místní farář byl donucen ze sboru odejít. Přilehlá fara byla postavena až o deset let později.²¹⁰

Kostel, který byl vystavěn skoro bez slohu, nebyl nikdy pořádně dokončen. Jedná se o strohou jednolodní stavbu s předsíní, která je završena malým čtvercovým kněžištěm. V průčelí kostela se nachází červený kalich, ze kterého tyčí kříž. Fasáda kostela, je kombinací barev šedé a žluté a je utvořena z brizolitu. Okna v lodi kostela jsou úzká a utvořena do tvaru dlouhých obdélníků. V průčelí kostela se nachází další tři okna, která jsou podobného tvaru. (Viz fotodokumentaci, Obr. 57.)

²¹⁰ Informace jsou získané na základě rozhovoru s: Zíta, Lubomír. Suché Vrbné. 20. 4. 2010.

Interiér kostela je také strohý, bez větší výzdoby. V kněžišti, které je vyvýšeno třemi schody, se nachází oltární stůl a obraz od malíře Diesenbacha, nazvaný Modlitba Ježíše v Getsemanské zahradě.²¹¹ Po stranách zdí, které se otevírají do lodi, je po pravé straně pověšen kříž. V lodi se nalézají namísto lavic dřevěné židle. V kruchtě jsou umístěny pneumatické varhany, které zhotovila firma z Krnova.

Prostor kostela má velmi dobrou akustiku. Podlaha a fasáda kostela jsou ve špatném stavu.

5.2. Husův sbor

5.2.1. Historie sboru

Zaměříme-li se na okolnosti, které předcházely stavbě Husova sboru, budeme překvapeni překážkami, které pronásledovaly tehdy nově vzniklou církev. (Viz fotodokumentaci, Obr. 58.)

Roku 1923 tomu byl teprve rok, co byla církev oficiálně uznána českobudějovickou obcí. Tehdy vznikaly i první myšlenky o postavení vlastního sboru. Před rokem 1923 se příslušníci Církve československé husitské museli zatím spokojit jen s místností ve školní budově v Jeronýmově ulici, kterou nazvali „Betlémskou kaplí“, která sloužila již od roku 1921 jako modlitebna k pravidelným bohoslužbám. Později od roku 1923, mohly být pořádány některé akce v sále YMCA v místech dnešního autobusového nádraží. Téhož roku bohužel stavba vyhořela. Na podzim roku 1923 začala rada starších uvažovat o výstavbě vlastního svatostánku. Vzhledem k situaci, ve které se církev nacházela, se jednalo o velmi smělou myšlenku.²¹²

Ideový vývoj církve byl ohrožen několika fakty. Problémy, které měla církev nejen s pravoslavnou krizí, ale i potíže ve vlastních organizační složkách. Dne 29. září 1923 se konala v kanceláři v Jeronýmově ulici schůze představenstva rady starších, kde se rozhodlo o stavbě nového svatostánku. I přes rozpory, které se zde objevily započala rada k výstavbě sboru. Téhož roku byl zakoupen pozemek na Palackého náměstí za 54 000 Kč, získaných od městské obce a také byla vyhlášena soutěž o nejlepší projekt. Dne 25. ledna 1924 byl vybrán projekt ing. Tomáše Šaška, který jej hodlal uskutečnit za peněžní odměnu 4 000 Kč. Stavebních prací se ujal

²¹¹

²¹² ČECHOVÁ, Kamila. Husův sbor - dominanta Palackého náměstí: Stavbu v polovině 90. let poznamenala stávka zedníků a tesařů. Českobudějovické listy. 24. 2. 1997, 7/231, s. 13.

českobudějovický stavitel Augustin Teverný a v témže roce byla také zahájena dobrovolná sbírka.²¹³

Dne 20. dubna se konalo slavnostní položení základního kamene. Po bohoslužbě v Betlémské kapli se o půl desáté dopoledne shromáždili stoupenci církve na dvoře školy v Jeronýmově ulici. Tady Josef Skalický, předseda náboženské obce, předal členkami církve vyšíтый prapor praporečnickům a krátkou promluvou vysvětlil přítomným jeho význam. Zároveň vyzval k ochraně praporu. Poté se průvod vydal směrem ke staveništi na Palackém náměstí. Zde zahájil slavnost J. Skalický proslovem, v němž všichni zapěli husitský Otčenáš. Pak byla přečtena pamětní listina, která byla později spolu s několika mincemi v měděném pouzdře vložena do základního kamene. Ten zadarmo vytesal řezbář Krčmář.²¹⁴ Na závěr slavnosti vložil Josef Skalický pouzdro s listinou do základního kamene a uzavřel jej se slovy apoštola Pavla „*Následovníci boží buďtež*“.²¹⁵

Dne 24. června byla postavena zeď sboru a započalo se s pracemi na krovu. 16. července se začal vyzdívát štít na přední části budovy, 17. července se již pracovalo na věžích a po dokončení této práce byla celá novostavba hmotně ohraničena. Postupné práce skončily až 26. září 1924, kdy byla stavba kompletně zhotovena.²¹⁶

Výstavba kostela byla dosti drahá a i přes to, že církev dostala od svých věřících nemalé peněžní dary, se církev zadlužila. Sbor byl splacen až za dvacet let, v roce 1945. Samotná stavba kostela trvala šest měsíců.

Na stavbě pracovali jak profesionální odborníci, tak věřící, kteří zde pracovali zadarmo. Na počest těch, kteří jakkoliv pomáhali, byla založena Pamětní kniha.

Ke slavnostnímu otevření Husova sboru došlo na svátek svatého Václava roku 1924. Samotná slavnost otevření nového kostela začala 28. září 1924. V půl deváté ráno byl u „Betlémské kaple“ byl zahájen průvod. Shromážděný zástup nejprve uvítali katecheta Skalický a za stavební sbor ing. Keller. Poté stavitel Augustin Teverný

²¹³ Tamtéž.

²¹⁴ Jednalo se o žulový hranol, jehož přední plocha měla rozměry 52 × 42 cm je ozdobena husitským kalichem a letopočtem 1924. (Viz: JAREŠOVÁ, Janina. Vznik sboru Církve československé v Českých Budějovicích. České Budějovice, 1993. 50–58s. Diplomová práce. Jihočeská univerzita, pedagogická fakulta).

²¹⁵ KLIMEK, Tomáš. Českobudějovické kostely Husův sbor nahradil Betlémskou kapli. Jihočeské listy. 22. 9. 1998, 7/222, s. 12.

²¹⁶ Tamtéž.

odevzdal klíče od kostela biskupovi východočeské diecéze G. Procházkovi, následovaly proslovy, kterými celý obřad skončil.²¹⁷ Pražský biskup a patriarcha církve dr. Karel Farský vykonal první bohoslužbu, při níž bylo pokřtěno deset novorozeňat. Po bohoslužbě promluvil dr. Farský v kostele a k těm, kteří se již dovnitř nevešli, mluvil mezitím z balkonu v průčelí sboru biskup G. Procházka.²¹⁸

5.2.2 Exteriér sboru

Husův sbor se nachází na Palackém náměstí v Českých Budějovicích. Postaven byl jako moderní trojlodní bazilika s dvojicí věží v závěru. Ve věžích jsou umístěny sakristie. Husův sbor je 25 metrů dlouhý a 15 metrů široký. Loď kostela je vytápěna ústředním topením. Před vstupem do sboru je posazeno schodiště, které je tvořeno jedenácti schody. V přízemí budovy jsou po stranách umístěny administrativní místnosti. V průčelí baziliky je nad vchodem nápis: „*Milujte se, pravdy každému přejte!*“, citát mistra Jana Husa. Zcela na vrcholu štítu je potom umístěný velký pozlacený kalich. Ten církev dostala darem od stavitele A. Teverného. Pod ním se v prvním patře nachází balkón.²¹⁹

Střecha nad administrativní částí baziliky je sedlová se dvěma štíty. Věže sboru mají stanové střechy jehlancového tvaru. Hlavní loď vede do chrámové předsíně 4,5 metrů široká.²²⁰ Ve sboru jsou při vstupu do předsíně umístěny toalety, byt správce, přednáškový sál, knihovna a archiv.

Postranní lodě kostela mají stejnou délku, jako hlavní loď. Široké jsou 3 metry a vysoké 5 metrů. V podélných obvodových zdech jsou umístěny půlkruhová okna. Věže chrámu jsou velice nízké. Tento názor měl i vedoucí stavby ing. Keller, který požádal architekta ing. Šaška o úpravu původního projektu, především výšky věží. I přes úpravu projektu byla výška věží nedostačující, a proto do nich nebylo možné

²¹⁷ Církev československá husitská na rozdíl od jiných církví své kostely nesvětil.

²¹⁸ KLIMEK, Tomáš. Českobudějovické kostely: Husův sbor nahradil Betlémskou kapli. Jihočeské listy. 22. 9. 1998, 7/222, s. 12.

²¹⁹ ČECHOVÁ, Kamila. Husův sbor – dominanta Palackého náměstí Stavbu v polovině 90. let poznamenala stávka zedníků a tesařů. Českobudějovické listy. 24. 2. 1997, 7/231, s. 13.

²²⁰ ČECHOVÁ, Kamila. Husův sbor – dominanta Palackého náměstí: Stavbu v polovině 90. let poznamenala stávka zedníků a tesařů. Českobudějovické listy. 24. 2. 1997, 7/231, s. 13.

umístit zvony. V dnešní době prostory slouží jako kolumbárium.²²¹ (Viz fotodokumentaci, Obr. 59.)

Fasáda baziliky je prostě řešena, natřena kombinací barev šedé a purpurové, při čemž převládá barva purpurová.

5.2.3, Interiér a vybavení sboru

V části před samotným vchodem do interiéru kostela je nad vstupními dveřmi napsaný nápis: „*Blahoslaveni, kteří přebývají v domě tvém*“ „*Žalm 84,5*“. Po levé straně visí obraz se stylizací dveří a nápisem: „*Hle, otevřel jsem před tebou dveře, a nikdo je nemůže zavřít.*“ Po obou stranách vchodu jsou umístěny schody, které vedou do prvního patra sboru. (Viz fotodokumentaci, Obr. 60.)

Chrámový prostor je jednoduše řešen. Všechny lodě jsou završeny rovným stropem, přičemž hlavní a vedlejší lodě jsou od sebe odděleny betonovými sloupy.

Hlavní loď je po třech stranách osvětlena malými půlkruhovými okny. Pod nimi je na průčelní stěně vyobrazen reliéf z názvem Kázání pod lípou.

Reliéf byl slavnostně odhalen 18. dubna 1957. Zobrazuje kázání mistra Jana Husa na Kozím Hrádku. Kromě Husa je zde zobrazeno třináct dalších postav. Jde o triptych zachycující tři období života a víry českého lidu před vlastní husitskou dobou.²²²

Po levé straně vstupu do chrámu je v boční lodi umístěna pískovcová socha Petra Chelčického od akademického sochaře Františka Bílka. Hlavním nositelem významu sochy je gesto pravé ruky, které Bílek interpretuje takto: „*Pohyb proti současným řádům a úředníkům*“.²²³ Monumentálností díla chtěl autor poukázat na velikost filozofického myšlení Chelčického. V jedné ruce drží brk a v druhé knihu, to má poukazovat na zbraň, kterou Chelčický vlastnil – ducha a sílu jeho myšlenek.²²⁴ Motto, které je vytesané u paty pomníku, zní: „*Petr Chelčický proti řádům a úředníkům*“. (Viz fotodokumentaci, Obr. 61.)

²²¹Tamtéž.

²²² JAREŠOVÁ, Janina. Vznik sboru Církve československé v Českých Budějovicích. České Budějovice, 1993. 50–58s. Diplomová práce. Jihočeská univerzita, pedagogická fakulta.

²²³ Tamtéž, s. 57.

²²⁴ .Tamtéž.

Na pravé straně postraní lodě je umístěna socha mistra Jana Husa. Jeho podoba není pojata realisticky a je zde zpodobněn jako strom s roztrženým kmenem. Na podstavci sochy je napsané: „*Strom bleskem zasažený, který po věky hořel.*“ Hus drží v rukou bibli, kterou tiskne na kmeni. (Viz fotodokumentaci, Obr. 62.)

Výtvarnou dominantou chrámu je krucifix. Ten je zmenšenou kopií slavného díla, umístěného v chrámu svatého Víta na Pražském hradě. František Bílek považoval krucifix za nejdůležitější bod celé sborové místnosti. V dolní části reliéfu jsou vytesány schoulené postavy lotrů, doplňující scenerii Golgoty a jejího dějství.²²⁵ Nad Kristovou hlavou je nápis: „*Toto je Ježíš, král židovský*“. Po Ježíšově pravé straně jsou na pozadí kříže vytesána jeho poslední slova: „*Otče, odpusť jim, protože nevědí co činí*“. – „*Ženo, aj syn tvůj, aj matka tvá!*“ – „*Žízním*“ – „*Amen, pravím tobě, dnes se mnou budeš v ráji.*“ Po levé straně můžeme číst: „*Otče, v ruce tvé poroučím ducha svého. Dokonáno jest*“. Nápis je vytesán gotickým písmem.

Před krucifixem je umístěn pískovcový oltář, který se také nachází v kněžišti. Oltář je poměrně mohutný (šířka stolu 2 metry, hluboký 80cm, jeho výška je 95 cm). Na horní desce, která je na obou koncích podepřena dvojicí sepjatých rukou, je vytesán nápis: „*Život člověka je trpký kalich času – Otče, přenes kalich tento ode mne*“. Do průčelí je vytesán reliéf zobrazující Ježíše, držícího na svém srdci chléb.²²⁶

Vpravo od stolu je umístěna pískovcová kazatelna, která je zhotovena prostě a jednoduše.

Po obou stranách kněžiště jsou pověšeny dva obrazy, které namaloval kolem roku 1924 František Bílek v tlumených odstínech temperovými barvami a umístil je na plátna, která jsou vysoká 2 metry. Obrazy nesou názvy Matka radostná a Matka bolestná a jsou zasazené v rámech, které prý sám Bílek vytesal a opatřil nápisem. Námětem prvního obrazu je Matka radostná, na jejímž rámu je vytesáno: „*V Betlémě ho porodila, v chrámu obětovala a v chrámu ho našla a životem provázela*“. Druhý obraz představuje Matku bolestnou, v jejímž rámu je vytesaný také nápis, ten zní:

²²⁵ Tamtéž, s.50–58.

²²⁶ Tamtéž.

„V něm byla zrazena, zapřena, trním korunována, bičována, v něm byla ukřižována a pochována“.²²⁷

6. Českobudějovická synagoga, zničená nacisty během druhé světové války

Českobudějovická synagoga je sice zaniklým objektem, ale dle mého názoru je potřeba se o ní v této práci více než jen zmínit (jak jsem to udělala v případě jiných zaniklých chrámových objektů). Události, které předcházely zničení českobudějovické synagogy by neměly být nikdy zapomenuty. (Viz fotodokumentaci, Obr. 63.)

Jak jsem již zmiňovala v úvodní kapitole, která se zabývala historií města, mělo židovské obyvatelstvo velké problémy se soužitím s místním měšťanstvem. Po prvním vyhnání z města, kdy byli Židé nařčeni z několika nesmyslných obvinění, se mohli zpět vrátit až po dlouhých 350 letech. Židovským obyvatelům se zde začalo dařit a již v polovině 80. let 19. století započali výstavbu nové synagogy. Židovská obec v čele s rabínem Adamem Wunderem a představeným městským lékařem MUDr. Leopoldem Löwyhem zakoupila na Lineckém předměstí pozemek o rozloze 1 500 m². O projekt nové synagogy se zasloužil židovský architekt Max Fleischer. Budějovická synagoga byla jeho nejvýznamnějším dílem. Spolu s ním spolupracovali na výstavbě německý stavitel Bernhard Wandrey, vídeňský architekt Johann Miedel a pražský stavitel Alfons Werthmüller. Podle dochovaných zdrojů se se stavbou započalo 25. dubna 1887 a skončilo 27. srpna 1888. Vysvěcení nové synagogy bylo již 5. září 1888.²²⁸

Synagoga byla vybudována v novogotickém stylu a svým vzhledem připomíná katolickou katedrálu. Jednalo se o trojlodní baziliku „[...]s vysokým dvojběžím v západním průčelí, a to z červených neomítnutých cihel zvenčí a ze žlutých ze vnitř. Hlavní loď synagogy s křížovou klenbou byla 26 m dlouhá, 11 m široká a 11 m vysoká, obě postraní lodě měly výšku 4,5 m. Na východní straně byla hlavní loď uzavřena

²²⁷ Bílek považoval osobnost Matky Boží za velmi důležitou. Spojoval ji s kultem mateřství o kterém říkával, že by jak muži tak ženy měli vzhlížet k tomuto kultu, jako tomu bylo po celá staletí.

²²⁸ PODLEŠÁK, Jan. Českobudějovická synagoga. In PODLEŠÁK, Jan. Naše dny se naplnily: Z historie Židů v jižních Čechách. Vyd. 1. České Budějovice: Klub přátel Izraele v Českých Budějovicích, Společnost pro obnovu synagogy ve Čkyni a JIH - reklamní agentura s. r. o., 2002. s. 197–202. ISBN 80-238-9881-7.

*apsidou, ve které byl umístěn svatostánek (schránka na svitky Tóry, hebrejsky aron ha – kodeš), na jejím západní straně se nacházela empora s varhanami... Mramorové desky Desatera přikázání na západním průčelí, barevná okna, Davidovy hvězdy na vrcholu vznosných, štíhlých věží, bohatá polychromie a hebrejské nápisy v interiéru dotvářely nádhernou, impozantní podobu tohoto chrámu, který patřil k nejkrásnějším budovám Českých Budějovic.*²²⁹ Byla schopna pojmut až 500 osob. Stála v ulici F. A. Gerstnera a bezpochyby náležela mezi Gerstnerovy nejkrásnější synagogální stavby ve střední Evropě. Bohužel byla zničena nacistickou diktaturou. Tento akt je odsouzenihodný. Sama synagoga mohla být zachráněna, kdyby byla předána do správy Církve československé, na základě její žádosti. Tomu nacisty ovládaný magistrát nevyhověl. Dalším pokusem se židovská obec chtěla vzdát této stavby ve prospěch města, avšak tato snaha pro odpor okupantů skončila také neúspěšně. (Viz fotodokumentaci, Obr. 64.)

Dne 5. června 1942 byla na rozkaz nacistického starosty Friedricha Davida synagoga zničena. Byla podminovaná a zbylé zdivo zdemolováno.²³⁰ Nacisté také nechává zpustošili českobudějovický židovský hřbitov.

Předzvěstí osudu synagogy bylo bohužel pronásledování židovského obyvatelstva a odvezení do koncentračních táborů. Z 909 osob židovského vyznání přežilo válku pouhých 30 lidí. Po osvobození se v Českých Budějovicích znovu zřizuje Židovská náboženská obec, avšak jen ve skrovných poměrech. Bohoslužby byly obnoveny v domě obce v Biskupské ulici 5, avšak bez rabína. Také se začal opravovat nacisty zpustošený hřbitov. Zde byl 15.10.1950 slavnostně odhalen památník obětem nacismu. Pod vlivem emigračních vln se náboženská obec začala ztenčovat. Později byla proměněna na synagogální sbor přidružený k ŽNO v Plzni. Tradiční židovský život v Českých Budějovicích zaniká po roce 1970, a to v důsledku posrpnové emigrace židovských obyvatel. V té době zanikla i modlitebna. Po revoluci 1989 jsou podniknuty kroky k důstojnému připomenutí židovského obyvatelstva v Českých Budějovicích. Dne 5. července 1992 byl na místě, kde původně stála synagoga, odhalen pomník:

²²⁹ Tamtéž, s. 198.

²³⁰ Tamtéž, s. 197–202

„[...] *sedmiramenný svícen stylizovaný do tvaru lidské dlaně*“.²³¹ Autorem jeho návrhu byl Mgr. Roman Brichcín.

²³¹Židé v Č. Budějovicích [online]. c2010 [cit. 2010-06-02]. Sweb.cz. Dostupné z WWW: <<http://roman.tf.sweb.cz/zide/dejiny/dejiny.html>>.

7. Závěr

V Českých Budějovicích a jejich čtvrtích se nachází celkem čtrnáct kostelů. Z toho jedenáct kostelů patří Římskokatolické církvi a zbylé kostely náleží Českobratrské církvi evangelické a Církvi československé husitské.

U kostelů patřících Římskokatolické církvi je překvapující fakt, že ze tří nejstarších chrámů, jež jsou součástí dnešních Budějovic, je, dle mého názoru, jen jeden v dobrém stavu. Katedrála svatého Mikuláše, která by měla být pýchou města, je v interiéru oproti množství původního vybavení v současnosti značně ochuzena. Byly zde odstraněny oltáře, namísto dřevěných lavic byly použity nevzhledné lavice z kovových trubek, které absolutně nezapadají do celkového vzezření chrámového prostoru. Věk se na vzhledu chrámu velmi nepříznivě podepsal a „volá“ po opravě.

V minulém roce proběhla oprava střechy, kterou zatékalo do vnitřku kostela. Díky tomuto dlouhodobému problému byl poškozen strop a fresky vnitřku vedlejší mariánské kaple. Bohužel tím opravy skončily a více se pro katedrálu neudělalo. Na freskách jsou nadále viditelné skvrny a plísně.

Nejstarší staroměstský kostel svatého Prokopa a svatého Jana Křtitele byl také podle mého názoru znehodnocen. „Moderní oprava“ jako by nejstaršímu kostelu ubrala jeho půvab románsko-gotického rázu. Kámen byl sice pro gotiku zásadní, ale v jakémkoliv gotickém chrámu se neseťkáte s výzdobou podobné této. V gotice byl vždy kámen dobře opracováván. Domnívám se, že výtvarník se pokusil propojit moderní dobu s dobou středověkou, ale tento pokus zůstal, podle mého názoru, pouze v obsahu, nikoliv v jeho realizaci.

Kostel, který se jako jediný, ze tří nejstarších chrámů, může pyšnit svým vybavením a stářím, je klášterní kostel Obětování Panny Marie. Zde se sice za prohlídku kostela platí, ale návštěva chrámu za to stojí. Je učiněnou pastvou pro oči. Vnitřní vybavení odpovídá kráse katolické výzdoby.

Mezi nejzajímavější kostely a jejich výzdoby počítám Růženecký kostel, kostel svatého Jana Nepomuckého a kostel Božského srdce Páně. Ve všech interiérech je použita malba formou beuronského umění. Bohužel, pokud si chce návštěvník kostel prohlédnout, musí přijít v době bohoslužbě. Jindy není kostel zpřístupněn.

Dalším, velmi významným kostelem, který sice není součástí Českých Budějovic ale patří pod ochranu UNESCO, je barokní kostel Obětování Panny Bolesné na Dobré Vodě. Kostel je zpřístupněn kdykoliv během dne. Bližší prohlídka celého kostela však není možná, protože je omezena pouze na předsíň kostela. Zde je postavená železná mříž, stejně jako v kostele svatého Vojtěcha.

Kostel svatého Vojtěcha si těžko hledá příznivce. Jeho funkcionalistický ráz s asymetricky postavenou věží neodpovídá tradičnímu vzhledu klasických sakrálních staveb. Jeho vnější fasáda je prostě řešena, stejně tak i interiér. Stavba je originální a zajímavá a odpovídá době, ve které byla postavena. Myslím si, že kostel vybudovaný na počátku dvacátého století by těžko mohl být postaven v novorománském slohu, jak to mnohdy bylo u ostatních kostelů. Lpění na klasické podobě kostela není podle mého názoru řešením. Chrám by měl odpovídat charakteru doby a svých věřících. Kostel svatého Vojtěcha je bezpochyby zajímavým sakrálním objektem, který má velkou uměleckou a architektonickou hodnotu.

Poslední římskokatolické kostely, které jsem v závěru ještě nezmínila, jsou: kostel svatého Václava, kostel svatých Cyrila a Metoděje v Suchém Vrbném a hodějovický kostel Panny Marie Královny Andělů.

Kostel svatého Václava byl na počátku 21. století nově zrekonstruován. Opravu lze vesměs brát pozitivně, až na rozebrání hlavního oltáře, ze kterého „páni odborníci“ udělali skládačku. Podobně dopadl i experiment se zádveřím. Zde bylo nevhodně využito materiálu (skla), který absolutně nezapadá do celkového vzhledu chrámového prostoru.

Kostely v Suchém Vrbném a v Nových Hodějovicích odpovídají požadavkům zdejších věřících. Zachovávají si typický ráz vesnických kostelů. Jedinou nevýhodou je opět ten fakt, že kostely jsou přístupné opět jen při bohoslužbě, která je jen jednou týdně (Nové Hodějovice) a dvakrát týdně (Suché Vrbné).

Reformační církve, stejně jako i v jiných městech, mají i v Českých Budějovicích své zastoupení. Církve nekladou důraz na formu, ale na obsah. Podobně je to i s jejími chrámy. Ty jsou budovány jednoduše, nejen vnějškem, ale interiérem. Ten je často velmi strohý.

V Českých Budějovicích náleží dva kostely Církvi československé husitské, a to Husův sbor a kostel v Suchém Vrbném. a protestantům patří kostel Českobratrské církve evangelické.

8. Summary

There is a total of fourteen churches in České Budějovice and its districts. Eleven of them belong to the Roman Catholic Church and the remaining churches belong to the Evangelical Church of Czech Brethren and the Czechoslovak Hussite Church.

A surprising fact about the churches belonging to the Roman Catholic Church is that of the three oldest cathedrals which are part of today's České Budějovice, only one is in good state, in my opinion. The interior of the St. Nicholas Cathedral, which should be the pride of the town, is presently rather depleted in comparison with the amount of original fittings. The altars have been removed, wooden benches have been replaced by plain benches made of metal tubes, which do not fit into the overall appearance of the cathedral at all. Time has taken its toll on the appearance of the cathedral and it “calls” for repairing.

Last year, the roof was repaired due to water leaking into the church. This long-term problem caused damage to the ceiling and the murals in the adjacent Lady Chapel. Unfortunately, this was the end of the reconstruction and nothing else was done to repair the cathedral. There are still visible stains and mould on the murals.

The oldest old-town church of St. Procopius and St. John the Baptist has also been debased, in my opinion. The “modern reconstruction” has somehow taken away the glamour of the Romanesque-Gothic character. In Gothic architecture, stone was always well worked. I suppose that the artist tried to interconnect the modern times with the medieval times, but this attempt only stayed in the content, not in the realization.

The only church of the three that can take pride in its fittings and age is the Presentation of Virgin Mary Church. The tour of the church is not free of charge, but a visit of the cathedral is worthwhile. It is an absolute feast for the eyes. The interior accessories corresponds with the usual beauty of Catholic decorations.

I consider the Church of the Virgin Mary of the Rosary, the Church of St. John of Nepomuk and the Church of the Sacred Heart the most interesting churches with their fittings. All of the interiors make use of Beuronese art. Unfortunately,

if a visitor wants to view any of these churches, they must come during services. The churches aren't open to public at other times.

Another significant church, although not a part of České Budějovice, but belonging under the protection of UNESCO, is the Baroque church of the Presentation of the Mother of Sorrows in Dobrá Voda. The church is accessible any time during the day. However, a closer inspection of the whole church is not possible, as it is limited only to the antechapel. We can find an iron grate there, just like in the St. Adalbert Church.

The St. Adalbert Church has difficulties finding supporters. Its functionalistic character with an asymmetrically built spire doesn't correspond to the traditional appearance of classical sacral buildings. Both its exterior and interior are simple. The building is original and interesting and corresponds to the period when it was built. I think a church built at the beginning of the 20th century could hardly be built in Neo-Romantic architecture, as was often the case with other churches. In my point of view, adherence to a classic church look is not a solution. A cathedral should correspond to the character of the time and the church-goers. The St. Adalbert Church is therefore undoubtedly an interesting sacral building, which has great artistic and architectural value.

The last Roman Catholic churches which I haven't mentioned in the conclusion are: the St. Wenceslas Church, Ss. Cyril and Methodius Church in Suché Vrbné and the Virgin Mary Queen of the Angels Church in Nové Hodějovice.

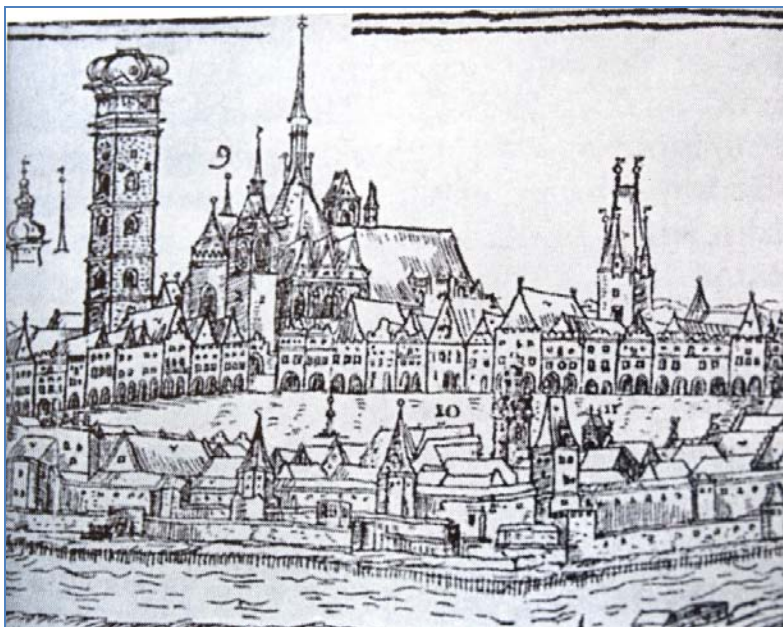
The St. Wenceslas Church was newly reconstructed at the beginning of the 21st century. The reconstruction can generally be accepted positively, except for taking apart the main altar, which the “specialists” transformed into a puzzle. An experiment with the vestibule ended up in a similar way. Unsuitable material (glass) was used there, which does not fit into the overall appearance of the cathedral at all.

The churches in Suché Vrbné and in Nové Hodějovice correspond to the requirements of local church-goers. They preserve a typical character of rustic churches. The only disadvantage is the fact that the churches are again accessible only during services, which take place once a week (Nové Hodějovice) or twice a week (Suché Vrbné).

Like in other towns, the Reformed churches also have their representation in České Budějovice. These churches do not accentuate the form, but the content. The situation with its cathedrals is similar. Both the exterior and the interior are constructed in a simple way. The interior is often very austere.

Two churches in České Budějovice belong to the Czechoslovak Hussite Church – the Hussite Congregation and the church in Suché Vrbné. The church of the Evangelical Church of Czech Brethren belongs to the Protestants.

9. Fotodokumentace

Obrázek 1: Kostel svatého Mikuláše po pozdě gotických úpravách.²³²

Obrázek 2: Pozdně gotický kostel Nejsvětější Trojice.

²³² PAVEL, Jakub; ŠAMÁNKOVÁ, Eva. České Budějovice : Růst města v době gotické. druhé, přepracované vydání. Praha : Odeon, 1979. 48 s. 01-519-79

Obrázek 3: Bývalý kostel svaté Anny, který od roku 1988 slouží jako hudební síň Otakara Jeremiáše.

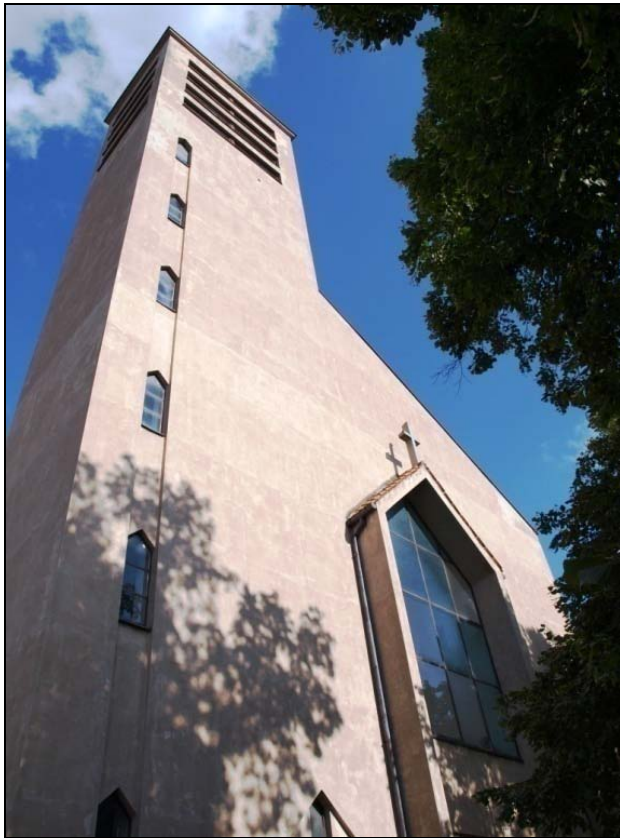
Obrázek 4: Novogotický kostel svaté Rodiny, který v dnešní době slouží jako archivní deponitář.

Obrázek 5: Kostel svatých Cyrila a Metoděje.

Obrázek 6: Boční pohled na kostel svatých Cyrila a Metoděje.

Obrázek 7: Asymetrická věž kostela svatého Vojtěcha.

Obrázek 8: Detail kněžiště svatého Vojtěcha.

Obrázek 9: Novorománský kostel Panny Marie Královny Andělů.

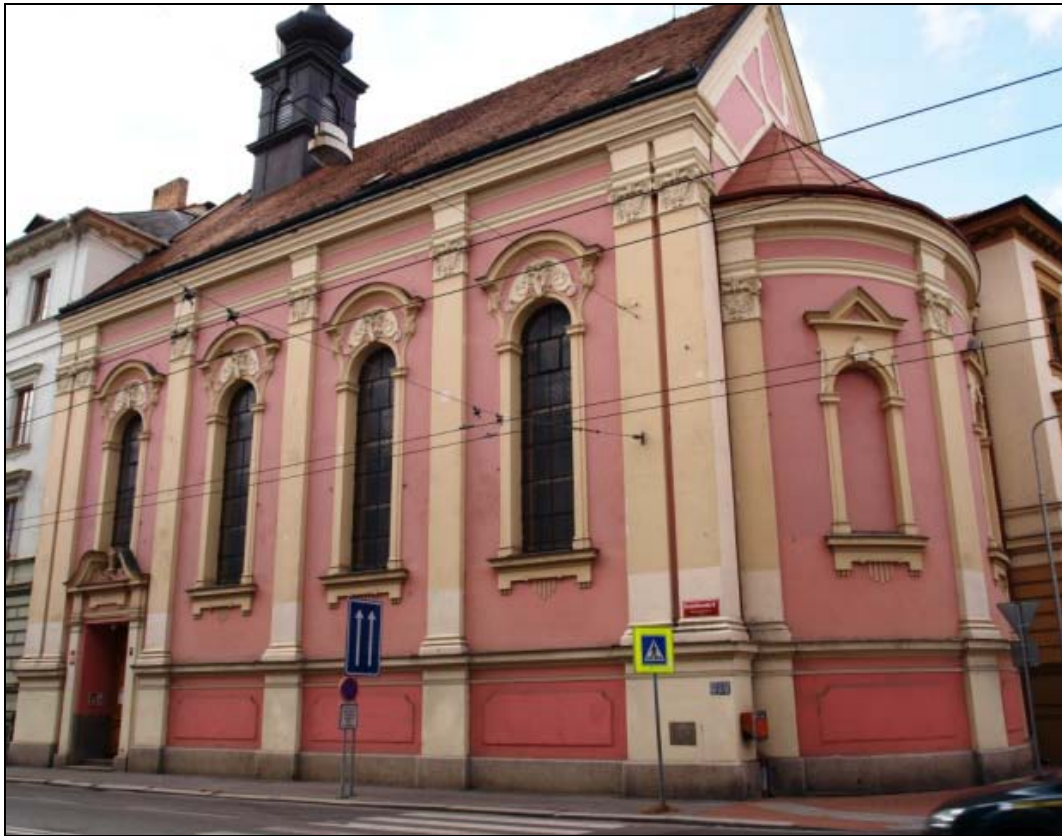
Obrázek 10: Pohled na kněžiště kostela Panny Marie Královny Andělů.

Obrázek 11: Novogotický kostel svatého Václava.

Obrázek 12: Zastřešené zádveří kostela svatého Václava.

Obrázek 13: Pohled na loď novobarokního kostela Božského srdce Páně.

Obrázek 14: Vstupní dveře do kláštera Kongregace sester Nejsvětější svátosti.

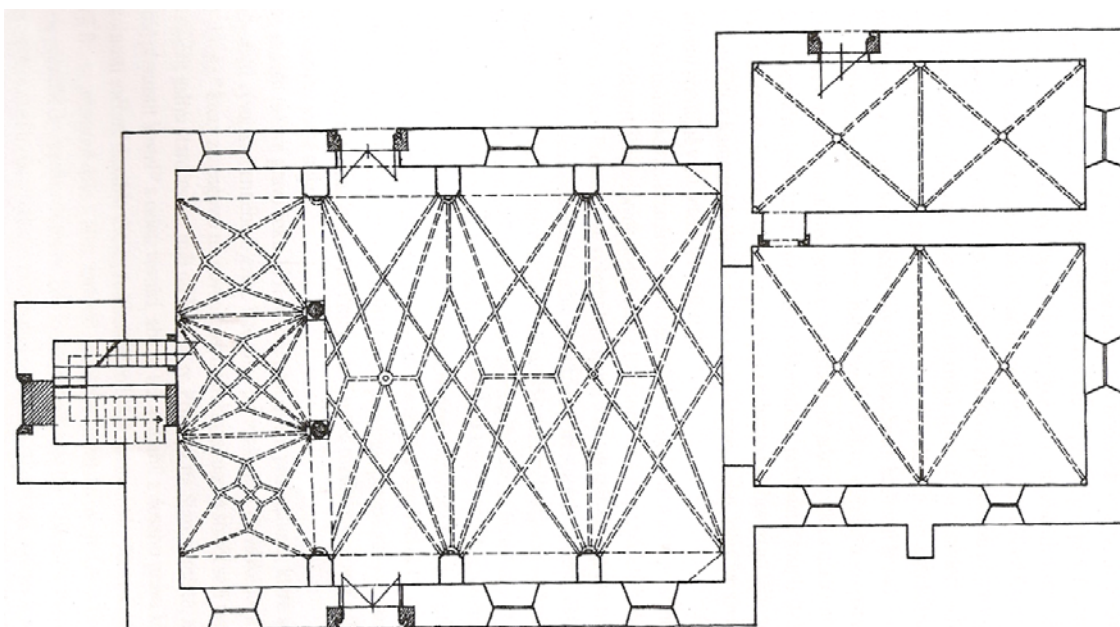
Obrázek 15: Kostel Panny Marie Bolestné.

Obrázek 16: Pohled na hlavní oltář z kostela Panny Marie Bolestné.

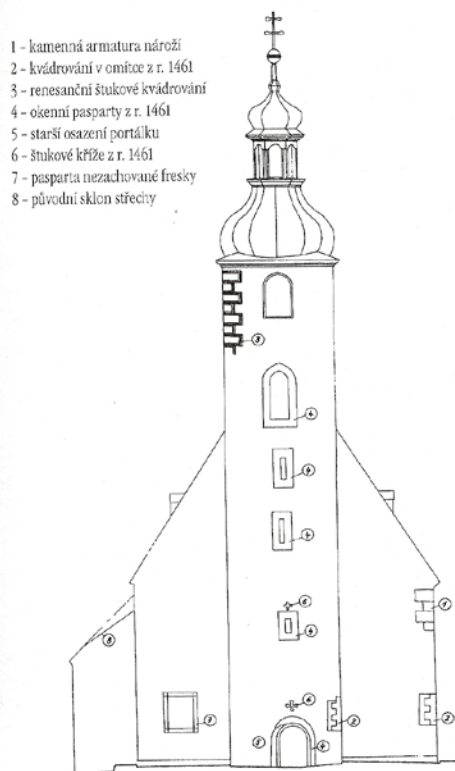

Obrázek 17. Kostel svatého Prokopa a svatého Jana Křtitele.

Obrázek 18: Půdorys kostela svatého Prokopa a svatého Jana Křtitele.²³³

²³³ LAVIČKA, Roman. Kostel sv. Prokopa a sv. Jana Křtitele na Starém městě v Českých Budějovicích: stavební vývoj a význam architektury kostela ve středověku. Staré Budějovice. 2005, 1/2005, s. 20-22.

Obrázek 19: Věž kostela svatého Prokopa a svatého Jana Křtitele.²³⁴

Obrázek 20: Kněžiště kostela svatého Prokopa a svatého Jana Křtitele.²³⁵

²³⁴ LAVIČKA, Roman. Kostel sv. Prokopa a sv. Jana Křtitele na Starém městě v Českých Budějovicích: stavební vývoj a význam architektury kostela ve středověku. Staré Budějovice. 2005, 1/2005, s. 33.

Obrázek 21: Pohled na kruchtu kostela svatého Prokopa a svatého Jana Křtitele.²³⁶

²³⁵ LAVIČKA, Roman. Kostel sv. Prokopa a sv. Jana Křtitele na Starém městě v Českých Budějovicích: stavební vývoj a význam architektury kostela ve středověku. Staré Budějovice. 2005, 1/2005, s. 20-22.

²³⁶ LAVIČKA, Roman. Kostel sv. Prokopa a sv. Jana Křtitele na Starém městě v Českých Budějovicích: stavební vývoj a význam architektury kostela ve středověku. Staré Budějovice. 2005, 1/2005, s. 23.

Obrázek 22: Obraz Panny Marie, zvané Budějovické z klášterního kostela Obětování Panny Marie.

Obrázek 23: „F.J. Prokyš, mědiryt, klášterní areál s kostelem Obětování Panny Marie (1774)²³⁷.

Obrázek 24: Pohled na závěr klášterního kostela Obětování Panny Marie.

²³⁷ PAVELEC, Petr. České Budějovice - klášterní kostel Obětování Panny Marie: uměleckohistorický průvodce. České Budějovice: České Budějovice, 1997. 3s..

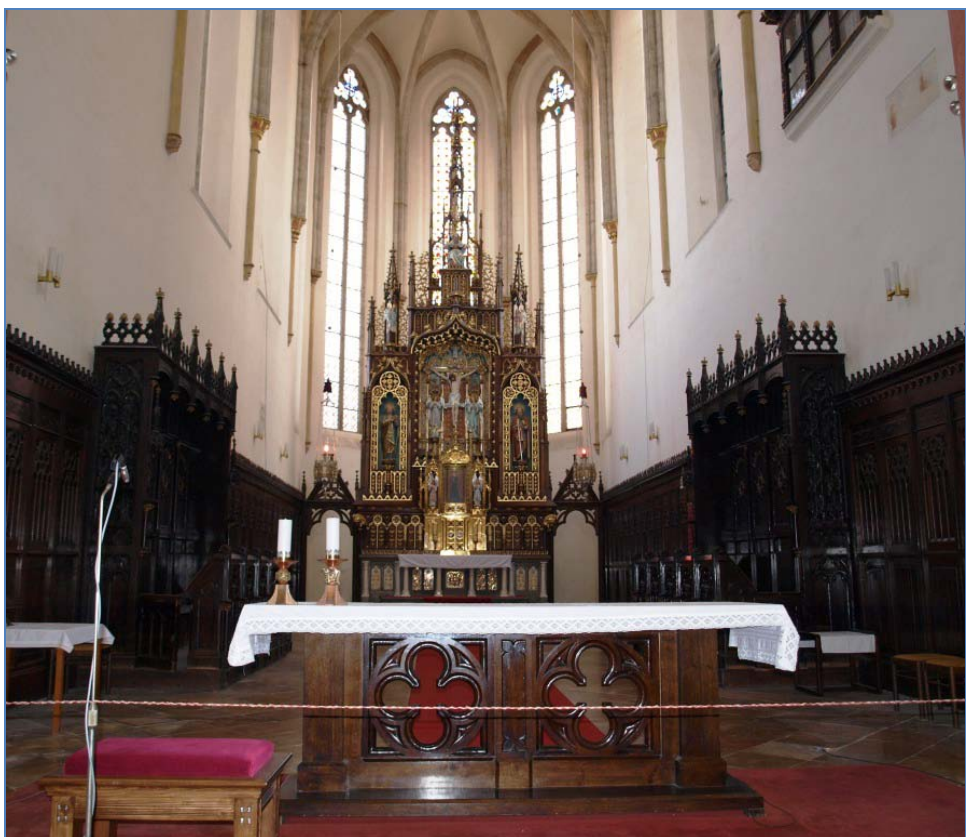
Obrázek 25: Chrlič v podobě žáby z klášterního kostela Obětování Panny Marie.

Obrázek 26: Vchod do rajské zahrady klášterního komplexu, při kostele Obětování Panny Marie.

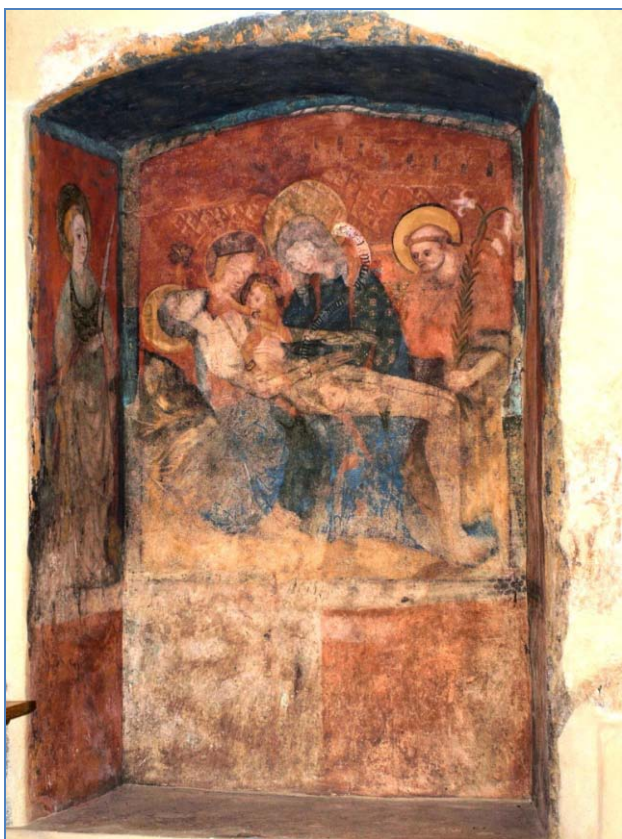
Obrázek 27: Gotická křížová chodba obklopující rajský dvůr.

Obrázek 28: Kněžiště klášterního kostela Obětování Panny Marie.

Obrázek 29: Monumentální nástěnná malba svatého Kryštofa z klášterního kostela Obětování Panny Marie.

Obrázek 30: Výmalba nově objeveného výklenku z klášterního kostela Obětování panny Marie.

Obrázek 31: Pohled na kruchtu klášterního kostela.

Obrázek 32: Rokoková kazatelna z klášterního kostela Obětování Panny Marie.

Obrázek 32: Čelní pohled na katedrálu svatého Mikuláše.

Obrázek 33: Pohled do lodi katedrály před úpravami.²³⁸

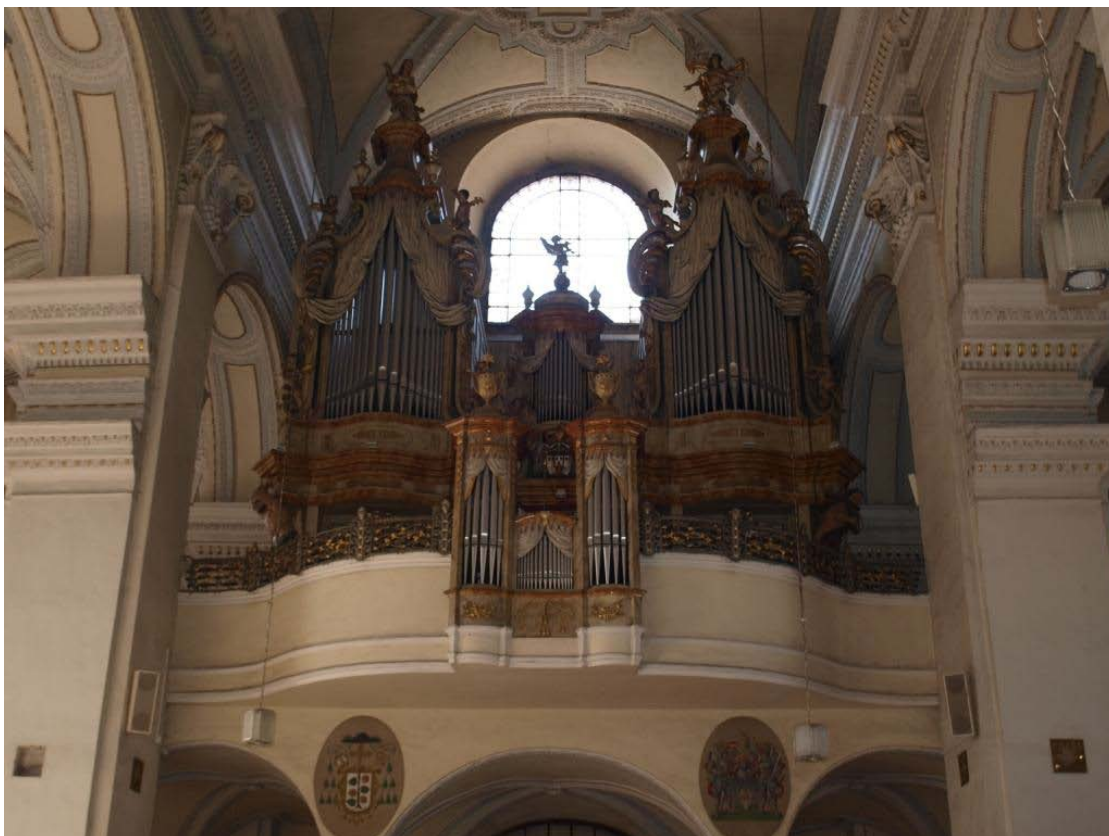
²³⁸ DENKSTEIN, Vladimír. Katedrální chrám sv. Mikuláše v Českých Budějovicích: Poklady umění v Čechách a na Moravě – XLVI. Praha: Vyšehrad spol.s.r.o. 1942. 23 s.

Obrázek 34: Závěr katedrály svatého Mikuláše.

Obrázek 35: Fasáda katedrály se sochami ve výklencích.

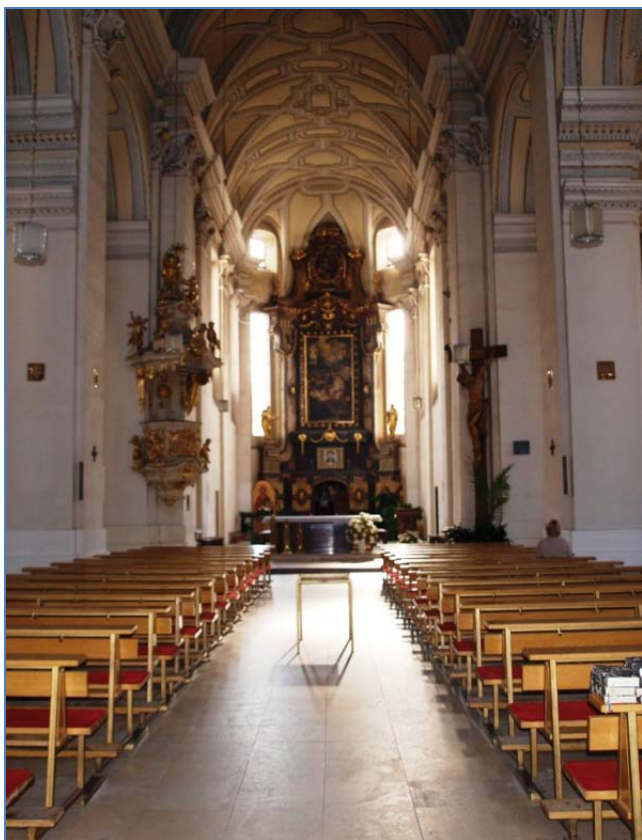
Obrázek 36: Pohled na kruchtu katedrály svatého Mikuláše.

Obrázek 37: Katedrála svatého Mikuláše: kaple svatého Auraciána.

Obrázek 38: Katedrála svatého Mikuláše: Mariánská kaple.

Obrázek 39: Hlavní oltář svatého Mikoláše.

Obrázek 40: Kaple Smrtných úzkostí Páně.

Obrázek 41: Kaple Smrtných úzkostí Páně: Interiér.

Obrázek 42: Průčelí kostela Panny Marie Růžencové.

Obrázek 43: Loď kostela Panny Marie Růžencové.

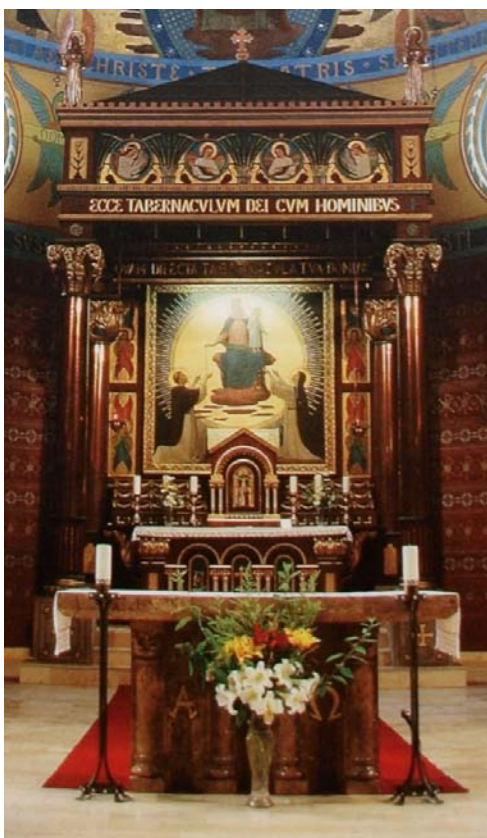
Obrázek 44: Mozaika, kostel Panny Marie Růžencové.

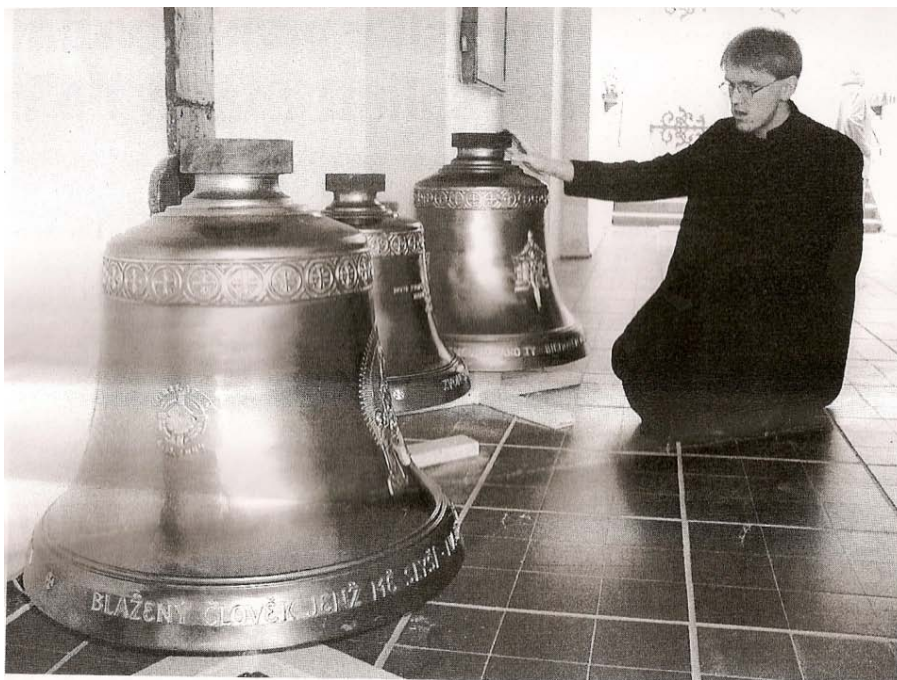
Obrázek 45: Výmalba interiéru kostela Panny Marie Růžencové.

Obrázek 46: Výmalba kněžiště kostela Panny Marie Růžencové.

Obrázek 47: Oltářní obraz Panny Marie, Královny posvátného růžence.

Bratr Cyril Havel je velmi zvědavý, s jakým ohlasem okolí se setká zítřejší premiérové vyzvánění tří nových obyvatelů věže Růženeckého kostela.

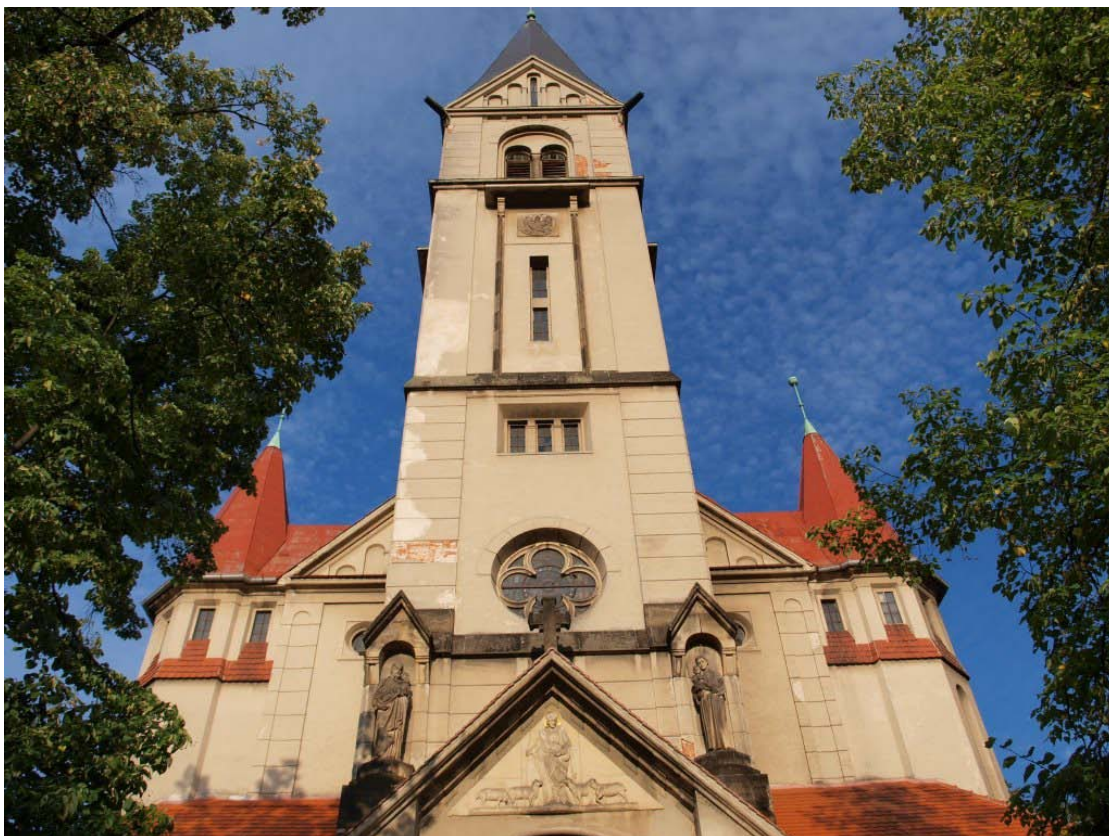
/Foto: Václav Pancer/

Obrázek 48: Kostel Panny Marie Růžencové: zvony.²³⁹

Obrázek 49: Kostel svatého Jana Nepomuckého.

²³⁹ HRICOVÁ, Hana. *Tři nové zvony brzy rozezvучí věž Růženeckého kostela: JUBILEJNÍ DARY.* Jihočeské listy. 10/2000, 9/232.

Obrázek 50: Průčelí kostela svatého Jana Nepomuckého.

Obrázek 51: Dominanta kostela svatého Jana Nepomuckého – půlkruhové okno.

Obrázek 52: Interiér kostela svatého Jana Nepomuckého

Obrázek 53: Kostel svatého Jana Nepomuckého: výmalba v beuronském stylu.

Obrázek 54: Kostel Českobratrské církve evangelické.

Obrázek 55: Sbor Ježíše - Knížete míru.

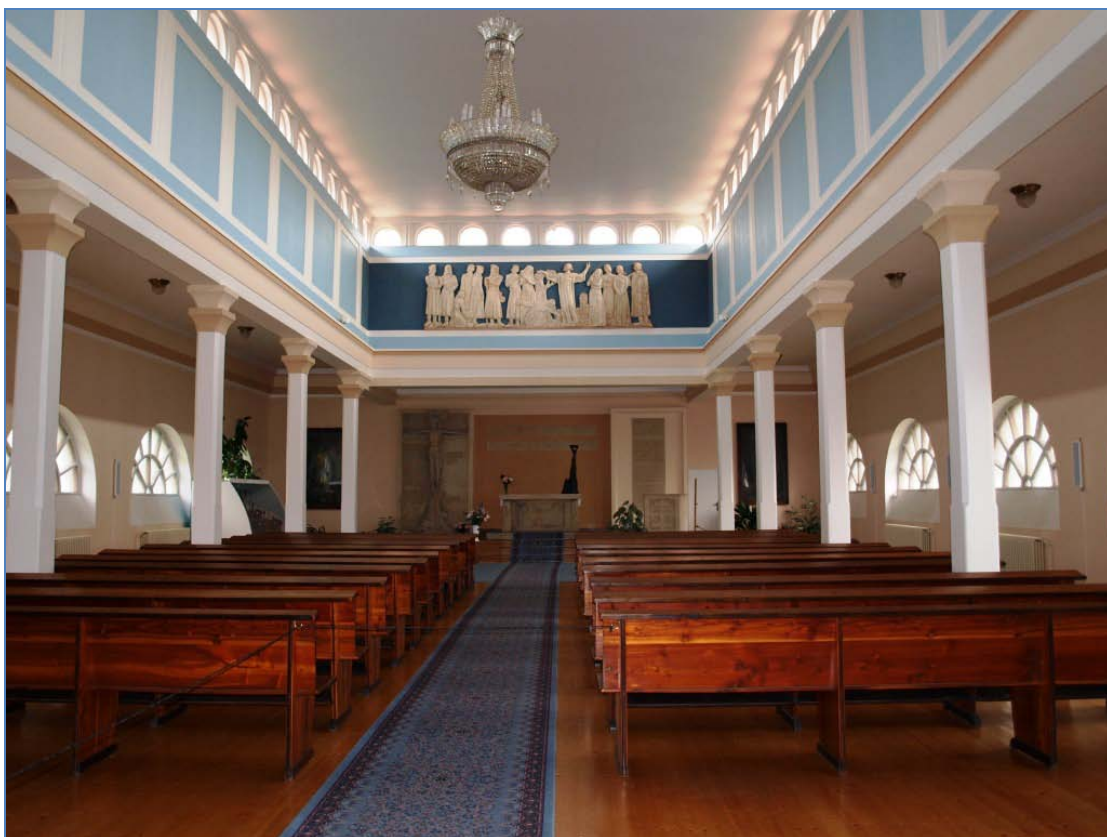
Obrázek 56: Sbor Ježíše - Knížete míru: průčelí.

Obrázek 57: Husův sbor.

Obrázek 58: Závěr Husova sboru.

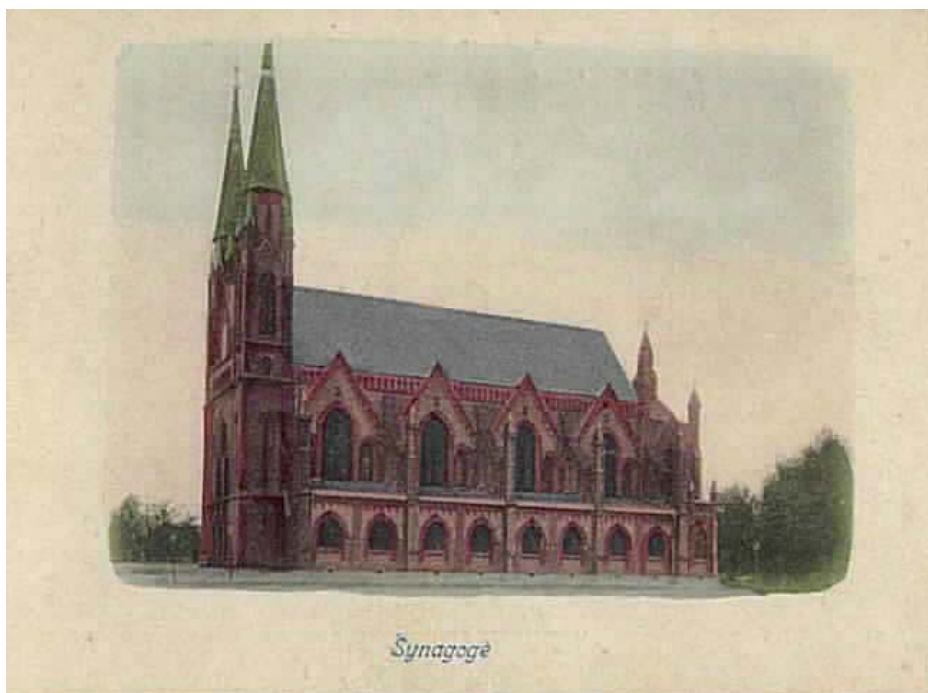
Obrázek 59: Interiér kostela Husova sboru.

Obrázek 60: Pískovcová socha Petra Chelčického od Františka Bílka.

Obrázek 61: Socha Mistra Jana Husa od Františka Bílka.

Obrázek 62: Českobudějovická synagoga zničená nacisty během druhé světové války.²⁴⁰

Obrázek 63: Interiér bývalé synagogy.²⁴¹

²⁴⁰ Židé v Č. Budějovicích [online]. c2010 [cit. 2010-06-02]. Sweb.cz. Dostupné z WWW: <http://roman.tf.sweb.cz/zide/synagoga/synagoga.html>

²⁴¹ Tamtéž.

10. Seznam obrázkové přílohy

- Obrázek 64: Kostel svatého Mikuláše po pozdě gotických úpravách.
- Obrázek 65: Pozdně gotický kostel Nejsvětější Trojice.
- Obrázek 66: Bývalý kostel svaté Anny, který od roku 1988 slouží jako hudební síň Otakara Jeremiáše.
- Obrázek 67: Novogotický kostel svaté Rodiny, který v dnešní době slouží jako archivní depozitář.
- Obrázek 68: Kostel svatého Cyrila a Metoděje.
- Obrázek 69: Boční pohled na kostel svatých Cyrila a Metoděje.
- Obrázek 70: Asymetrická věž kostela svatého Vojtěcha.
- Obrázek 71: Detail kněžiště svatého Vojtěcha.
- Obrázek 72: Novorománský kostel Panny Marie Královny Andělů.
- Obrázek 73: Pohled na kněžiště kostela Panny Marie Královny Andělů.
- Obrázek 74: Novogotický kostel svatého Václava.
- Obrázek 75: Zastřešené zádveří kostela svatého Václava.
- Obrázek 76: Pohled na loď novobarokního kostela Božského srdce Páně.
- Obrázek 77: Vstupní dveře do kláštera Kongregace sester Nejsvětější svátosti.
- Obrázek 78: Kostel Panny Marie Bolestné.
- Obrázek 79: Pohled na hlavní oltář z kostela Panny Marie Bolestné.
- Obrázek 80: Kostel svatého Prokopa a svatého Jana Křtitele.
- Obrázek 81: Půdorys: kostela svatého Prokopa a svatého Jana Křtitele.
- Obrázek 82: Věž kostela svatého Prokopa a svatého Jana Křtitele.
- Obrázek 83: Kněžiště kostela svatého Prokopa a svatého Jana Křtitele.
- Obrázek 84: Pohled na kruchtu kostela svatého Prokopa a svatého Jana Křtitele.
- Obrázek 85: Obraz Panny Marie, zvané Budějovické z klášterního kostela Obětování Panny Marie.
- Obrázek 86: F.J. Prokyš, mědiryt, klášterní areál s kostelem Obětování Panny Marie, (1774).
- Obrázek 87: Pohled na závěr klášterního kostela Obětování Panny Marie
- Obrázek 88: Chrlič v podobě žáby z klášterního kostela Obětování Panny Marie.

Obrázek 89: Vchod do rajské zahrady klášterního komplexu, při kostele Obětování Panny Marie.

Obrázek 90: Gotická křížová chodba obklopující rajský dvůr..

Obrázek 91: Monumentální nástěnná malba svatého Kryštofa z kostela Obětování Panny Marie

Obrázek 92: Výmalba nově objeveného výklenku z klášterního kostela Obětování panny Marie.

Obrázek 93: Pohled na kruchtu klášterního kostela.

Obrázek 94: Rokoková kazatelna z klášterního kostela Obětování Panny Marie.

Obrázek 95: Čelní pohled na katedrálu svatého Mikuláše.

Obrázek 96: Pohled do lodi katedrály před úpravami.

Obrázek 97: Závěr katedrály svatého Mikuláše.

Obrázek 98: Fasáda katedrály se sochami ve výklencích.

Obrázek 99: Pohled na kruchtu katedrály svatého Mikuláše.

Obrázek 100: Katedrála svatého Mikuláše: kaple svatého Auráciána.

Obrázek 101: Katedrála svatého Mikuláše: Mariánská kaple.

Obrázek 102: Hlavní oltář svatého Mikoláše.

Obrázek 103: Kaple Smrtných úzkostí Páně.

Obrázek 104: Kaple Smrtných úzkostí Páně: Interiér.

Obrázek 105: Průčelí kostela Panny Marie Růžencové.

Obrázek 106: Lod' kostela Panny Marie Růžencové

Obrázek 107: Mozaika, kostel Panny Marie Růžencové.

Obrázek 108: Výmalba interiéru kostela Panny Marie Růžencové.

Obrázek 109: Výmalba kněžiště kostela Panny Marie Růžencové.

Obrázek 110: Oltářní obraz Panny Marie, Královny posvátného růžence.

Obrázek 111: Kostel Panny Marie Růžencové zvony.

Obrázek 112: Kostel svatého Jana Nepomuckého.

Obrázek 113: Průčelí kostela svatého Jana Nepomuckého.

Obrázek 114: Dominanta kostela svatého Jana Nepomuckého – půlkruhové okno.

Obrázek 115: Interiér kostela svatého Jana Nepomuckého.

Obrázek 116: Kostel svatého Jana Nepomuckého: výmalba v beuronském stylu.

Obrázek 117: Kostel Českobratrské církve evangelické.

Obrázek 118: Sbor Ježíše - Knížete míru: průčelí.

Obrázek 119: Průčelí sboru Ježíše - Knížete míru.

Obrázek 120: Husův sbor.

Obrázek 121: Závěr Husova sboru.

Obrázek 122: Interiér kostela Husova sboru.

Obrázek 123: Pískovcová socha Petra Chelčického od Františka Bílka.

Obrázek 124: Socha Mistra Jana Husa od Františka Bílka.

Obrázek 125: Českobudějovická synagoga zničená nacisty během druhé světové války.

11. Seznam pramenů a literatury

11.1. Literatura – knihy, sborníky

- PODLEŠÁK, Jan, et. al. *Naše dny se naplnily: Z historie Židů v jižních Čechách*. Vyd. 1. České Budějovice: Klub přátel Izraele v Českých Budějovicích, Společnost pro obnovu synagogy ve Čkyni a JIH – reklamní agentura s. r. o., 2002. 304 s. ISBN 80-2238-9881-7.
- POCHE, Emanuel, et al. *Umělecké památky Čech I A – J*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Academia, 1977. České Budějovice, 403-22-858.
- PAVELEC, Petr. *České Budějovice klášterní kostel Obětování Panny Marie: umělecko-historický průvodce*. [s.l.] : [s.n.], 1997. Stručné dějiny klášterního kostela.
- DENKSTEIN, Vladimír. *Katedrální chrám. sv. Mikuláše v Českých Budějovicích: Poklady umění v Čechách a na Moravě – XLVI*. Praha: Vyšehrad, spol. s.r.o., 1942.
- BRANIŠ, Josef. *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Česko-Budějovickém*. Praha: Nákladem archeologické komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1900.
- MUROŇOVÁ, Eva; HAVEL, Tomáš Cyril. *Hle příbytek Boží mezi lidmi: kostel Panny Marie Růžencové v Českých Budějovicích*. Vyd. 1. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-86953-26-7(brož.)
- KOPÁČEK, Jiří, et al. *Encyklopedie Českých Budějovic*. České Budějovice: NEBE, spol. s. r. o, 1998. ISBN 80-238-3392-8.

- LAVIČKA, Roman. *Kostel sv. Prokopa a sv. Jana Křtitele na Starém městě v Českých Budějovicích: stavební vývoj a význam architektury kostela ve středověku*. Staré Budějovice. 2005, 1/2005,
- JAREŠOVÁ, Janina. *Vznik sboru Církve československé v Českých Budějovicích*. České Budějovice, 1993. Diplomová práce. Jihočeská univerzita, pedagogická fakulta.
- PAVEL, Jakub; ŠAMÁNKOVÁ, Eva. *České Budějovice*, druhé, přepracované vydání. Praha : Odeon, 1979. 01-519-79.
- KOVÁŘ, Daniel. *České Budějovice: Krok za krokem*. Vyd. 2. České Budějovice : NEBE, spol s. r. o, 2003. ISBN 80-239-1433-2.
- NOVOTNÝ, Miroslav. *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech od středověkých počátků do současnosti*: Vyd. 1. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2006. ISBN 80-7040-883-9(váz.).
- SVOBODA, Rudolf, *Stavba kostela sv. Jana Nepomuckého na Lineckém předměstí*:.In Jihočeský sborník historický. Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích: Jihočeské muzeum, 2005/74.

11.2. Časopisy a jiné zdroje

- KLIMEK, Tomáš. *Českobudějovické kostely: V evangelickém kostele působili tři majitelé*. Českobudějovické listy. 25. 09. 1998, 7, 222.
- KLIMEK, Tomáš. *Českobudějovické kostely: Husův sbor nahradil Betlémskou kapli*. Jihočeské listy. 22. 9. 1998, 7/222.
- KASKA, Václav. *Kostel sv. Prokopa a sv. Jana Křtitele*. Fíkovník. 1993, 2/2.
- ČECHOVÁ, Kamila. *O kostelu sv. Jana Nepomuckého: Stojí teprve osm desítek let, oltářní obraz žádostivě volá po rekonstrukci*. Českobudějovické listy. 29. 4. 1996, 5.
- ČECHOVÁ, Kamila. *Husův sbor - dominanta Palackého náměstí: Stavbu v polovině 90. let poznamenala stávka zedníků a tesařů*. Českobudějovické listy. 24. 2. 1997, 7/231.
- HRICOVÁ, Hana. *Tři nové zvony brzy rozezvučí věž Růženeckého kostela: JUBILEJNÍ DARY*. Jihočeské listy. 10/2000, 9/232.

- *Kostel svatého Václava a budova 1. českého gymnázia*. Evidenční list nemovité kulturní památky. 2009, 1.
- *Dějiny staroměstského kostela v Č. Budějovicích*. Farní věstník pro České Budějovice a okolní osady. 1932, 1/1.
- Č. Budějovice: Z osady svatojanské (Linecké předměstí) : *Z dějin kostela sv. Jana Nepomuckého*. Farní věstník pro České Budějovice a okolní osady. 1931, 1/1.
- Informace jsou získané na základě místního kostelního archivu – Flossmann, Karel: *Kostel Panny Marie – Královny Andělů v Nových Hodějovicích..*
- Kostel sv. Jana Nepomuckého : *Autorem návrhů na vnitřní vybavení byl Pantaleon Major, realizaci provedly různé firmy*. ul. B. Němcové. Národní památkový ústav v Českých Budějovicích. 2009, 1.
- Sbor Ježíše – Knížete míru: Informace jsou získané na základě rozhovoru s: Zíta, Lubomír. Suché Vrbné. 20. 4. 2010.

11.3. Internetové zdroje

- ŠISLER, Petr. *Slovník české literatury* [online]. 1995, 31. 5. 2006 (ap) [cit. 2010-04-16]. Slovníkceskeliteratury.cz. Dostupné z WWW: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=324>
- LIDINSKÝ, David. *Zvony - Page 2* [online]. 2008. 2008, 2010 [cit. 2010-04-14]. Eucharistie-paramenta.cz. Dostupné z WWW: http://www.eucharistie-paramenta.cz/www/index.php?option=com_content&view=article&id=74&Itemid=71&limitstart=1.
- ČERNÝ, Jiří. *Beuronské umění v Českých Budějovicích* [online]. 2009, 27. 8. 2009 [cit. 2010-04-12]. Sweb.cz. Dostupné z WWW: http://katolicka-kultura.sweb.cz/beuronske_umeni_v_cb/beuronske_umeni_v_cb.html
- *Farnost svatého Vojtěcha* [online]. C2010. 2006 [cit. 2010-04-08]. Sdb.cz. Dostupné z WWW: <http://ctyrak.sdb.cz/>
- *PETRINI* [online]. 2002. 2009, 2010 [cit. 2010-04-12]. Zde.cz. Dostupné z WWW: <http://www.petrini.zde.cz/>

- *Židé v Č. Budějovicích* [online]. c2010 [cit. 2010-06-02]. Sweb.cz. Dostupné z WWW: <http://roman.tf.sweb.cz/zide/dejiny/dejiny.html>
- *Kostel svatého Vojtěcha v Českých Budějovicích* In Wikipedia: the free encyclopedia [online]. St. Petersburg (Florida): Wikipedia Foundation, 14. 06. 2006, 16. 11. 2009 [cit. 2010-04-17]. Dostupné z WWW: [http://cs.wikipedia.org/wiki/Kostel_svat%C3%A9ho_Vojt%C4%9Bcha_\(%C4%8Cesk%C3%A9_Bud%C4%9Bjovice\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Kostel_svat%C3%A9ho_Vojt%C4%9Bcha_(%C4%8Cesk%C3%A9_Bud%C4%9Bjovice))
- webhosting Stable.cz. *Kostel Panny Marie Bolestné v Dobré Vodě* [online]. 2000. 2000, 2010 [cit. 2010-04-14]. Turistik. cz. Dostupné z WWW: <http://www.turistik.cz/cz/kraje/jihocesky-kraj/okres-ceske-budejovice/dobra-voda-u-ceskych-budejovic/kostel-panny-marie-bolestne-dobra-voda/>
- *Katedrála svatého Mikuláše* In Wikipedia : the free encyclopedia [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, 2006, 29. 10. 2009 [cit. 2010-04-19]. Dostupné z WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Katedr%C3%A1la_svat%C3%A9ho_Mikul%C3%A1%C5%A1e
- *Beuronské interiéry v ČR* [online]. 2006. 2005, 7. 3. 2006 [cit. 2010-04-13]. Gymtce.cz. Dostupné z WWW: <http://www.gymtce.cz/Projekty/k-beuron/interiery.htm>